

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Česká rozvojová spolupráce vůči zemím Balkánu

v letech 2010–2016

Petr Emingr

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

**Česká rozvojová spolupráce vůči zemím Balkánu
v letech 2010–2016**

Petr Emingr

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucí mé bakalářské práce, PhDr. Lindě Piknerové, Ph.D., za věnovaný čas, odborné vedení, nápady a věcné připomínky při zpracování této práce.

Obsah

Seznam využitých zkratk	7
1 Úvod	9
2 Rozvojová spolupráce	12
2.1 Vymezení pojmu	12
2.2 Definice rozvojové spolupráce	13
2.3 Historický kontext rozvojové spolupráce	15
2.4 Historická zkušenost rozvojové pomoci ČSSR a ČR	16
3 Česká rozvojová spolupráce po roce 2010	23
3.1 Koncepce ZRS ČR na období 2010–2017	23
3.1.1 Teritoriální priority	24
3.1.2 Sektorové priority	25
3.2 Institucionální zázemí a aktéři ZRS ČR	27
3.2.1 Soukromý sektor	29
3.2.2 Nevládní neziskový sektor	30
3.2.3 Města, obce a kraje	31
3.3 Formy poskytování ZRS	32
3.3.1 Bilaterální spolupráce	32
3.3.2 Trilaterální spolupráce	33
3.3.3 Multilaterální spolupráce	35
3.4 Sektorové zaměření zkoumaných zemí	36
3.4.1 Bosna a Hercegovina	36
3.4.2 Srbsko	38
3.4.3 Kosovo	39
3.5 Transformační spolupráce	41
3.6 Finanční rámec ZRS	43
4 Analýza české bilaterální ZRS ve zkoumaných zemích v období 2010–2016	44

4.1	Finanční objem české bilaterální ODA v oblasti Západního Balkánu..	44
4.1.1	Vývoj financování české ZRS ve zkoumaných zemích.....	46
4.2	Bosna a Hercegovina jako programová země.....	49
4.3	Kosovo jako projektová země.....	55
4.4	Srbsko jako projektová země.....	59
5	Závěr.....	67
6	Seznam použité literatury a pramenů.....	72
7	Resumé.....	87
8	Seznam příloh.....	88
9	Přílohy.....	89

Seznam využitých zkratk

B2B	Program rozvojově-ekonomického partnerství (<i>business to business</i>)
BaH	Bosna a Hercegovina
CONCORD	Konfederace evropských rozvojových a humanitárních nevládních neziskových organizací (<i>European confederation of Relief and Development NGOs</i>)
ČR	Česká republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČRA	Česká rozvojová agentura
DAC	Výbor OECD pro rozvojovou spolupráci (<i>Development Assistance Committee</i>)
DEMÁS	Asociace českých neziskových organizací působících v oblasti demokratizace, podpory občanské společnosti a lidských práv ve světě
EBRD	Evropská banka pro obnovu a rozvoj (<i>European Bank for Reconstruction and Development</i>)
EU	Evropská unie
FARMA	<i>Fostering Agricultural Markets Activity</i>
FoRS	České fórum pro rozvojovou spolupráci
HDI	Index lidského rozvoje (<i>Human Development Index</i>)
HND	Hrubý národní důchod
IBRD	Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj (<i>International Bank for Reconstruction and Development</i>)
LPTP	Odbor lidských práv a transformační politiky
MDGs	Rozvojové cíle tisíciletí (<i>Millennium Development Goals</i>)
MHD	Městská hromadná doprava
MLP	Malé lokální projekty
MMF	Mezinárodní měnový fond
MPO	Ministerstvo průmyslu a obchodu
MV	Ministerstvo vnitra
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí
NNO	Nestátní nezisková organizace
OA	Oficiální pomoc (<i>Official Assistance</i>)

ODA	Oficiální rozvojová pomoc (<i>Official Development Assistance</i>)
ODACE	Oficiální rozvojová pomoc pro střední Evropu (<i>Official Development Assistance in Central Europe</i>)
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (<i>Organisation for Economic Co-Operation and Development</i>)
ORS	Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci
OSN	Organizace spojených národů (<i>United Nations</i>)
PHARE	Pomoc pro restrukturalizaci ekonomik Polska a Maďarska (<i>Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies</i>)
PPZRS	Platforma podnikatelů pro zahraniční rozvojovou spolupráci
PRSP	Strategický dokument pro omezování chudoby a pro dlouhodobý udržitelný rozvoj (<i>Poverty Reduction Strategy Papers</i>)
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SIDA	Švédská rozvojová agentura (<i>Swedish International Development Cooperation Agency</i>)
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
TRANS	Program transformační spolupráce
UNDP	Rozvojový program OSN (<i>United Nations Development Programme</i>)
UNOPS	Úřad OSN pro servisní zabezpečení projektů (<i>United Nations Office for Project Services</i>)
USAID	Agentura Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj (<i>United States Agency for International Development</i>)
WTO	Světová obchodní organizace (<i>World Trade Organization</i>)
ZRS	Zahraniční rozvojová spolupráce
ZÚ	Zastupitelské úřady
ŽP	Životní prostředí

1 Úvod

Zahraniční rozvojová spolupráce (ZRS) je vládní politikou, která je hrazena ze státního rozpočtu. Jedná se o pomoc rozvojovým a transformujícím se zemím, která je poskytována dvěma způsoby, a sice bilaterálně a multilaterálně. ČR se těmito způsoby poskytování pomoci aktivně angažuje v oblasti Balkánu od poloviny 90. let. Počet zemí Balkánu, kterým byla poskytována rozvojová pomoc, se od této doby změnil. Dle stanovené koncepce ZRS ČR pro období 2010–2017 se jedná o tyto země: Bosna a Hercegovina (BaH), Kosovo a Srbsko. Hlavním cílem předkládané bakalářské práce je analyzovat dvoustrannou zahraniční rozvojovou spolupráci ČR v letech 2010–2016 ve výše zmíněných zemích Balkánu.

Počátky ZRS ČR sahají do druhé poloviny minulého století. V této době, ještě za Československé socialistické republiky (ČSSR), byl svět rozdělen studenou válkou na západní a východní blok, ke kterému ČSSR patřila. Rozvojová pomoc, která byla tehdejší socialistickou republikou poskytována, byla značně ovlivňována podmínkami tohoto konfliktu a logikou východního bloku. Z pohledu ČSSR i z pohledu zkoumaných zemí, které byly v této době součástí Jugoslávie, lze pokládat za stěžejní období počátek 90. let 20. století. Za nejvýznamnější světový milník této doby lze zajisté považovat rozpad Sovětského svazu, který tak ukončil bipolární rozdělení světa a tím i podmínky, které diktovaly směr rozvojové spolupráce tehdejší ČSSR. Byl tak otevřen nový prostor pro směřování republiky směrem na západ.

ČSSR, resp. ČR prošla na přelomu 80. a 90. let, podobně jako další ze zemí střední a východní Evropy, politickou a ekonomickou transformací. Během přechodného období první poloviny 90. let bylo poskytování rozvojové pomoci značně utlumeno. Změna nastala v polovině 90. let, kdy došlo kromě obnovení vládního programu týkajícího se zahraniční rozvojové pomoci i k začleňování ČR do nových ekonomických a politických struktur. V roce 1995 se ČR stala členem Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), čímž učinila krok k zapojení se do mezinárodní rozvojové spolupráce a zařadila se mezi tzv. nastupující dárcovské země.

Neméně důležitou událostí se pro tuto práci jeví postupný rozpad Jugoslávie. Tento proces byl zahájen na začátku 90. let, kdy začaly některé státy vyhlášovat nezávislost. Na rozdíl od ČR byl rozpad tohoto státního celku doprovázen nepokoji, které vedly až k válečným konfliktům a občanským válkám. Z tohoto důvodu se oblast

Balkánu stala regionem, na který se začali soustředit nejrůznější rozvojoví aktéři, mezi nimi i ČR.

Povaha rozvojové pomoci směřované do zemí Balkánu se od doby konfliktů v této oblasti změnila. Příčinou byla postupná stabilizace regionu, která sebou nesla i nové potřeby a zaměření rozvojové spolupráce. Pro stávající období 2010–2017 se jedná především o sektory směřující do životního prostředí, zemědělství, sociálního a ekonomického rozvoje, podpory demokracie, lidských práv a společenské transformace.

V práci se zabývám těmito výzkumnými otázkami: jaký je finanční rámec ČR pro BaH, Kosovo a Srbsko a zda finanční prostředky věnované na ZRS těmto zemím mají trend se zvyšovat popřípadě snižovat? do které ze zkoumaných zemí česká ZRS nejvíce směřuje?, směřuje česká ZRS v BaH pouze do sektorů vymezených Programem ZRS ČR s BaH na období 2011–2017?, napomáhá ZRS ČR vůči BaH, Kosovu a Srbsku snižovat chudobu?

K naplnění stanoveného cíle práce a zodpovězení výzkumných otázek je text rozdělen do tří částí: historické, teoretické a praktické. V první kapitole je vymezen pojem rozvoj, definována ZRS a její historický kontext. Dále se zaměřuji na historický exkurz, jehož účelem je přiblížit čtenáři vývoj ZRS ČR, který vedl až k přijetí stávající Koncepce pro rok 2010–2017. Zmiňuji zde historické milníky, které vedly k potřebě rozvojové pomoci ve zkoumaných zemích.

Ve druhé, teoretické kapitole se zaměřuji na Koncepci ZRS ČR na období 2010–2017. Zejména tedy na teritoriální a sektorové priority, které tato koncepce stanovila. Dále na institucionální systém a aktéry ZRS ČR, dvoustrannou, trojstrannou a mnohostrannou formu rozvojové spolupráce. Podkapitoly se věnují jednotlivě na BaH, Srbsko a Kosovo, na jejich programy spolupráce, strategické dokumenty a sektorové zaměření. Na závěr této kapitoly zmiňuji transformační spolupráci ČR a finanční rámec české ZRS.

Ve třetí, praktické kapitole se zabývám analýzou dvoustranné ZRS ČR v BaH, Kosovu a Srbsku v letech 2010–2016. Tato analýza se vztahuje pouze na dvoustranné rozvojové projekty uskutečněné mezi ČR a zkoumanými zeměmi v daném období. V rámci dvoustranné rozvojové spolupráce nejsou zahrnuty údaje týkající se poskytování stipendií, nákladů na pomoc uprchlíkům v ČR a oddlužení. Důvodem

pro nezahrnutí těchto informací je především jejich nepřímý dopad při řešení rozvojových problémů.

V závěrečné části hodnotím, do jaké míry byl dosažen hlavní cíle práce. Zodpovídám zde na výzkumné otázky, které jsem si na začátku stanovil.

V práci používám zejména zdroje v českém jazyce, ve kterém je tato problematika dostatečně zpracována. Vzhledem ke zkoumanému období využívám jako hlavní zdroj informací především internetové zdroje, které zaručují jejich aktuálnost. Jedná se o dokumenty získané z webových stránek Ministerstva zahraničních věcí (MZV), České rozvojové agentury (ČRA) a Českého fóra pro rozvojovou spolupráci (FoRS). Využívám také oficiální webové stránky mezinárodních organizací (EU, OECD, OSN), ve kterých je ČR členem a skrze které poskytuje rozvojovou pomoc.

2 Rozvojová spolupráce

V textech, které se zabývají rozvojovou politikou, často narážíme na pojmy rozvojová pomoc a rozvojová spolupráce. V současné době je za korektní výraz považována *rozvojová spolupráce* na místo označení *rozvojová pomoc*. Hlavním důvodem této změny je pohled na vztah mezi dárce (bohatý stát) a příjemcem (chudý stát). Označení rozvojová pomoc s sebou nese rysy, že dárce má v tomto vztahu nadřazenou roli, zatímco výraz rozvojová spolupráce by měl dávat najevo, že vzájemný vztah obou aktérů je stavěn na oboustranné rovnosti (Glennie 2011).¹ Na úvod této kapitoly bych rád uvedl, že pro potřeby textu jsou tyto dva výrazy považovány za synonyma.

2.1 Vymezení pojmu

Pojem rozvoj má mnoho definic. Obecně však odkazuje na změnu k lepšímu. Při zaměření se na tuto pozitivní změnu z pohledu společnosti by se jednalo o proměnu, jejíž původ pochází ze samotného státu nebo je iniciován aktéry ze zahraničí (vládními i nevládními). Pokud bychom si položili otázku, co znamená rozvoj pro různé cílové skupiny, odpovědi by se zajisté v určitých bodech lišily (např. rozdíl mezi člověkem z vyspělé země, kterého se rozvoj přímo netýká a tím, který pochází z méně rozvinuté země, ve které nemá stejné příležitosti na vedení plnohodnotného života) (Horký 2011a: 262–263). „Rozvoj není nikdy hodnotově neutrální, je vždy etickou otázkou“ (Horký 2011a: 263).

Další pohled na rozvoj nám předkládá významný teoretik a nositel Nobelovy ceny Amartya Sen, podle kterého jsou pro lidský rozvoj nejdůležitější lidské možnosti. Rozvoj je tak chápán jako proces, při kterém mají lidé příležitost rozšiřovat své možnosti, jak žít svůj život. Vychází při tom z těchto tří základních možností: žít dlouhý a zdravý život, získávat vědění a mít přístup ke zdrojům nutným pro zajištění důstojného života. Jakékoliv další vymoženosti pro lidi ztrácí význam, pokud se jim nedostává těchto tří základních možností (Stojanov – Nádvořník 2008). Z myšlenek A. Sena vychází také index lidského rozvoje (*Human Development Index*, HDI), který

¹ Původ takového smýšlení lze nalézt za studené války ve vzájemném soupeření obou mocností, jejichž pohled na vztah velmoci (dominantní stát) a rozvojové země (stát závislý) nepředstavoval vztah založený na rovnosti (Leichtová – Piknerová 2013: 41). Ke změně slovního významu došlo v roce 2011 ve městě Busan v Jižní Koreji, na čtvrtém fóru týkající se efektivnosti pomoci (Glennie 2011).

je Rozvojovým programem OSN (UNDP) vydáván každoročně od roku 1990 ve Zprávě o lidském rozvoji (*Human Development Report*)² (Zíková 2005: 65).

Na základě HDI získáváme přehled o lidském rozvoji téměř ve všech zemích světa.³ Tento ukazatel se nezaobírá pouze hospodářskými aspekty určité země, naopak se zaměřuje především na sociální sféru rozvoje. Mezi měřítka pro výpočet HDI patří: dlouhý a zdravý život, informovanost/vzdělání obyvatel a důstojný životní standard (UNDP 2015a). HDI s sebou nese také řadu nedostatků. Například nezohledňuje rozdíly v životní úrovni obyvatel a jejich bezpečnostní situaci uvnitř státu. Navzdory svým nedostatkům je tento mezinárodně užívaný nástroj užitečný při sledování vývoje životní úrovně obyvatel (stoupající, klesající, popřípadě stagnující) (Stojanov – Nádvorník 2008).

V souladu se současným rozvojovým paradigmatem lze pohlížet na rozvoj jako na snahu omezení stavu chudoby (Horký 2011a: 262). V reakci na toto tvrzení se dá konstatovat, že rozvojová spolupráce plní funkci nástroje rozvoje, jelikož mezi její primární cíl patří právě zmíněné omezování chudoby (Exnerová – Jelínek 2008: 127).

2.2 Definice rozvojové spolupráce

Rozvojová spolupráce je modernější formou humanitární tradice, která se zaměřuje na monitorování dlouhodobějších negativních podmínek (ekonomických, sociálních, atd.), které sužují obyvatelstvo méně rozvinutých zemí a snaží se jim poskytnout řešení.⁴ (Hokrová – Táborská 2008: 106–111). Základní princip rozvojové spolupráce tak spočívá v podpoře dané země (méně rozvinuté, rozvojové, transformující se) v oblasti ekonomického a společenského rozvoje, nebo také demokratické transformace (Waisová 2005: 333). Dle zákona č. 151/2010 Sb. o ZRS a humanitární pomoci je ZRS definována jako „souhrn činností hrazených ze státního rozpočtu, jejichž cílem je přispět k odstraňování chudoby, k ekonomickému a sociálnímu rozvoji,

² O vydávání Zprávy o lidském rozvoji se zasloužil pákistánský ekonom, politik a diplomat Mahbub ul Haq, který se stal v roce 1989 zvláštním poradcem pro UNDP, (Baru 1998: 2275). Jedná se také o jednoho z hlavních tvůrců HDI (Syrovátka 2001: 107).

³ V roce 2014 bylo zahrnuto v HDI 188 zemí poté, co byl zařazen Jižní Súdán. V současné době stále nejsou dostupné ukazatele HDI ve všech zemích (např. v KLR) (UNDP 2015b).

⁴ Vedle rozvojové pomoci existuje také pomoc humanitární. Rozdíl spočívá především v délce poskytování dané pomoci. Zatímco humanitární pomoc představuje krátkodobé aktivity reagující na náhlé problémy (např. vypuknutí válečného konfliktu, živelné katastrofy apod.), rozvojová pomoc je poskytována v rámci dlouhodobějších projektů. Humanitární pomoc může být v některých případech předstupněm pro pomoc rozvojovou (Waisová 2005: 333). Za takový příklad lze uvést válečné konflikty na Balkáně v 90. letech, kde na původně poskytovanou humanitární pomoc navázala pomoc rozvojová (MZV 2013a: 9).

k ochraně životního prostředí, jakož i k podpoře demokracie, dodržování lidských práv a řádné správy věcí veřejných v rozvojových zemích“ (Zákon č. 151/2010 Sb: §2, písm. a).

ZRS lze chápat v širším pojetí jako ucelenou vládní politiku vůči partnerským rozvojovým a transformujícím se zemím. V užším pojetí se jedná o transfer kapitálu, materiálů, technické pomoci i tzv. know-how, přičemž hlavním záměrem je dosáhnout pomocí těchto transferů dlouhodobě udržitelného rozvoje v partnerských zemích. Dle způsobu poskytování se dále dělí na dvě hlavní kategorie, a sice bilaterální (přímý transfer mezi zeměmi, stát má v roli dárce kontrolu nad výběrem cílové země a projektů) a multilaterální (příspěvky do mezinárodních organizací, které tyto finance dále distribuují do projektů v cílových zemích, v tomto případě stát nemá kontrolu nad výběrem cílové země) (FoRS 2016a; Waisová 2005: 334). Třetí méně využívanou metodou je poskytování rozvojové pomoci skrze trilaterální projekty. Ačkoliv má tento způsob multilaterální charakter, trilaterální spolupráce je řazena do kategorie bilaterální spolupráce (Krylová 2011: 333). Dle ČRA je pro naplnění charakteru trojstranné spolupráce nutné, aby byl daný projekt vždy spolufinancován z jiného zdroje (např. Evropskou komisí), v minimální výši 50 % nákladů (ČRA 2016a).

Poskytování rozvojové spolupráce dárcovskými zeměmi se často řídí primárními a sekundárními cíli. Primárním cílem se má na mysli solidarita vůči lidem z méně rozvinuté země a snaha pomoci jim v boji proti chudobě a tíživým podmínkám, ve kterých se obyvatelé těchto zemí nachází. Důvody pro poskytování rozvojové spolupráce vždy nevychází pouze ze solidarity. Dárcovská země může sledovat i své vlastní zájmy v těchto zemích. Tím se dostáváme k sekundárním neboli pragmatickým cílům, mezi které patří například obchodní, vojenské nebo politické ambice dárcovské země v partnerských zemích⁵ (Horký 2011b: 268).

Poskytování rozvojové spolupráce lze také členit na oficiální rozvojovou pomoc ODA (*Official Development Assistance*) a oficiální pomoc OA (*Official Assistance*). ODA je poskytována nejméně rozvinutým zemím. OA je poskytována zemím, které se nacházejí v situaci politické a ekonomické transformace (do této skupiny patřila ČSSR a následně i ČR v první polovině 90. let) (Waisová 2005: 333–334).

⁵ I v tomto ohledu, podobně jako u termínu rozvojové spolupráce, je dnes korektnější nazývat země přijímající rozvojovou spolupráci, zeměmi partnerskými (Horký 2011b: 267).

2.3 Historický kontext rozvojové spolupráce

Zrod termínu rozvojové spolupráce, společně se samotným počátkem institucionalizace rozvoje, se pojí s obdobím po druhé světové válce. Původní zázemí rozvoje tak nalézáme v mezinárodních organizacích, které v této době vznikly a v jejich následně vytvořených agenturách a programech. Pro představu lze zmínit například Mezinárodní měnový fond (MMF), Světovou banku (WB) a Organizaci spojených národů (OSN), pod kterou spadá v tomto směru zejména UNDP. Dále můžeme zmínit také Organizaci pro evropskou hospodářskou spolupráci (OECE), na jejímž úspěchu byla založena následná Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) (OECD 2016a). Tyto organizace zastávají od svého vzniku hlavní pozici v poskytování multilaterální rozvojové pomoci (Zíková 2005: 54). V současné době můžeme mezi tyto organizace zařadit Evropskou unii (EU). Právě z EU a jejích členských států pochází více než polovina veškeré světové rozvojové pomoci (Evropa 2016).

Koncept rozvojové politiky procházel vývojem a pozměňováním svého zaměření od samotného vzniku až po současnost. Tedy od ekonomické revitalizace válkou poničené Evropy z přelomu 50. let minulého století a následným ekonomickým zaměřením v 50. a 60. letech. V 70. letech se dále jednalo o implementaci základních lidských potřeb, s cílem zvýšit životní úroveň lidí v rozvojových zemích, resp. zemích třetího světa. Následující dekáda je spojená se strategií strukturálních úprav.⁶ Ve druhé polovině 80. let se do rozvojové agendy dostává myšlenka trvale udržitelného růstu, která mimo jiné zahrnuje i problematiku životního prostředí. V 90. letech se v rámci rozvoje objevuje kromě environmentálních témat také problematika genderu, proklamace demokracie a „dobré vlády“⁷ (Zíková 2005: 55–66). V současné době zahrnuje rozvojová politika všechny předešlé koncepce (Hokrová – Táborská 2008: 102).

Zajímavý pohled na historický vývoj rozvojové spolupráce nám předkládá Louis Emmerij. Vývoj přirovnává ke kmeni stromu, resp. jeho letokruhům, na kterých lze spatřit v dílčích vrstvách jednotlivá zaměření rozvojového diskursu tak, jak

⁶ 80. léta jsou z pohledu vývoje rozvojové politiky známé také jako „ztracená dekáda“. Toto označení referuje na pozastavení růstu, v některých případech i ke zhoršení životní úrovně v rozvojových zemích. Důvodem bylo prudké navýšení úrokových sazeb od Spojených států. Rozvojové země tak musely místo do investic vkládat peníze na splácení dluhů (Kaplan 2008: 102).

⁷ Z anglického *Good Governance*. Dle OSN má osm základních charakteristik: jedná v rámci práva, minimalizuje korupci, je transparentní, legitimní, rovnoprávná vůči všem složkám společnosti, efektivní, účinná a spolehlivá (UNESCAP 2009: 1–3, Zíková 2005: 65).

se v posledních téměř sedmdesáti letech vyvíjel. Dále poukazuje na to, že neschopnost vyřešit jednotlivé problémy, na které se rozvojová spolupráce v minulosti zaměřovala (spolu s postupným nabalováním dalších problematik), se z ní stal jeden z rysů mezinárodní ekonomiky a finančních vztahů, byť byla původně zamýšlená jako nástroj krátkodobého charakteru (Emmerij 2004: 36).

Je nutné podotknout, že druhá polovina 20. století se nese v duchu studené války. V rámci tohoto konfliktu se svět nacházel v područí dvou zneprátených stran, jejichž záměry se odrážely také ve využívání rozvojové pomoci. Pro Spojené státy americké i pro Sovětský svaz představovala rozvojová pomoc nástroj, jehož prostřednictvím chtěly v nově dekolonizovaných zemích prosadit svůj vliv, resp. zabránit zde v šíření vlivu druhé mocnosti. Sovětský svaz se snažil bránit rozšiřování západních hodnot souvisejících s kapitalistickým systémem, zatímco Spojené státy se snažily bránit šíření socialismu (Leichtová – Piknerová 2013: 26–31). Na konci bipolárního konfliktu se ocitl Sovětský svaz jako poražený a s ním i východní diskurs rozvojové pomoci (Leichtová – Piknerová 2013: 10). Většina států patřících do východního bloku se tak ocitla v situaci, kdy ze dne na den ztratila statut dárce rozvojové pomoci a naopak se staly jejími příjemci, mezi nimi i ČSSR a následně ČR (Waisová 2005: 332).

2.4 Historická zkušenost rozvojové pomoci ČSSR a ČR

ČR dnes patří mezi vyspělé a rozvinuté státy mezinárodního systému. V současné době lze konstatovat, že je zde poměrně vysoká životní úroveň, jak dokazuje i nejnovější zpráva vydaná UNDP o HDI.⁸ Stejně jako další vyspělé země, i ČR projevuje solidaritu s lidmi v méně rozvinutých, chudších i transformujících se zemích. Snaží se zmírnit chudobu a zlepšit životní podmínky v těchto oblastech pomocí poskytování rozvojové spolupráce, která je plnohodnotnou součástí zahraniční politiky (MZV 2010a: 2). ČR tímto způsobem přispívá k naplnění jak primárních, tak i pragmatických cílů, mezi které patří například budování dobrých vztahů s rozvojovými zeměmi, nebo také zajištění ekonomických, bezpečnostních a environmentálních zájmů státu (Začalová 2012).

ČR může na poli poskytování rozvojové spolupráce navázat na mnohaletou zkušenost ČSSR, která sahá až do poloviny minulého století. Je nutné podotknout, že poskytovaná rozvojová spolupráce tehdejší socialistickou republikou byla značně

⁸ Dle HDI se ČR nachází na 28. místě (UNDP 2015b).

ovlivněna bipolárním rozdělením světa. Rozvojová spolupráce ČSSR se řídila principy Rady vzájemné hospodářské pomoci (RVHP)⁹, resp. Sovětského svazu. (Waisová 2005: 335).

Poskytovaná pomoc ČSSR a dalšími členy RVHP zpravidla směřovala do zemí ideologicky blízkých socialismu (Leichtová – Piknerová 2013: 67). Tyto země se dále členily do několika skupin. Jednalo se o mimoevropské socialistické země, země přednostního zájmu a země československého zájmu z hlediska rozvoje dlouhodobých politických a hospodářských vztahů. Poslední skupinu tvořily rozvojové země, které se jednoznačně orientovaly na západ. S těmito zeměmi ČSSR intenzivní spolupráci nerozvíjela (Exnerová – Jelínek 2008: 127). Na základě tohoto rozdělení bylo teritoriální zaměření ČSSR velmi obsáhlé. To dokazuje i fakt, že v 80. letech poskytovala ČSSR pomoc až 124 zemím (Leichtová – Piknerová 2013: 77). Tato teritoriální roztržitost se stala i následným dědictvím pro rozvojovou spolupráci ČR, se kterým se musela vypořádat.

Rozpad východního bloku společně s pádem komunistického režimu neznamenal pro ČSSR a následně ČR pouze ztrátu pozice dárce rozvojové pomoci. Na jednu stranu zanechala tato dlouhodobá tradice dědictví spojené s dobrými vztahy s některými zeměmi. Na druhou stranu zanechala také v široké společnosti negativní dojmy, které vyústily z mezinárodně politických kroků bývalého komunistického režimu. Agenda spojená s jakýmkoliv poskytováním ZRS se na začátku 90. let ocitla na samotném okraji státního zájmu. Tento nezájem podílet se na mezinárodní solidaritě vyplýval také z procesu ekonomické a politické transformace, ve které se stát nacházel (Exnerová – Jelínek 2008: 128).

ČSSR se stala jednou z cílových zemí, kterým byla poskytována finanční, materiální i technická pomoc státy západní Evropy i mezinárodními institucemi. ČSSR a následně ČR tak získávaly prostředky z Evropské banky pro obnovu a rozvoj (EBRD), Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj (IBRD), z projektu Oficiální rozvojová pomoc pro střední Evropu (ODACE) nebo také z programu Pomoc pro restrukturalizaci ekonomik Polska a Maďarska (PHARE). Cílem této pomoci bylo usnadnit zemím

⁹ RVHP byla založena 8. 1. 1949 v Moskvě a představovala protipól Marshallova plánu. Mezi zakládající členy patřilo kromě SSSR také ČSSR, Bulharsko, Maďarsko, Polsko a Rumunsko. Jugoslávie měla v rámci RVHP statut přidruženého člena. V průběhu následujících let se RVHP rozrostla o další země, mezi kterými měly některé statut pozorovatelské země. (Leichtová – Piknerová 2013: 34–35).

střední Evropy přechod od komunismu a plánovaného hospodářství k demokracii a tržní ekonomice (Waisová 2005: 336–337).

Situace se v první polovině 90. let zlepšila. ČR pocítila prospěch z přijímání pomoci a zároveň získala zkušenosti ze své vlastní transformace, kterou je schopna využít v jiných transformujících se zemích (MZV 2010b: 10). Od počátku existence samostatné ČR směřovalo zaměření státu k evropské integraci, transatlantickému rozměru a k budování dobrých vztahů se sousedními státy (Zbořil 2010: 341–342). V rámci předvstupních jednání s EU o svém členství, v návaznosti na politickou a společenskou transformaci, která byla těmito jednáními ovlivněna, se do české zahraniční politiky začala navracet ZRS (Waisová 2005: 337).

ČR obnovila v roce 1995 jako první z transformujících se zemí střední a východní Evropy program zahraniční spolupráce (MZV 2010b: 10). V témže roce se ČR stala členem OECD a zařadila se tak mezi nejvyspělejší země světa (MZV 2016i). Vstup do této mezinárodní organizace je považován za oficiální ukončení transformace společně s přechodem z role příjemce rozvojové pomoci nazpět k dárci (Leichtová – Piknerová 2013: 93). ČR se ve své „staronové“ funkci začala aktivně podílet na humanitární, transformační a rozvojové spolupráci zemím v oblasti regionu bývalé Jugoslávie (MZV 2013a), jejíž rozdělení, resp. rozpad, neproběhl pořádaně a mírovou cestou, jako tomu bylo u rozdělení federativního Československa (Zbořil 2010: 341).¹⁰

ČR přijala po vstupu do OECD *Zásady pro poskytování zahraniční pomoci*. Tímto dokumentem se přihlásila k postojům mezinárodního společenství, které jsou vyjádřeny rezolucemi OSN a principy OECD (Exnerová – Jelínek 2008: 128)¹¹ Na základě tohoto dokumentu byly následně realizovány projekty ZRS (MZV 2002: 87). Za koordinaci rozvojové pomoci zodpovídalo MZV. Samotná realizace projektů však byla rozdělena mezi devět resortních ministerstev (MZV 2007b).¹² Rozvojová spolupráce měla nabýt koncepčního charakteru na základě schválených zásad. Navzdory tomu se stále potýkala s problémy spojenými s teritoriální a sektorovou roztržitostí. V letech 1996–2002 směřovaly projekty rozvojové pomoci do čtyřiceti států (Exnerová – Jelínek 2008: 128).

¹⁰ Kromě vládní pomoci se na oblast Jugoslávie v souvislosti se zdejšími konflikty začaly rozvíjet aktivity nevládního sektoru (Exnerová – Jelínek 2008: 128).

¹¹ Tento dokument ustanovil, že rozvojová pomoc bude poskytována zejména zemím, které usilují o zavedení/upevnění demokracie, lidských práv a tržní ekonomiky. Společně se zeměmi, se kterými ČR udržuje tradičně dobré vztahy (MZV 2002: 87).

¹² Výsledkem takového fungování, resp. nefungování byla neprovázanost aktivit a značná netransparentnost (FORS 2016c).

Změnu měly přinést výsledky *Analýzy a zhodnocení realizace zahraniční rozvojové pomoci České republiky za období let 1996 až 2000*. Na základě této analýzy vláda usoudila, že je potřeba rozvojovou spolupráci posílit v její efektivnosti, transparentnosti a systémovosti. V roce 2002 byla předložena vládě první *Koncepce zahraniční rozvojové pomoci ČR na období 2002–2007* (MZV 2007b).¹³

Účelem této koncepce bylo aktualizovat cíle, principy, teritoriální i sektorové priority, finanční a organizační rámec zahraniční rozvojové pomoci v letech 2002–2007 (MZV 2002: 88). Za hlavní cíl vymezila omezování chudoby v rozvojových zemích. Programy rozvojové spolupráce jsou v této koncepci orientovány na sektory, v nichž disponuje ČR komparativní výhodou oproti jiným dárcovským zemím (zdravotnictví, vzdělávání, energetika, životní prostředí, určité oblasti strojírenství) (MZV 2001: 3–4). Jednou z hlavních změn, kterou představila tato koncepce, je důraz na partnerství (rozvojová pomoc nebyla iniciována ze strany poskytovatele, ale naopak poptávkou ze strany příjemce). Další změnu představovalo snížení počtu prioritních zemí (Adamcová 2006: 8). Koncepce z roku 2002 se zaměřovala na 20 prioritních zemí, mezi které patřily z oblasti Balkánu Jugoslávie (tedy Srbsko, Černá hora, Kosovo), BaH, Makedonie. ČR se v těchto zemích zaměřovala zejména na sektory týkající se prevence migrace, good governance, životního prostředí, infrastruktury (energetika, doprava), regionální spolupráce. Zaměřovala se také na své krajany¹⁴. Mezi další sektorové priority zařazené do této Koncepce patří zemědělství, vzdělávání, zdravotnictví a také jaderná bezpečnost (viz Příloha č. 9). Projekty byly dle této Koncepce realizované na základě jednotlivých izolovaných projektů (Exnerová – Jelínek 2008: 130).

Následující změny souvisely se vstupem ČR do EU. V roce 2004 byly přijaty *Zásady zahraniční rozvojové spolupráce po vstupu ČR do EU*. ČR se přihlásila k uplatňování programového přístupu, který se oproti předchozím izolovaným projektům lišil v dlouhodobějším trvání (Exnerová – Jelínek 2008: 130). Byly vytvořeny Programy rozvojové spolupráce s 8 prioritními zeměmi, založené na ucelené střednědobé rozvojové strategii. Celkový počet prioritních zemí klesl na 14 (viz Příloha

¹³ V roce 2002 bylo také zřízeno Rozvojové středisko, jehož účelem bylo sloužit MZV ČR jako poradní orgán (FORS 2016c).

¹⁴ Termín „krajané“ představuje v nejširším kontextu Čechy usazené v zahraničí. Počátky českých enkláv v oblasti západního Balkánu lze nalézt již za doby Rakouska-Uherska. České spolky existují v oblasti Balkánu dodnes a jako příklad lze zmínit např. *Českou besedu Svaz Čechů v republice Srbské nebo Českou besedu Banja Luka*. V rámci těchto skupin probíhají aktivity na udržení českých tradic, výuky českého jazyka, atp. ČR poskytuje pomoc svým krajanům prostřednictvím peněžních darů, vzdělávacích programů, atd. (Uherek 2011: 27, 195; MZV 2012f).

č. 2). Tato změna se dotkla i oblasti Balkánu a to vyřazením Makedonie. Programy rozvojové spolupráce s balkánskými zeměmi byly vytvořeny pouze s BaH, Srbskem a Černou horou.¹⁵

Navzdory všem změnám vycházel institucionálně-organizační rámec ZRS ze systému zavedeného v roce 1995. Mezi hlavní nedostatky stále patřila: nejasná odpovědnost, roztržičnost, malá viditelnost a podpora ZRS i nedostatečná schopnost reagovat na mezinárodní závazky. Vláda ČR tak v roce 2007 přijala dokument *Transformace systému zahraniční rozvojové spolupráce*, jehož cílem bylo sjednotit a zefektivnit nekompaktní systém. Podněty pro transformaci získala ČR také v rámci Zvláštního hodnocení ZRS (*Peer Review Process*) od OECD/DAC (MZV 2010b: 7–8).

Mezi hlavní cíle této transformace patřilo sjednocení odpovědnosti a pravomocí v rámci ZRS pod záštitou MZV a sjednocení rozpočtu (zahrnuto v rozpočtové kapitole MZV). Dále byla v roce 2008 zřízena Rada pro ZRS, která měla nahradit dosavadní roli resortních ministerstev a zároveň zachovat jejich koncepční a expertní roli. Významným prvkem je také zřízení ČRA v roce 2008, která nahradila Rozvojové středisko. Proces transformace byl dokončen v roce 2010 nabytím účinnosti *zákona č. 151/2010 Sb. o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci* (FoRS 2016b; MZV 2002; MZV 2010b: 7–8). Následně přijatá Koncepce na období 2010–2017 nahradila dokument z roku 2002 a následně vytvořené Programy rozvojové spolupráce s prioritními programovými zeměmi z roku 2006. Stávající koncepce vykazuje oproti těmto dokumentům několik změn (viz Příloha č. 9). Rozpad Jugoslávie – nový příjemci rozvojové pomoci

Tato podkapitola si neklade za cíl hledat podrobně příčiny rozpadu Jugoslávie, ani detailně popisovat tento proces, nebo se zabývat následnými konflikty. Čtenáři by měla v tomto krátkém historickém průřezu pouze pomoci lépe si představit situaci, ve které se jednotlivé státy nacházely. Je zaměřena na státy, kterým ČR v současné době poskytuje rozvojovou pomoc v oblasti Balkánu a kterými jsou BaH, Kosovo a Srbsko.

ČR je v této oblasti vnímána dlouhodobě pozitivně. Tradice dobrých vztahů mezi těmito zeměmi sahají až do doby Rakouska-Uherska (MZV 2013a: 17). Z historického hlediska jsou osudy těchto zemí v různých dobách značně provázány (Uherek 2011: 5).

¹⁵ Černá hora vyhlásila na Srbsku nezávislost v roce 2006. ČR tuto zemi nadále nezařadila mezi prioritní země české ZRS. Samotný dokument deklaroval, že prioritou rozvojové spolupráce bude Srbsko (viz 3.4.2). Tyto Programy rozvojové spolupráce se tak de facto týkaly pouze BaH a Srbska.

V současné době lze za tuto provázanost považovat spolupráci rozvojovou i transformační.

Příčiny rozpadu bývalé Jugoslávie můžeme hledat v mnoha oblastech. Jedná se například o smrt J. B. Tita, který si v Jugoslávii od svého triumfu po druhé světové válce udržoval výsadní postavení a jakýkoliv pokus o odpor se setkal s ráznou odpovědí. Lze ho považovat za jakési „pojivo“, po jehož smrti se otevřel prostor pro vypuknutí sporů mezi jednotlivými republikami federace. Zejména se jednalo o Srbsko, Chorvatsko a Slovinsko. Nebo také lze zmínit hospodářskou krizi, která Jugoslávii zasáhla v 80. letech, nacionalismus spojený s vyhlašování nezávislosti jednotlivých států, etnická problematika atd. (Cabada 2008a: 233–234).

Proces rozpadu Jugoslávie byl doprovázen mnoha konflikty. Za nejvýznamnější můžeme považovat především etnický konflikt v BaH, který se odehrával ve znamení etnických čistek, deportací, vytváření internačních a koncentračních táborů, atd. (Hricová 2008: 282–283).¹⁶ Dle Světové banky bylo během války zabito nebo zraněno přes 10 % populace a více než polovina obyvatel byla přemístěna. Více než dvě třetiny domů byly poškozeny a jedna pětina zcela zničena. Bylo zničeno 30 % až 40 % nemocnic (30 % lékařského personálu zahynulo nebo emigrovalo) a až 70 % vzdělávacích zařízení, společně se ztrátou velké části pedagogů. Průmyslová výroba klesla na pouhých 5 % a produkce elektřiny a uhlí na 10 % předválečné produkce (World Bank 2004: 2). „Válka v BaH byla typická tím, že na životě ohrožovala téměř stejnou měrou civilisty jako vojáky“ (Uherek 2011: 187).¹⁷

Dalším významným konfliktem byla tzv. kosovská krize, která probíhala v letech 1998–1999. Během této humanitární katastrofy bylo kosovské území značně poničeno (rozsáhlé škody na majetku, zejména domy a veřejná infrastruktura) a postihnuto transferem kosovských uprchlíků v rámci Kosova popřípadě do okolních států (jednalo se zhruba o milion obyvatel Kosova, zhruba 45 % populace) (Demekas 2002; Šanc 2005: 163). Katastrofální stav ekonomiky Kosova trvá dodnes a projevuje se například velmi vysokou mírou nezaměstnanosti (Pelikán 2016: 20).

¹⁶ Válka v Bosně a Hercegovině vypukla roku 1992 a ukončila ji až Daytonská mírová smlouva v roce 1995 (Cabada 2005: 149).

¹⁷ Po ukončení války se nově vyskytlo napětí mezi obyvateli Bosny a Hercegoviny. Lidé, kteří emigrovali a po válce se vrátili, si chtěli nárokovat zpět svůj majetek, zatímco lidé, kteří zůstali, měli pocit, že uprchlíci na svůj majetek již nemají nárok (Uherek 2011: 193).

Srbsko¹⁸ sehrálo klíčovou roli ve všech balkánských konfliktech 90. let. Tato angažovanost vyústila v hlubokou ekonomickou a materiální vyčerpanost (Cabada 2008b: 303). Poválečné Srbsko se ocitlo ve stavu, kdy byla státní ekonomika ve značně zdevastovaném stavu (zchudlá, se zastaralými, poškozenými a neobnovovanými výrobními kapacitami) (Štouračová 2006: 109). Jedním z následků válek, sankcí, embarg a bombardování¹⁹ Jugoslávie byl také vznik mafie, která nahrazovala balkánskou nefunkční ekonomiku pašeráctvím, ilegálním obchodem, korupcí, obchodem s lidmi, atd. (Dienstbier 2006: 11).

¹⁸ Srbsko, Černá hora, Kosovo a Vojvodina byly v letech 1992–2002 součástí Svazové republiky Jugoslávie (Šanc 2008: 359).

¹⁹ Dopad bombardování měl ohromné materiální škody, jelikož se terčem staly i civilní objekty, včetně mostů přes Dunaj (Matějka 2006: 58).

3 Česká rozvojová spolupráce po roce 2010

Rok 2010 znamenal významný milník pro ZRS ČR. Přijetím zákona o ZRS byla završena transformace systému rozvojové spolupráce a zároveň tak byla tato forma zahraničního angažování ČR poprvé právně ukotvena a vymezena.²⁰ Jedná se o základní legislativní rámec pro oblast ZRS ČR. Přijetí tohoto zákona značí úmysl ČR zabývat se ZRS i humanitární pomocí dlouhodobě a předvídatelně (ČRA 2011a: 5). V návaznosti na nové institucionální uspořádání ZRS, mezinárodní závazky²¹, výzvy a doporučení, byla v květnu 2010 vládou schválena stávající *Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce České republiky na období 2010–2017* (MZV 2011d: 141). Tato koncepce představuje v současné době, společně se zákonem o ZRS a Zásadami pro poskytování ZRS, základní strategické dokumenty v oblasti rozvojové politiky ČR (MZV 2010b: 4).

3.1 Koncepce ZRS ČR na období 2010–2017

Koncepce sehrává roli ústředního strategického a politického dokumentu v oblasti rozvojové politiky. Tento dokument definuje východiska, motivy a principy české ZRS, finanční rámec, řízení ZRS a její základní formy. Definuje také teritoriální a sektorové priority dvoustranné pomoci společně s postojem ČR k mnohostranné rozvojové pomoci (FoRS 2009: 7). ČR uskutečňuje v současné době ZRS dle Koncepce z roku 2010 (FoRS 2011: 8). Jejím účelem je zasadit českou rozvojovou spolupráci do soudobého kontextu (zahraničněpolitického, bezpečnostního, ekonomického, environmentálního i sociálního) (MZV 2010b: 4). Nová koncepce zohledňuje transformaci systému ZRS, aktualizuje základní cíle ZRS ČR i zásady jejího poskytování. Reflektuje mezinárodní doporučení týkající se efektivnosti, transparentnosti a koherence rozvojových aktivit (ČRA 2011a: 6). Dále stanovuje nové teritoriální a sektorové priority (MZV 2010a: 3). Nutno podotknout, že v roce 2010 dobíhaly projekty s prioritními zeměmi dle plánu určeného na období 2006–2010. Rok 2010 tak představoval období, kdy probíhala spolupráce dle staré i nové Koncepce

²⁰ Zákon jasně definuje význam pojmu rozvojové a humanitární spolupráce i jejich formu uskutečňování. Dále vymezuje pravomoci a působnost státních orgánů v oblasti rozvojové spolupráce a právně ukotvuje Českou rozvojovou agenturu jako organizační složku státu, plnící úkoly v oblasti rozvojové spolupráce. Stanovuje také pravidla pro nakládání s prostředky pro jejich realizaci (Zákon č. 151/2010 Sb.)

²¹ ČR přijala v prvním desetiletí nového milénia mnoho mezinárodních závazků v oblasti rozvoje. Jedná se zejména o Rozvojové cíle tisíciletí z roku 2000, tzv. Monterreyský konsensus (2002), závěry Světového summitu o udržitelném rozvoji v Johannesburgu (2002) a jeho Implementační plán, Pařížskou deklaraci o efektivnosti pomoci (2005) a Akční agendu z Akkry (2008) (MZV 2010b: 4).

(Horký 2011c: 343). Nové programy spolupráce pro prioritní programové země byly přijaty v roce 2010 s jejich platností od roku 2011 (FoRS 2012: 15). Následující podkapitoly vychází zejména z Koncepce ZRS ČR na období 2010–2017.

3.1.1 Teritoriální priority

Nové teritoriální priority byly stanoveny na základě zhodnocení dosavadní rozvojové spolupráce s prioritními zeměmi. Zhodnocení se týkalo potřeb, efektivnosti, udržitelnosti a přínosu pro přijímající zemi, posouzení postoje partnerské země k programu české ZRS, úroveň spolupráce s orgány státní správy a institucí, společně s posouzením viditelnosti české ZRS v dané zemi (MZV 2010b: 10). Dále byly vzaty v úvahu mezinárodní doporučení OECD a Světové banky. Dle nich by měla česká vláda v rámci příští Koncepce, tedy pro období 2010–2017, využít strategičtějšího rozdělení své pomoci. To znamená, že by mělo dojít ke snížení počtu prioritních zemí a k přehodnocení sektorových a tematických priorit. ČR by se dále měla soustředit pouze na oblasti, ve kterých má jasnou komparativní výhodu (OECD 2007: 14).

Při výběru teritoriálních priorit byly uplatněny čtyři okruhy kritérií. První z nich byl zaměřen na dvoustranné a rozvojové vztahy s ČR. V rámci tohoto kritéria bylo přihlíženo na evaluaci bilaterálních projektů realizovaných ČR a na přítomnost ZÚ ČR v partnerských zemích, jelikož bez rezidentního zastoupení docházelo ke snížení efektivnosti rozvojové spolupráce. Druhým kritériem byla potřebnost rozvojové spolupráce na straně partnerské země (úroveň socioekonomického rozvoje). Na tomto místě ČR vycházela primárně z ukazatelů HDI a HND. Třetí kritérium se zabývalo připraveností země přijímat pomoc. Zde se výběr prioritních zemí opíral o princip partnerství a o potřeby dané země. V úvahu byly brány ty země, které se aktivně snažily vypořádat s vlastními problémy a ve kterých existoval vládní dokument pro omezování chudoby (*Poverty Reduction Strategy Paper*, PRSP). Dále bylo přihlíženo i na míru korupce a úroveň dodržování lidských práv a základních svobod. Čtvrtým, tedy posledním kritériem, bylo zohlednění dělby práce s ostatními dárci. Tento bod vycházel zejména z českých mezinárodních závazků v oblasti harmonizace donorů. ČR se tak zaměřovala v rámci svých kapacitních možností na ty země a sektory, ve kterých měla komparativní výhodu a mohla tím přispět ke koordinaci dárců v daných zemích (MZV 2010b: 11–12).

Na základě výše zmíněných kritérií bylo pro Koncepti ZRS na období 2010–2017 stanoveno pět programových zemí (Afghánistán, BaH, Etiopie, Moldavsko, Mongolsko), dále pět projektových zemí (Gruzie, Kambodža, Kosovo, Palestinská autonomní území, Srbsko) a v poslední řadě jsou zde také zařazeny tzv. phase-out země (Angola, Jemen, Vietnam, Zambie) (MZV 2010b: 13–15).²² Z tohoto výčtu zemí je patrné, že jsou ve stávající Koncepti zařazeny všechny země Balkánu, kterým ČR poskytovala pomoc v předešlém období. Jistou změnu lze spatřit v rozřazení těchto zemí. BaH zůstala jako jediná s vytvořeným programem spolupráce, zatímco Kosovo a Srbsko spadají do skupiny projektových zemí.

3.1.2 Sektorové priority

Přijetí nové Konceptce znamenalo i posun v sektorových prioritách ZRS ČR. Nově stanovené priority vycházejí ze zkušeností z předchozího období a z MDGs.²³ Zohledňují mezinárodní doporučení a proces dělby práce s ostatními donory. Vycházejí také z komparativních výhod v oblastech zdravotnictví, energetiky, životního prostředí, vzdělávání, průmyslu či ze zkušeností s procesem politické, ekonomické a společenské transformace (MZV 2001: 3–4; MZV 2010b: 16). Sektorové priority byly pro období 2010–2017 rozřazeny do následujících oblastí: životní prostředí, zemědělství, sociální rozvoj (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb) a ekonomický rozvoj (včetně energetiky). Oproti předchozímu období byl počet sektorových priorit snížen ze 7 na 5 (viz Příloha č. 1).

V rámci životního prostředí je zaměřena česká spolupráce zejména na ty oblasti, pro které má ČR dostatečné kapacity a ve kterých disponuje komparativními výhodami a přenositelnými zkušenostmi. ČR uplatňuje tyto zkušenosti a znalosti v partnerských zemích k rozvoji systému ochrany životního prostředí a zároveň tím cílí k plnění MDG 7 (viz Příloha č. 4). ČR se z těchto důvodů zaměřuje na oblasti: zásobování pitnou vodou a ochrana vodních zdrojů, odpadové hospodářství, přenos environmentálních technologií, ochrana biologické rozmanitosti, atd. V sektoru zemědělství se ČR zaměřuje zejména na pomoc partnerským zemím k zajištění přístupu ke kvalitním

²² Programovými zeměmi se má na mysli taková skupina zemí, se kterými je vytvořen program pro rozvojovou spolupráci. Tento dokument představuje ucelený soubor aktivit pro danou zemi. Projektové země na druhou stranu nedisponují programem spolupráce. Ta je založena na bázi jednotlivých projektů. Ve skupině phase-out se nachází bývalé prioritní země, v nichž jsou, jak samotný název napovídá, postupně ukončovány rozvojové aktivity (Řečková 2013).

²³ V roce 2015 byly nahrazeny Rozvojové cíle tisíciletí z roku 2000 Cíli udržitelného rozvoje na období 2015–2030 (viz Příloha č. 4).

potravinám. Jedná se zejména o přenos know-how, na jehož základě by se tyto země měly naučit využívat vhodné zemědělské technologie a pěstovat vhodné druhy plodin. Dále se v tomto sektoru ČR zaměřuje na pomoc při zajištění přístupu k vodě a jejího udržitelného nakládání, ochranu a obnovu lesů nebo také na podporu rozvoje venkovského zemědělství. ČR přispívá svými aktivitami v tomto sektoru k plnění MDG 1 (viz Příloha č. 4). V sektoru ekonomického rozvoje a energetiky disponuje ČR dlouholetými odbornými zkušenostmi, které na základě transferu technologií a přenosu know-how uplatňuje v partnerských zemích v oblastech: podpora udržitelných zdrojů energie (a energetické soběstačnosti), technická modernizace, budování odborných kapacit v průmyslu či rozvoj dopravní infrastruktury. V oblasti ekonomického rozvoje podporuje ČR malé i střední podnikatele a farmáře, rozvoj trhu práce a obchodu. Součástí této sektorové priority je i program Pomoc na podporu obchodu (*Aid for Trade*).²⁴ V rámci sektorové priority zaměřené na podporu demokracie, lidských práv a společenské transformace disponuje ČR vůči většině dárcovských zemí značnou komparativní výhodou. Ta spočívá ve vlastní zkušenosti s procesem politické, ekonomické a společenské transformace. ČR využívá jako hlavní nástroj pro podporu demokracie *Program transformační spolupráce*. Ten je spravovaný Oborem lidských práv a transformační politiky (LPTP). Posledním sektorem je sociální rozvoj, ve kterém je zařazeno kromě sociálních služeb také vzdělávání a zdravotnické služby. ČR navazuje zařazením tohoto sektoru na předcházející období, ve kterých se těmto odvětvím věnovala a zároveň tak přispívá k plnění několika rozvojových cílů tisíciletí (MDG 2, 5, 6) (MZV 2010b: 16–18). Jedná se zároveň o sektory, které byly oproti předešlému období vyřazeny z prioritních sektorů. Tímto přeřazením obou sektorů došlo teoreticky ke splnění doporučení OECD, týkající se snížení počtu sektorových priorit. Těchto 5 sektorových priorit je rozpracováno dle metodiky OECD na 11 dílčích. Tím se tedy naopak zvýšil jejich počet. Porovnání sektorového zaměření viz Příloha č. 1.

²⁴ Jedná se o projekty na podporu obchodu, které jsou v gesci MPO ve spolupráci s MZV. Podstatou projektů je zejména pomoci partnerským zemím usnadnit liberalizaci obchodu, rozvoj místních produkčních kapacit, transfery technologií a budování infrastruktury na podporu obchodu (MPO 2016). Projekty v rámci *Aid for Trade* by měly směřovat dle WTO a OECD do nejméně rozvinutých zemí a umožnit jim efektivnější podporu růstu, rozvoje a snižování chudoby (FoRS 2012: 29). O. Horký ve výroční analýze zahraniční politiky ÚMV pro rok 2012 poukazuje na vazbu tohoto programu v rámci snižování chudoby jako pochybnou vzhledem k tomu, že projekty často spočívaly v posilování obchodních vztahů českých firem a zájmových sdružení (Horký 2013: 290).

Koncepce definuje kromě sektorových priorit také průřezové principy. Ty mají přispět v partnerských zemích k pozitivnímu vývoji v těchto oblastech: řádná (demokratická) správa věcí veřejných, šetrnost k životnímu prostředí a klimatu, dodržování základních lidských, ekonomických, sociálních a pracovních práv příjemců projektů (včetně genderové rovnosti). Tyto principy jsou zohledňovány ve všech rozvojových aktivitách (ČRA 2011a: 7; MZV 2010b: 18–19).

3.2 Institucionální zázemí a aktéři ZRS ČR

Dokončení transformace systému ZRS ustanovilo čtyři složky státní administrativy, které se podílejí na řízení a implementaci ZRS ČR. Současné institucionální uspořádání, které je v souladu se zákonem o ZRS, zahrnuje následující instituce státní správy: MZV, Rada pro ZRS, ČRA a Zastupitelské úřady (ZÚ). Tyto orgány vykonávají v rámci své působnosti ZRS v souladu s koncepcí a zásadami schválenými vládou (MZV 2016b; Zákon č. 151/2010 Sb.). Nutno podotknout, že na samotném vrcholu institucionálního systému české ZRS stojí vláda ČR. Ta schvaluje klíčové dokumenty týkající se ZRS. Jedná se např. o schvalování programů spolupráce s prioritními zeměmi, rozpočet, sektorové strategie, plány dvoustranné ZRS i koncepce ZRS. Dále také projednává vyhodnocení ZRS za uplynulé období (MZV 2008: 13; Exnerová – Jelínek 2008: 133).

MZV zastává roli hlavního koordinačního, řídicího a kontrolního orgánu. Jedná se tak o ústřední instituci zajišťující koncepční řízení ZRS ČR. Na řízení ZRS se v rámci MZV podílí několik odborů. Primárně spadá řízení ZRS ČR pod kompetence Odboru rozvojové spolupráce a humanitární pomoci (ORS). ORS připravuje strategické a koncepční dokumenty (např. zákon o ZRS, koncepce ZRS). Působí také jako sekretariát Rady pro ZRS. Dalším odborem, který se zapojuje do problematiky ZRS, je Odbor lidských práv a transformační pomoci (LPTP). Tento odbor je zodpovědný za program transformační spolupráce (Krylová – Opršal 2013: 9; FoRS 2011: 7–9). MZV předkládá vládě návrhy koncepce, zásady a hodnocení ZRS společně s ročními plány ZRS. Dále koordinuje činnosti ostatních orgánů státní správy v rámci ZRS. Plní také funkci zřizovatele ČRA a řídí ČRA, jejíž činnost je hrazena z rozpočtové kapitoly MZV (Zákon č. 151/2010 Sb.; MZV 2010b: 29).

ČRA byla zřízena v roce 2008. V roce 2010 byla znovuzřízena zákonem o ZRS. Jedná se o podřízenou organizační složku státu v působnosti MZV v oblasti ZRS. Plní

implementační funkci a zajišťuje realizaci rozvojové spolupráce. (MZV 2010b: 29–30). Identifikuje témata spolupráce v prioritních zemích a formuluje projekty rozvojové spolupráce. Vypisuje výběrová řízení ve formě veřejných zakázek a dotací. Řídí realizaci a monitoruje projekty ZRS. Plní funkci poskytovatele informací o ZRS ČR. Podporuje posilování kapacit nestátních neziskových organizací (NNO) a dalších subjektů participujících na ZRS (Exnerová – Jelínek 2008: 134; ČRA 2012c: 2). Na základě právního ukotvení získala ČRA pravomoc udělovat dotace na projekty ZRS. Ty mohou udělovat pouze ústřední orgány státní správy či instituce zřízené zákonem. ČRA uděluje dotace zejména NNO a dalším oprávněným subjektům (FoRS 2011: 10). Poskytované dotace musí korespondovat s plánem ZRS, v jiném případě musí být schváleny MZV (Zákon č. 151/2010 Sb.).

Rada pro ZRS je meziresortní a koordinační orgán v oblasti ZRS. Rada se skládá z předsedy, jednotlivých ministerstev a přidružených členů (ČRA, PPZRS a FoRS). Mezi její hlavní funkce patří zejména zajištění koordinace ZRS a předkládání doporučení ministru zahraničních věcí týkající se koncepčního řízení a realizace ZRS. Zajišťuje vzájemnou koherenci mezi cíli a prioritami ZRS. Dále projednává zásadní dokumenty týkající se ZRS (např. koncepce ZRS, programy ZRS, sektorové strategie, plány dvoustranné ZRS, atd.) (MZV 2007a: 1–3). Z celkového hlediska lze na Radu pro ZRS pohlížet jako na fórum pro zapojení všech hlavních státních i nestátních aktérů do ZRS (Zázvorková – Milěřová – Dudová 2012: 13).

Součástí systému ZRS jsou také ZÚ. V partnerských zemích zajišťují přímý kontakt s lokálními partnery (kontaktní místo pro státní a jiné instituce v partnerských zemích i pro české realizátory) (FoRS 2016b). ZÚ hrají také důležitou roli v rámci přidělování stipendií, identifikace, formulace a monitorování projektů (FoRS 2011: 10). ZÚ monitorují projekty ZRS ve vzájemné koordinaci s ČRA (MZV 2010b: 30). Dále sami řídí položku malé lokální projekty (MLP)²⁵ (MZV 2010b: 24).

Z výše uvedených informací vyplývá, že po ukončení transformace institucionální systém ZRS ČR nabývá hierarchického charakteru (viz Příloha č. 3). Zároveň působí samotný systém přehledněji a transparentněji vzhledem k dané struktuře institucí ZRS společně s jejich jasně vymezenou působností. ČR se tak přiblížila tradičním donorům (Kanada, Norsko, atd.), kteří využívají podobný systém managementu (Krylová –

²⁵ MLP je skupina zvláštních rozvojových projektů realizovaných při ZÚ ČR v zahraničí. Jedná se o menší, přesně cílené aktivity, jejichž cílem je na základě znalostí ZÚ o daném teritoriu přispět místním subjektům na menší rozvojové aktivity (MZV 2010b: 24).

Opršal 2013: 10). Kromě státních aktérů participují na ZRS ČR také aktéři ze soukromého, neziskového a akademického sektoru.

3.2.1 Soukromý sektor

Soukromý sektor hraje důležitou roli na poli poskytování rozvojové spolupráce (zdroj pracovních příjmů, investic, přenášení know-how, budování kapacit partnerské země). Jejich působnost však musí být v souladu se zásadami ZRS (podpora lidských práv a dobrého vládnutí, ochrana životního prostředí, atd.) a s principy efektivnosti rozvoje (transparentnost, odpovědnost) (Aidwatch 2014: 21). Primárním záměrem soukromého sektoru nesmí být prosazování investičních a exportních zájmů českých firem (Aidwatch 2013: 12). To však neznamená, že by rozvojová spolupráce pro soukromý sektor, resp. české firmy nepředstavovala příležitosti spojené s možností expanze na nové trhy (ČRA 2016c: 58).

Soukromé subjekty vznikají, na rozdíl od těch vládních či nevládních, za účelem zisku a v této souvislosti vnímají také rozvojovou spolupráci. Realizace projektů je pro ně zejména dobrou referencí, vstupenkou na trh či obchodní příležitostí. V tomto ohledu se často hovoří o tzv. komerční návaznosti, což znamená, že úspěšně realizované projekty ZRS mohou napomoci dané firmě zakotvit se pevněji v partnerské zemi a pokračovat tam ve svých obchodních aktivitách. V praxi to může znamenat, že určitá firma vybuduje infrastrukturu v určité lokalitě v partnerské zemi (např. čističky odpadních vod) a po ukončení projektu a na základě pozitivních ohlasů může být firmě poskytnuta nabídka na vybudování dalších projektů. Může se také jednat o transfer materiálů a po ukončení projektu může firma na stejném principu pokračovat s dodávkami zboží na základě standardních obchodních smluv (Špok 2013: 3).

Soukromý sektor je aktivně zapojen do rozvojových aktivit ČR. Ta využívá pro spolupráci se soukromým sektorem tři hlavní nástroje. Prvním z nich je vypisování veřejných zakázek, prostřednictvím kterých dochází k implementaci projektů ZRS ČR. Dále se jedná o *Program rozvojového partnerství*. Účelem tohoto Programu je podpora spolupráce českých firem s partnery v rozvojových zemích, přičemž aktivity českých podnikatelských subjektů musí řešit reálné a přesně definované témata. Posledním nástrojem je *Program studie proveditelnosti*. Ten má zajistit vyšší zapojení soukromého sektoru do ZRS na základě proplácení výdajů pro přípravu studie proveditelnosti rozvojových projektů (Europa 2015). ČRA také v roce 2013 spustila vlastní *Program*

rozvojově-ekonomického partnerství na podporu zapojování soukromého sektoru do ZRS. Jedná se o tzv. program „B2B“ (business to business) zaměřený na podporu českých firem s místními partnery v rozvojových zemích. Tento program by měl využívat transfer znalostí a technologií. Srbsko patřilo mezi první země, kde byl tento program vyzkoušen (Aidwatch 2014: 48).

Soukromý sektor má svého zástupce v Radě pro ZRS a je tak oficiálně zapojen do plánování rozvojové spolupráce. Tímto zástupcem je Platforma podnikatelů pro zahraniční rozvojovou spolupráci (PPZRS). Ta vznikla v roce 2007 a na jejím založení se podílely tři z největších asociací zaměstnavatelů v ČR (Svaz průmyslu a dopravy ČR, Svaz strojírenské technologie, Asociace podniků českého železničního průmyslu) (PPZRS 2017). Záměrem této platformy je přispět ke zkvalitnění prezentace českých firem a k širší přítomnosti české produkce v partnerských zemích (Začalová 2012). Na zařazení soukromého sektoru (PPZRS), ostatně i nevládních neziskových organizací (FoRS), do procesu rozhodování státních orgánů lze pohlížet jako na snahu prohloubit vzájemnou spolupráci, zintenzivnit ji i posílit vzájemnou transparentnost, informovanost a koordinaci mezi těmito subjekty ZRS.

3.2.2 Nevládní neziskový sektor

Podobně jako u soukromého sektoru i české NNO se spojily pod jednu platformu. Jedná se o FoRS, které bylo založeno patnácti NNO v roce 2002. V současné době se jedná o 30 členských a 13 pozorovatelských organizací (FoRS 2017c). V rámci této platformy mohou jednotlivé NNO sdílet své zkušenosti a názory z realizace projektů nebo také vydávat společná prohlášení k rozvojové politice ČR. Jak již bylo zmíněno, FoRS patří také mezi přidružené členy Rady pro ZRS. Má tak možnost vyjádřit se k aktuálním diskutovaným otázkám ZRS a ovlivnit tak její směřování a fungování (Krylová – Opršal 2013: 16).

FoRS se stalo v roce 2003 jedním ze zakládajících členů Evropské konfederace NNO pro humanitární pomoc a rozvoj (CONCORD). Tato nezisková organizace se skládá z 28 národních platform, 20 mezinárodních sítí a 3 přidružených členů. Celkově sdružuje více než 2600 evropských NNO. CONCORD představuje hlavního „vyjednavče“ evropských NNO směrem k institucím EU v ohledu spravedlivého a udržitelného vývoje rozvojové politiky (CONCORD 2017).

Aktivita českých NNO jsou z celkového hlediska velmi rozmanité vzhledem k počtu českých NNO a jejich zaměření. Zaměřují se např. na pomoc rozvojovým zemím s důsledky HIV/AIDS (Člověk v tísni), přispívají k sociální stabilizaci a prevenci kriminality mladistvých (Sdružení Česká katolická charita) nebo pomáhají smrtelně nemocným (Sue Ryder) (Adamcová 2006: 13). Charakter aktivit NNO vychází především z transferu know-how, sociálních a vzdělávacích aktivit. Tyto aktivity bývají finančně méně náročné než projekty realizované soukromým sektorem (např. průmyslově či technologicky zaměřené projekty) (Aidwatch 2013: 8).

NNO hrají také důležitou roli v rámci poskytování transformační spolupráce. V roce 2008 vznikla nezávislá platforma DEMAS, která se začala angažovat v této oblasti (Řiháčková 2013: 9). Tato platforma vznikla na základě sdružení 11 českých nevládních organizací, dlouhodobě se věnujících podpoře demokratizace a lidských práv. Patří sem takové organizace, kterými jsou např. Člověk v tísni nebo také CEVRO. Cílem této platformy je podporovat demokracii, lidská práva a občanskou společnost v zemích, kde se nalézají tyto aspekty lidské společnosti v ohrožení, popřípadě v zemích, kde probíhá proces transformace k demokracii. Dále by měla tato platforma usnadňovat fungování české transformační spolupráce (DEMAS 2017). Na tuto platformu lze nahlížet jako na protipól platformy FoRS na poli transformační spolupráce.

Kromě soukromého a neziskového sektoru se na ZRS podílí také i akademický sektor. Jeho účelem je zajistit dostatečné odborné lidské zdroje pro soukromý, neziskový a státní sektor a také zaštitit rozvojový výzkum (Krylová – Opršál 2013: 16).

3.2.3 Města, obce a kraje

Kromě výše zmíněných aktérů se na ZRS podílejí také české municipalita či kraje. ZRS municipalit má v rámci původních 15 zemí EU dlouhou tradici i zastoupení. V ČR je naopak tento druh ZRS relativně novým jevem (SMO 2014: 5). To ostatně vyplývá i z koncepčních dokumentů české ZRS, které nezohledňují roli municipalit v ZRS ani jejich specifické postavení (SMO 2014: 14). Místní samosprávy mají na rozdíl od orgánů státní správy značnou výhodu ve znalosti místního prostředí a potřeb svých občanů. Primárně se tak zabývají i jinými oblastmi, než na které se zaměřuje rozvojová spolupráce (např. zajišťování služeb občanům či rozvoj svého území). České municipalita zároveň představují nový rozměr z pohledu aktérů ZRS z toho důvodu,

že dokážou navázat spolupráci mezi politickými reprezentacemi, občany, NNO, místními firmami apod. (SMO 2014: 30).

Pokud jde o financování, ČRA poskytuje městům, obcím a krajům dotace na projekty v rámci „Podpory rozvojových aktivit krajů a obcí v prioritních zemích ZRS ČR“, jejichž maximální výše činí 0,5 mil. Kč. Cílem těchto projektů je podporovat partnerské instituce místní správy a samosprávy, subjekty občanské společnosti či instituce kulturního, sociálního, zdravotního vědeckého nebo výzkumného charakteru přičemž musí být dané projekty zaměřeny na přenos know-how, posilování kapacit pro kvalitní správu veřejných věcí a sdílení zkušeností s ekonomickou i společenskou transformací (SMO 2014: 26). Ze zkoumaných zemí Balkánu se na ZRS angažuje tento typ aktéra pouze v Srbsku (viz 4.4).

3.3 Formy poskytování ZRS

ČR poskytuje rozvojovou spolupráci dlouhodobě bilaterálně a multilaterálně. Využívá také třetí způsob a to formu trilaterální spolupráce, ta je však oproti předchozím dvěma značně marginalizována.

3.3.1 Bilaterální spolupráce

Dvoustranné projekty představují důležitou formu české ZRS. ČR se soustřeďuje především na ty formy spolupráce, ve kterých může vhodně uplatnit své komparativní výhody (viz 3.1.2) (MZV 2010b: 24). Dvoustranná ZRS zahrnuje projekty transformační spolupráce, humanitární pomoc a rozvojové projekty s programovými a projektovými zeměmi, které představují stěžejní bod dvoustranné spolupráce (Glopolis 2009: 26). Zadávání projektů probíhá formou veřejných zakázek nebo také udělováním dotací. ČRA rozhoduje o konkrétní formě zadání projektů (na základě schválených sektorových témat) (ČRA 2016c: 8).²⁶

Součástí bilaterální spolupráce ČR jsou také stipendia poskytnutá studentům z rozvojových partnerských zemí, náklady na pomoc uprchlíkům v ČR a oddlužení. NNO sdružené v organizaci CONCORD řadí tyto způsoby pomoci mezi tzv. zveličenou

²⁶ MZV ČR a ČRA společně připravili ve druhé polovině roku 2010 *Metodiku projektového cyklu bilaterálních projektů rozvojové spolupráce*, která vymezuje role a úkoly jednotlivých aktérů, kteří se angažují na bilaterální ZRS. Metoda projektového cyklu se skládá z pěti fází: programování, identifikace, formulace, realizace a monitoring, evaluace (ČRA 2011a: 13).

pomoc²⁷ a poukazují dlouhodobě na to, že tyto formy pomoci nepřinášejí kýžené finanční zdroje pro znevýhodněné komunity v rozvojových zemích a jejich efekt při řešení rozvojových problémů je značně nepřímý (FoRS 2011: 3, 12).

Ohledně stipendií, Koncepce ZRS dává najevo, že se může jednat o významnou podporu rozvojovým zemím (MZV 2010b: 24). Tuto myšlenku dále rozvíjí *Strategie poskytování vládních stipendií pro studenty z rozvojových zemí na období 2013–2018* tím, že poskytování stipendií vede k rozvoji lidského kapitálu rozvojových zemí. Návrat vzdělaných obyvatel by tak měl přispět k celkovému ekonomickému a sociálnímu rozvoji i k omezování chudoby. Dle této strategie by mělo přispět studium stipendistů z rozvojových zemí také k propagaci českých vysokých škol a navýšení poptávky po studiu v ČR i ze strany platících občanů třetích zemí (MZV 2012d: 3). Dlouhodobá podpora stipendistů může představovat také vklad do budoucna v tom smyslu, že by došlo k posílení vazeb s budoucí elitou partnerské země (MZV 2013a: 17). BaH patří mezi země, kterým jsou pravidelně poskytována vládní stipendia. Ta jsou mezi bosenskými studenty i na úrovni státní správy pozitivně hodnocena (MZV 2011b: 6). Lze tedy na vládní stipendia pohlížet pozitivně zejména z pohledu posilování vzájemných vztahů s partnerskou zemí. Z pohledu rozvojové spolupráce však může být problematické dokázat, do jaké míry se daný stipendista zasloužil na rozvoji své země.

3.3.2 Trilaterální spolupráce

Na úvod této podkapitoly bych rád zmínil, že trojstranné spolupráci není v českém prostředí věnováno dostatečné množství prostoru ani informací, alespoň ne v porovnání se svými bilaterálními a multilaterálními protějšky. Trojstranné projekty přitom představují určitý potenciál pro české subjekty, angažující se v ZRS.

Trilaterální spolupráce představuje relativně nový způsob poskytování rozvojové pomoci (Ashoff 2010: 1). V zahraniční literatuře najdeme řadu odkazů, které trilaterální spolupráci popisují. Dosud však neexistuje mezinárodně přijatá definice. Roztříštěnost mnoha popisů je doprovázena několika variacemi samotného názvu a můžeme se tak setkat s názvy jako jsou *trilateral*, *triangular* nebo *tripartite co-operation* (OECD 2013: 13). Dle OECD může trilaterální spolupráce představovat nástroj k prosazování strukturálních změn a udržitelného rozvoje, nebo také přispět k implementaci rozvojové

²⁷ Zveličená pomoc, jinak známo také jako „nafouknutá“ pomoc, zahrnuje takové položky rozvojové pomoci, které nemají přímý rozvojový efekt a dárcovské země si jimi vylepšují své statistiky ODA (FoRS 2011: 12).

agendy 2030 a tím pokrýt např. environmentální, sociální či ekonomické rozvojové cíle (OECD 2015: 1). Důraz na plnění rozvojových cílů tisíciletí, resp. Agendy 2030, kladou právě i české subjekty zapojené do trilaterální spolupráce (FoRS 2012: 38). V dotazníku OECD z roku 2016 se dotázané země shodly na tom, že na trojstranných projektech se zpravidla angažují tři strany. Jedná se o moderátora/koordinátora, který pomáhá spojit dané země a jejich organizaci na zformování trilaterální spolupráce a poskytuje finanční nebo technickou podporu. Dále se jedná o tzv. pivotního aktéra, který disponuje zkušenostmi, znalostmi a expertízou. V poslední řadě jde o příjemce, který by měl být zodpovědný za udržitelnost výsledků dané spolupráce (OECD 2016b: 35).

V posledních letech se této formě spolupráce dostává stále více pozornosti. To dokazuje zejména prosazení trilaterální spolupráce do agendy rozvojových zasedání na vysoké úrovni. V roce 2009 v Nairobi a v roce 2011 v jihokorejském Busanu byl mezinárodně uznán význam trilaterální spolupráce jako prostředku k dosahování rozvojových cílů (OECD 2013: 11). Trilaterální spolupráce byla také jedním z témat na konferenci vysoké úrovně v Bogotě v roce 2010, týkající se jihojižní spolupráce. Na trilaterální spolupráci je zde nahlíženo jako na spolupráci, která zahrnuje sdílení technických a finančních zdrojů od různých donorů a tím získává tato forma spolupráce potenciál pro dokonalou kombinaci zdrojů, know-how a kapacit a může tak představovat efektivní modalitu rozvojové spolupráce (Southsouth 2010: 1).

ČR začala vnímat výhodu trilaterálních projektů v roce 2006 a to především v tom smyslu, že si začala uvědomovat multiplikační efekt vynaložených prostředků a s tím i spojenou možnost realizovat velké projekty za účasti českých subjektů. MZV a ČRA z tohoto důvodu zavedla program *Podpora trojstranných projektů českých subjektů*. (FoRS 2012: 9). ČR považuje trojstrannou spolupráci za takovou, při které spolupracuje s jiným dárce (zejména se jedná o Evropskou komisi) a cílí na východní a jižní partnerské země (OECD 2016b: 35). Daný projekt přitom musí být kofinancován právě jiným zdrojem v minimální výši 50 % (ČRA 2016a). České subjekty (převážně NNO), které mají získat grant od Evropské komise, přitom musí sami zajistit určitý podíl spolufinancování z celkového rozpočtu projektu (FoRS 2012: 38).

V bulletinu *Česko pomáhá*, vydaném *Rozvojovkou* v roce 2014 je vydaná anketa o trilaterální spolupráci, ke které se postupně vyjadřuje několik zástupců českých NNO a think-tanků. Dle zástupce ředitele think-tanku *Glopolis* Ondřeje Kopečného, tak mají české subjekty zajištěný zdroj financí, který alespoň část poptávky zakryje. České NNO

se právě i z tohoto důvodu dlouhodobě řadí mezi nejúspěšnější žadatele o finanční prostředky z Evropské komise. Dále zmíněný ředitel *Charity ČR* Lukáš Curylo se shoduje s O. Kopečným v tom, že finanční prostředky ze strany ČRA hrají zásadní roli při pomoci českým subjektům splnit přísné požadavky fondů EU na spolufinancování. Jana Miléřová, bývalá ředitelka FoRS, považuje zavedení českého programu na kofinancování, v porovnání s ostatními novými členskými státy EU, za průkopnický krok a dále doplňuje, že „trilaterální projekty přispívají k budování dobrého jména ČR jako malého, ale relevantního partnera na poli rozvojové spolupráce“ (Rozvojovka 2014: 10). Zdánlivé výhody této spolupráce však utlumuje její značné nevyužití. Pro představu vydala ČR v roce 2015 na trojstranné projekty méně financí (34 mil. Kč), než-li na vládní stipendia (119 mil. Kč), jejichž rozvojový dopad je kontroverzní (viz 3.3.1) (ČRA 2016c: 58; ORS 2016: 5).

3.3.3 Multilaterální spolupráce

ČR si je vědoma toho, že k dosažení úspěšného řešení komplexních rozvojových problémů ve světě nestačí pouze realizovat bilaterální projekty. Je potřeba koordinace úsilí na globální úrovni. ČR v tomto ohledu přispívá zejména finančními prostředky do mezinárodních institucí, ve kterých je členem, nebo jim také poskytuje své experty, kteří se zapojují do rozvojových projektů vedených danou organizací (MZV 2016c). Jedná se zejména o programy, fondy a organizace OSN; Světovou banku; rozvojové banky, finanční instituce a fondy (např. EBRD, IBRD); Mezinárodní výbor Červeného kříže; OECD a také EU (MZV 2014e: 7–8). Význam multilaterální spolupráce v rámci rozvojové spolupráce ČR stoupl rapidně právě po vstupu země do EU. Od roku 2005 se tak jedná o nejdůležitější součást české ODA, alespoň vzhledem k finančním prostředkům (Glopolis 2009: 26).

Z pohledu mezinárodních závazků ČR, zejména závazek plnit rozvojové cíle tisíciletí, se jeví jako podstatný rok 2015. V tomto roce schválilo Valné shromáždění OSN tzv. Agendu 2030. Tato Agenda nebo také cíle udržitelného rozvoje (SDGs), tak v roce 2015 nahradily MDGs s platností do roku 2030. Na rozdíl od MDGs hovoří nově zavedené SDGs o globální nule. Tedy o prahu, pod který by žádná lidská bytost neměla klesnout. V rámci SDGs bylo stanoveno nově celkem 17 cílů (viz Příloha č. 4), které se nesoustředí pouze na odstranění chudoby, ale pokrývají i udržitelný rozvoj na úrovni tří dimenzí: sociální, ekonomické a environmentální. Světové společenství

a tím pádem i ČR tak získala nové cíle, které musejí zohledňovat v rámci rozvojové spolupráce (ČRA 2015a; Aidwatch 2015: 9).

V roce 2013 se ČR stala první z nových členských zemí EU plnoprávným členem DAC (*Development Assistance Committee*). Členství ve výboru OECD pro rozvojovou pomoc představuje významné uznání a úspěch, kterého ČR dosáhla na poli ZRS od roku 1995 (MZV 2013). To dále podtrhuje historicky první hodnocení OECD (tzv. *Peer Review*) české rozvojové spolupráce, dle kterého sice neposkytujeme velké finanční částky na ZRS, zato je umíme chytře a prakticky využít (Surmanová 2016).

3.4 Sektorové zaměření zkoumaných zemí

Následující podkapitoly se jednotlivě zaměřují na BaH, Srbsko a Kosovo. Především na jejich programy spolupráce, strategické dokumenty a sektorové zaměření.

3.4.1 Bosna a Hercegovina

Rozvojové priority BaH byly na celostátní úrovni oficiálně definovány v dokumentu *Strategie omezování chudoby v Bosně a Hercegovině (PRSP) 2004–2007 (Mid-term Development Strategy of Bosnia and Hercegovina 2004–2007)* (IMF 2004: 2). Tento dokument považuje za klíčové směry rozvoje státu zejména oblasti omezování chudoby, vytvoření podmínek pro udržitelný a vyvážený hospodářský rozvoj, urychlení procesu evropské integrace a realizace sektorových reforem (MZV 2011b: 3). Mezi konkrétní sektorové priority zařazuje: sociální a důchodovou politiku, vzdělávání, zdravotní péči, zemědělství, lesnictví, vodní hospodářství, životní prostředí, infrastrukturu, energetiku, průmysl a těžarství (IMF 2004: 3). Z tohoto výčtu lze konstatovat, že situace v BaH byla v polovině prvního desetiletí nového milénia stále ve špatných podmínkách a vyžadovala pomoc téměř ve všech státních odvětvích.

BaH patří mezi tradiční příjemce české ZRS. V předchozím období se odvíjela rozvojová spolupráce s touto zemí na základě *Programu rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Bosnou a Hercegovinou na období 2006–2010*. V rámci tohoto Programu se měla ČR soustředit na severovýchodní ekonomický region s centrem v Tuzle. Rozvojová spolupráce byla poskytována do tří prioritních sektorů: sektor ekonomicko-průmyslového rozvoje, sektor zemědělství a rozvoj venkova, sektor dopravní infrastruktury (FoRS 2017a: 4). Jedním ze specifických problémů, který postihoval BaH, bylo vysoké procento území, které bylo silně zaminováno. Jednalo

se o jeden z dalších pozůstatků válečných konfliktů, které zde probíhaly. Aktivity na odstranění min představovaly v této době jednu z hlavních priorit pro normalizaci životů občanů. Zaminované byly i zalesněné a zemědělské oblasti. Jednalo se tak o problém, který bránil efektivnímu využití přírodního bohatství BaH. Z tohoto důvodu se zde ČR zaměřovala také na odminovací aktivity (FoRS 2017a: 18; 28).

V roce 2011 byl přijat nový *Program rozvojové spolupráce s Bosnou a Hercegovinou na období 2011–2017*, dle kterého by mělo být geografické zaměření v BaH (na rozdíl od předcházejícího) více vyvážené a mělo by směřovat do obou bosenských entit (Federace Bosny a Hercegoviny, Republiky srbské) i do Distriktu Brčko (MZV 2011b: 10–11). Program spolupráce by měl oproti minulosti klást větší důraz na potřeby země v oblasti transformace a na přípravu země pro členství v EU (MZV 2010b: 13).

Dle Programu spolupráce s BaH by mělo sektorové zaměření české ZRS směřovat dle terminologie OECD/DAC celkem do šesti prioritních sektorů.²⁸ V sektoru zdravotnictví jsou vymezeny tyto hlavní cíle: zvýšit kvalifikaci zdravotnického personálu, zkvalitnit zdravotnickou infrastrukturu a celkově zlepšit kvalitu služeb ve zdravotnictví (MZV 2011b: 6–7). Bosenským lékařům, chirurgům, zdravotním sestřím, atd. jsou také poskytovány odborné stáže v ČR, kde získávají cenné zkušenosti od předních českých expertů a učí se novým postupům (Povolná 2015: 6). V oblasti životního prostředí se ČR zaměřuje zejména na zásobování pitnou vodou a sanitaci (přenos transformačních zkušeností; ochrana, využívání a monitoring kvality vodních zdrojů; modernizace odpadového hospodářství; atd.) a na všeobecnou ochranu životního prostředí (opatření protipovodňové ochrany; podpora při boji s klimatickými změnami; podpora při zavádění a harmonizaci norem a požadavků EU). V oblasti zemědělství ČR napomáhá BaH přiblížit veterinární a fytosanitární politiku standardům EU, podporuje instituce, malé i střední zemědělce kvůli zvýšení produkce i kvality chovu skotu či navýšení potravinové soběstačnosti a bezpečnosti potravin. V tomto ohledu se ČR již v minulosti osvědčily tzv. demonstrační projekty (např. vybudování ukázkových zemědělských center). V rámci oblasti státní správy a občanské společnosti může ČR poskytnout BaH zkušenosti z vlastní ekonomické a společenské transformace, pomoci s budováním právního státu za účelem integrace BaH do EU. Poslední skupinu tvoří

²⁸ Na základě dokumentu „Kodex chování o komplementaritě a dělbě práce mezi dárci EU“ (*EU Code of Conduct on Complementarity and Division of Labour in Development Policy*) přijatého v roce 2007 by se neměla žádná z členských zemí angažovat ve více než třech sektorech (Europa 2007: 12).

výroba a dodávky energie. Zde se ČR zaměřuje zejména na obnovitelné zdroje energie a na podporu při tvorbě a implementaci potřebných zákonů a strategií tak, aby byly splněny požadavky a cíle EU v této oblasti (MZV 2011b: 7–10).

Při výběru BaH jako prioritní země pro dlouhodobou rozvojovou spolupráci vycházela vláda ČR z několika hlavních bodů: potřeba rozvojové spolupráce ze strany BaH, dobré a dlouholeté vzájemné vztahy nebo význam hospodářského a sociálního rozvoje BaH pro stabilizaci jihovýchodní Evropy a vidina vysokého potenciálu vedlejších přínosů rozvojové spolupráce s touto zemí, která by měla vyústit v rozvoj vzájemných výhodných hospodářských vztahů. Samotný *Program rozvojové spolupráce mezi ČR a BaH na období 2006–2010* pojednává o budování základny pro rozšíření dvoustranných hospodářských vztahů na principu vzájemné výhodnosti. S perspektivou členství BaH v mezinárodních organizacích (např. WTO, EU), představuje tato země nadějný budoucí obchodní partnera pro české subjekty. Na BaH je tak nahlíženo jako na možné budoucí odbytíště pro český export, zejména v odvětvích energetiky, MHD, automobilů, těžké metalurgie, výrobků chemického průmyslu popřípadě i potravin (FoRS 2017a: 4; 10).

3.4.2 Srbsko

Podobně jako u BaH, tak i v Srbsku jsou shrnuty rozvojové priority státu v dokumentu PRSP, konkrétně v *Poverty Reduction Strategy Paper For Serbia*. Tento dokument se zaměřuje na tři základní okruhy. V první řadě se jedná o dosažení hospodářského růstu a rozvoje. Tento bod dává najevo, že pro Srbsko představuje zvýšení ekonomických aktivit i mezinárodní konkurenceschopnosti tuzemské ekonomiky primární cíl země i její klíčový rozvojový směr. Výsledek by měl vést k nárůstu HDP. Ekonomický růst je tak považován za jediný prostředek, na jehož základě lze zlepšit životní úroveň svých občanů a zároveň trvale vymýtit chudobu. Druhý bod je založen na předcházení vzniku nových případů chudoby, které by mohly vzniknout na základě modernizace a restrukturalizace ekonomiky. Poslední strategický okruh zahrnuje implementaci nových programů, opatření a aktivit přímo zaměřených na nejchudší a nejvíce zranitelné skupiny obyvatelstva. Cílem by mělo být vytvoření takových podmínek, aby měly tyto skupiny příležitost vymanit se z područí chudoby. Tedy možnost opatřit si zaměstnání, vzdělání, zdravotní péči a stát by jim měl zajistit jejich základní lidská práva (SEIO 2003: 4–5).

Srbsko patřilo v předešlém období 2006–2010 mezi programové země. Rozvojová spolupráce byla vymezena na základě *Programu rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Srbskem a Černou horou na období 2006–2010*. Geografické zaměření rozvojové pomoci směřovalo do oblasti centrálního Srbska (především do regionu Šumadija a zvláště pak do jeho centra Kragujevac) a do oblasti jihovýchodního Srbska. Program spolupráce také vymežil sektorové priority. Ty směřovaly do těchto oblastí: životní prostředí, sektor ekonomicko-průmyslového rozvoje, sektor práce a sociálních věcí, sektor dopravy, zdravotnictví. V rámci průřezových témat se ČR zaměřila zejména na podporu Srbska v integraci do EU. Dalším z důležitých průřezových témat byl přenos transformačních zkušeností v reakci na procházející transformaci od centrálně řízeného hospodářství k tržní ekonomice (FoRS 2017b: 20–29).

V rámci stávající Koncepce ZRS Srbsko nedisponuje nadále Programem rozvojové spolupráce s ČR.²⁹ Vzájemná spolupráce tak spočívá zejména na bázi jednotlivých projektů. Ty vyplývají z těch projektů, resp. sektorů předešlého období, které se ukázaly být nejprospěšnější. Tedy sektor životního prostředí, sektor ekonomického a sociálního rozvoje. Spolupráce bude pokračovat také v rámci předávání zkušeností s procesem ekonomické transformace a technického know-how. Samotná spolupráce by měla nabrat směr od typicky rozvojově zaměřené spolupráce k asistenci před vstupem do EU (MZV 2010b: 14).³⁰ Geografické zaměření i nadále směřuje zejména na region Šumadija a Sandžak (MZV 2012a: 25).

3.4.3 Kosovo

Kosovo patří mezi jednu z nejchudších zemí Evropy. Počet obyvatel, kteří se zde nacházejí pod úrovní chudoby, dosahuje až 30 % populace. V BaH se pro porovnání pohybuje tato hodnota okolo 17 %, zatímco v Srbsku okolo 9 % (viz Příloha č. 5). Kosovo vyhlásilo nezávislost na Srbsku v roce 2008 (Šanc 2008: 375). Jako samostatný stát doposud nikdy nedisponoval Programem spolupráce s ČR a vzhledem k tomu, že ve stávající Koncepci bylo zařazeno Kosovo mezi projektové země, tak se tato situace minimálně do přijetí nové Koncepce nezmění.

²⁹ ČR podepsala se Srbskem v roce 2013 dohodu o rozvojové spolupráci. Tento dokument nenahrazuje formát Programu spolupráce, avšak upřesňuje formu poskytování rozvojové spolupráce vůči Srbsku. To se v tomto dokumentu zavazuje k plnění takových podmínek, které se týkají zejména osvobození českých rozvojových projektů i jejich realizátorů od dovozních cel, daní, odvodů a jakýchkoliv dalších poplatků (MZV 2013b: 1–3).

³⁰ Srbsko je v současné době kandidátskou zemí a v porovnání s BaH a Kosovem, které jsou „pouze“ potencionálními kandidáty, má nejbližší k tomu stát se členskou zemí EU (Evropská komise 2015: 6).

Českou pomoc vůči Kosovu lze považovat za specifickou z důvodu přijetí závazků z české strany na dárcovské konferenci pro Kosovo v roce 2008.³¹ Významná část prostředků je Kosovu poskytována multilaterálně (MZV 2013a: 12). Samotné sektorové zaměření je dlouhodobě soustředěno do těchto oblastí: sociální infrastruktura a služby, vzdělávání, sociální inkluze, podpora obyvatel při uplatnění na pracovním trhu, zásobování vodou a sanitace. Dále se jedná také o projekty zaměřené na minoritní skupiny (zejména na postižené, nevidomé, neslyšící, atd.) a také na národnostní menšiny či umělecky talentované Kosovce (MZV 2012a: 23; MZV 2013f). České rozvojové projekty jsou realizovány na celém území Kosova (MZV 2013f).

Ještě je nutné zmínit, že Kosovo v roce 2016 přijalo svůj první dokument PRSP schválený vládou Kosova: *Národní rozvojová strategie na období 2016–2021 (National Development Strategy 2016–2021)* (MZHE 2015). Tento dokument se zaměřuje na čtyři tematické pilíře: lidský kapitál; právní stát a „dobré vládnutí“; konkurenceschopnost; infrastruktura. (Kreyeministri 2016: 6). Ekonomika státu je z valné většiny závislá na svém „lidském zdroji“ a pokud je většina obyvatel státu nevzdělaná a nekvalifikovaná, jen stěží může stát přemýšlet o rozkvetu svého hospodářství. Tento příklad se týká právě Kosova, kde např. samotná nezaměstnanost obyvatel nabývá enormních rozměrů. První pilíř se tak zaměřuje právě na vybudování vzdělaného a kvalifikovaného obyvatelstva, které má vytvořit hnací motor pro vývoj státu (PLAN 2016b). Důraz je zde kladen na vzdělávání a návaznost studijních plánů pro potřeby trhu (Kreyeministri 2016: 6). Druhý pilíř se zaměřuje zejména na posílení systému vlastnických práv, soudnictví, snížení korupce, zlepšení poskytování služeb pro firmy i veřejnost, atd. Cílem druhého pilíře je vytvořit právní a předvídatelný systém jako základ pro udržitelný hospodářský rozvoj (Kreyeministri 2016: 19–20). Třetí pilíř si klade za cíl posílit státní podporu Kosova při procesu reindustrializace. Soukromé i veřejné podniky by tak měly být více konkurenceschopné a produkovat obchodovatelné výrobky (i pro export) (PLAN 2016a). V rámci infrastruktury se tento dokument zaměřuje na budování nové infrastruktury v odvětví energetiky, zemědělství, dopravy, vodního a odpadového hospodářství, atd. (Kreyeministri 2016: 40).

³¹Tato konference byla uspořádána na základě iniciativy ze strany Evropské komise. Cílem této konference bylo získat přísliby donorů (členských států EU, mezinárodních donorů i mezinárodních finančních institucí) na pomoc pro socio-ekonomický rozvoj Kosova a pro vytvoření zdejších podmínek pro růst, investice a nové pracovní pozice (Evropa 2008).

3.5 Transformační spolupráce

ČR disponuje zkušeností se společenskou transformací a budováním demokracie. Tuto zkušenost předává zemím nacházejícím se v podobné situaci prostřednictvím *Programu transformační spolupráce* (zkráceně TRANS). Podpora lidských práv a transformační spolupráce vychází i z historických zkušeností, kterými si ČR, resp. ČSSR prošla (např. Pražské jaro 1968, Charta 77, společenský přechod k demokracii, tržnímu hospodářství a integraci do struktur EU). Tato politika se opírá o přesvědčení, že sdílením české zkušenosti lze pomáhat ostatním členům mezinárodního společenství zajistit důstojný a spravedlivý život pro své obyvatele (MZV 2015a: 3).

ČR poskytovala transformační spolupráci od poloviny 90. let jako součást rozvojové spolupráce. V roce 2005 se stala samostatně definovanou součástí politiky vůči partnerským (transformujícím se) zemím, tedy transformační politikou a zároveň i jednou z priorit české zahraniční politiky. V roce 2007 došlo k její institucionalizaci, program transformační spolupráce tak od této chvíle patří pod gesci LPTP v rámci MZV (Řiháčková 2013: 6–7; Buchtíková 2015: 1). Prostředky na financování transformační spolupráce vycházejí z rozpočtové kapitoly MZV a dále s nimi nakládá LPTP. Projekty mohou být také kofinancovány (např. z EU) za účelem zvýšení šancí českých organizací uspět s projekty v mezinárodní konkurenci (MZV 2015c: 1, 3).

Podobně jako ZRS ČR i transformační spolupráce vychází ze své vlastní Koncepce. Ta byla ve své nejaktuálnější podobě přijata v září 2015 s názvem *Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce*. ČR poskytuje svou transformační zkušenost zejména těm zemím, které jsou jí kulturně, geograficky a historicky či jinak blízké. Z tohoto důvodu se prioritně zaměřuje na země východní Evropy a západního Balkánu (MZV 2015a: 11). Dle stávající Koncepce o transformační spolupráci se jedná o tyto země: Barma/Myanmar, Bělorusko, BaH, Gruzie, Kuba, Kosovo, Moldavsko, Srbsko a Ukrajina (MZV 2015c: 1). Jsou to právě země Balkánu a východní Evropy, které stojí o naše transformační zkušenosti s výhledem na přiblížení se k EU (Rozvojovka 2014: 3).

ČR se v tematických prioritách transformační spolupráce zaměřuje zejména na podporu: občanské společnosti (včetně obránců lidských práv), svobody projevu a přístupu k informacím (včetně svobody médií), rovné a co nejširší politické a veřejné participace, budování institucí právního státu, rovnosti a nediskriminace, lidských práv v oblastech zaměstnání a životního prostředí (MZV 2015c: 1). Jedná se také o pomoc

při vzdělávání v klíčových oblastech pro proces společenské transformace (ekonomika, soudnictví a legislativa, školství, sociální systém, státní správa a místní samospráva, atd.). Dále se jedná o podporu činnosti NNO (v oblastech významných z hlediska společenské transformace) či podporu pronásledovaných osob (Adamcová 2006: 27).

Transformační spolupráce a ZRS jsou samostatně definovány, mají vlastní Koncepty i spadají pod jiné odbory v rámci MZV. Přesto lze nalézt vzájemnou návaznost a to zejména v pátém pilíři Konceptu ZRS 2010–2017, který je zaměřen na podporu demokracie, lidských práv a společenské transformace. V rámci tohoto pilíře se Konceptu ZRS odkazuje právě na Program transformační spolupráce a na program *Transformační finanční a ekonomická spolupráce* v gesci Ministerstva financí ČR (ten je zaměřen na předávání zkušeností z procesů ekonomické transformace, řádné správy věcí veřejných, přípravy na vstup do EU a uplatňování *acquis* EU) (MZV 2010b: 17–18). Stávající Konceptu ZRS ČR tak pojímá transformační spolupráci jako jedno z prioritních témat rozvojové spolupráce (MZV 2011d: 150).

Na rozdíl od rozvojové spolupráce se transformační spolupráce neuskutečňuje zpravidla ve spolupráci s vládnoucími režimy. Transformační projekty jsou realizovány zejména NNO. Ty se orientují na široké spektrum cílových skupin (organizace občanské společnosti, obránci lidských práv, novináři, učitelé, úředníci místní správy a samosprávy, atd.). České NNO se podílejí na projektech stejnou měrou, jako jejich lokální protějšky v cílových zemích. Samotné výsledky projektů transformační spolupráce se projevují (na rozdíl od projektů humanitární či rozvojové pomoci) až po několika letech. Jedná se tak o tzv. „běh na dlouhou trať“ (DEMÁS 2015). Opravit např. špatnou infrastrukturu státu si vyžaduje jistou sumu peněz a pracovních sil. Vychovat však novou generaci nově smýšlejících lidí, popřípadě přetvořit jejich dosavadní smýšlení v demokratickou společnost, vyžaduje velké množství času, podpory a úsilí (Dvořák 2007: 10). ČR může BaH, Srbsku a Kosovu poskytnout své zkušenosti z transformačního procesu od centrálně řízeného hospodářství k tržní ekonomice (Stach 2006: 120) nebo také své zkušenosti s přípravou na vstup do EU (MZV 2016a: 17).

Program české transformační spolupráce můžeme považovat v rámci mezinárodního měřítka za unikátní a to z toho důvodu, že je ČR jednou z velmi mála zemí, které disponují takovýmto programem spolupráce (Leichterová 2017).

3.6 Finanční rámec ZRS

Objem finančních prostředků vynakládaných na rozvojovou spolupráci každým rokem (až na výjimky) roste. Na základě této stoupající tendence došlo k navýšení finančních prostředků na rozvojovou spolupráci z 623 miliónů Kč (0,032 % HND) v roce 2000 na necelých 4,9 miliard Kč (0,115 % HND) v roce 2015. Za navýšováním finančních prostředků stojí zejména vstup ČR do EU. ČR, podobně jako další nové členské země z roku 2004, se zavázala usilovat o navýšování financí směřujících na poskytování rozvojové spolupráce, měřenou podílem ODA/HND. ČR se proto snaží o plnění Závěrů Rady EU z roku 2005, dle kterých měla dosáhnout 0,17 % HND v roce 2010 a následně 0,33 % HND v roce 2015 (Kment 2009: 214; MZV 2010b: 28). ČR dosáhla v roce 2010 na 0,127 % HND a v roce 2015 došlo navíc k poklesu na pouhých 0,115 % HND (viz Příloha č. 6). Je tak patrné, že se ČR nedaří plnit své finanční závazky i přes postupné navýšování finančních prostředků vyčleněných na ZRS.

Od vstupu ČR do EU se změnil také finanční tok prostředků pro bilaterální a multilaterální formu spolupráce. Od roku 2005 ČR konstantně navyšuje finanční prostředky pro multilaterální rozvojovou spolupráci a její podíl tak dlouhodobě narůstá na úkor té bilaterální. V roce 2015 spadalo na multilaterální formu spolupráce 65 % finančních prostředků a na bilaterální jen 35 %. Zcela opačný trend se odehrával před vstupem ČR do EU. Například v roce 2003 byl tento nepoměr ve prospěch bilaterální spolupráce ještě markantnější. Na bilaterální spolupráci bylo věnováno 89 % prostředků a na multilaterální pouhých 11 % (viz Příloha č. 6).

Nutno zmínit, že veškeré finanční prostředky věnované na rozvojové projekty v partnerských zemích v rámci bilaterální spolupráce nesměřují pouze do prioritních zemí vymezených Konceptí ZRS. Kromě těchto zemí poskytuje ČR rozvojovou spolupráci neprioritním zemím, ale v mnohem menším měřítku. Například v roce 2010 činil podíl finančních prostředků na bilaterální rozvojové projekty pro prioritní země 83 %, v roce 2011 93 % a v roce 2012 88 % (FoRS 2012: 24). V následujících letech, do roku 2015, došlo k dalšímu poklesu na podílu finančních prostředků na rozvojové projekty pro prioritní země a to zejména z důvodu usnesení vlády o realizaci bilaterálních projektů na Ukrajině. Ta se v roce 2014 vyšplhala na první místo a v roce 2015 na druhé místo v rámci největších příjemců české ODA (ČRA 2016b: 2–3; MZV 2016g: 2).

4 Analýza české bilaterální ZRS ve zkoumaných zemích v období 2010–2016

Na úvod této kapitoly bych rád zmínil, že kompletní oficiální data týkající se české ZRS pro rok 2016 nejsou dosud dostupná (ke dni 31. 03. 2017). Dle MZV/ORS by měly být zveřejněné v září či říjnu roku 2017. Údaje za rok 2016 budou zmíněny pouze částečně a budou vycházet z *Plánu ZRS na rok 2016 a střednědobého výhledu jejího financování do roku 2018*, který však nezahrnuje veškeré detailní informace o jednotlivých zemích a českém působení v nich. Z tohoto důvodu bude směřovat zaměření této části práce zejména na období 2010–2015.

4.1 Finanční objem české bilaterální ODA v oblasti Západního Balkánu

BaH, Srbsko a Kosovo patří mezi země západního Balkánu.³² Zároveň se jedná dlouhodobě o nejvýznamnější příjemce české ZRS v této oblasti (MZV 2013a: 9). To také stvrzuje jejich pozice coby prioritních zemí v rámci teritoriálních priorit české ZRS. Pokud bychom se zaměřili na celkový objem finančních prostředků poskytovaných na ZRS do oblasti západního Balkánu, tak by bylo nutné k těmto zemím přičíst ty, kterým sice ČR rozvojovou spoluprací poskytuje, ale v daleko menším měřítku. Tyto země patří mezi neprioritní země české ZRS. Jedná se o Albánii, Černou horu, Chorvatsko a Makedonii.

Charakter financování české spolupráce vůči těmto čtyřem zemím nenabývá příliš velkých rozměrů. Jedná se zejména o realizaci MLP v sektorech zdravotnictví a vzdělávání, projektů transformační finanční a ekonomické spolupráce či projekty v sektoru životního prostředí. Právě v sektoru životního prostředí byly realizovány projekty v Albánii v období 2010–2012, které dosahovaly poměrně vysokých částek, jejichž skutečné čerpání přesahovalo každoročně více než 4 mil. Kč (MZV 2011c; MZV 2012c; MZV 2013d). Finanční objem pro jednotlivé neprioritní země české ZRS nedosahuje takových hodnot jako pro země prioritní. Při součtu všech financí směřovaných do těchto zemí na ZRS se v daných letech dostáváme k částkám, které nelze při pojednávání o finančním objemu české ZRS v rámci západního Balkánu

³²Označením „západní Balkán“ se mají na mysli tyto státy: Albánie, BaH, Černá hora, Chorvatsko, Kosovo, Makedonie, Srbsko (MZV 2013a: 3).

opomíjet. Např. v roce 2015 dosahovaly finanční toky na českou bilaterální ODA v Makedonii až k 9 mil. Kč, v Albánii k necelým 7 mil. Kč a v Černé hoře 5,5 mil. Kč (MZV 2016g: 5). K problematice neprioritních zemí západního Balkánu lze závěrem shrnout, že v tomto regionu proudí většina finančních prostředků na bilaterální ODA do prioritních zemí. Samotné rozdíly, mezi celkovými finančními prostředky poskytovanými do tohoto regionu a do prioritních zemí však nabývají v jednotlivých letech zajímavých hodnot (viz Příloha č. 10). V důsledku událostí posledních pár let, týkajících se zejména problematiky uprchlíků, je také v tomto ohledu potřeba zmínit, že do celkové bilaterální ODA jsou započítávány mimo jiné i finance vynaložené na humanitární pomoc, tedy i na pomoc pro uprchlíky.³³

Z pohledu regionálního rozdělení dvoustranné české ODA se řadí západní Balkán mezi přední regiony, kam česká spolupráce směřuje. V rozmezí let 2010–2015 se stabilně umísťuje na druhém či třetím místě za regionem jižní a střední Asie, popřípadě za regionem východní Evropa. Do západního Balkánu směřuje od roku 2010 každoročně (s výjimkou roku 2011) více finančních prostředků, než např. do celé Afriky (ČRA 2011a: 18; MZV 2012a: 9; ČRA 2013a: 11; ČRA 2014b: 8; MZV 2016g: 5).

Celkový objem finančních prostředků na ZRS poskytovaných do oblasti západního Balkánu se zdá být v rozmezí let 2010–2015 relativně stabilní, vzhledem k procentuálnímu podílu na dvoustranné ODA ČR. Ten se v tomto období pohybuje mezi 11 % – 14,5 % z celkové bilaterální ODA. Mezi jednotlivými roky dochází k mírnému nárůstu, následně poklesu a naopak. Nejsou tedy patrné výrazné rozdíly v jednotlivých letech, které by poukazovaly na jakoukoliv stoupající či klesající tendenci ve financování ZRS této oblasti. Jisté rozdíly lze spatřit při zaměření se na konkrétní finanční hodnoty. V roce 2010 směřovalo do tohoto regionu celkem 209,5 mil. Kč (z toho 194,45 mil. Kč směřovalo do prioritních zemí), v následujícím roce došlo k finančnímu poklesu o 56 mil. Kč. Tento pokles se projevil i v rámci celkového podílu z 13,84 % na 11,28 %. K dalšímu poklesu došlo mezi roky 2012 a 2013, kdy bylo do tohoto regionu posláno o 15 mil. Kč méně. Z procentuálního hlediska však podíl na dvoustranné ODA stoupl z 13,5 % na 14,5 %. Naopak v roce 2014 a 2015 došlo k finančnímu nárůstu o téměř 30 mil. Kč, procentuálně však došlo k poklesu z 13,14 % na 11,60 % (viz Příloha č. 10). Dá se tak konstatovat,

³³ČR poskytuje materiální pomoc pro uprchlíky ze zemí Balkánu právě např. Chorvatsku, Makedonii či Slovinsku (MZV 2016f).

že procentuální nárůst či pokles přesně nereflektuje poskytované finanční částky v jednotlivých letech a při pohledu na finanční vývoj daného regionu tak nelze brát ohled pouze na procentuální podíl dvoustranné ODA, ale také na konkrétní finanční toky. V tomto směru je totiž procentuální podíl ovlivňován množstvím finančních prostředků vynakládaných na celkovou bilaterální ODA ČR, na kterou putuje každým rokem jiná částka. Od roku 2010 do 2013 klesly finance na celkovou bilaterální ODA z 1514 mil. Kč na 1115 mil. Kč, zatímco v roce 2014 a 2015 došlo k nárůstu z 1298 mil. Kč na 1724 mil. Kč (viz Příloha č. 6).

Finanční objem české ZRS směřovaný do západního Balkánu z pohledu regionu jako celku vykazuje v období 2010–2015 poměrně proměnlivý charakter. Vzhledem k tomu, že dochází každoročně ke snižování, či navyšování finančních prostředků, tak nelze přesně určit, jakým směrem se česká spolupráce s tímto regionem, resp. zeměmi, ubírá. Ačkoliv nelze tento směr určit v rámci regionálního nadhledu, tak při zaměření se na konkrétní země jsou změny ve financování české ZRS v této oblasti více patrné.

4.1.1 Vývoj financování české ZRS ve zkoumaných zemích

Podkapitola vychází z Přílohy č. 7 a Přílohy č. 8, není-li uvedeno jinak. BaH, Kosovo a Srbsko vykazují rozdílné hodnoty ve výši přijímaných prostředků v rámci české ZRS. Jejím největším příjemcem v minulosti ze zemí Balkánu bylo nejčastěji Srbsko. Tato země se řadila na přední příčky příjemců české rozvojové spolupráce ve druhé polovině prvního desetiletí nového milénia s pomyslným vrcholem v roce 2007, kdy celková hodnota české bilaterální ODA dosáhla v této zemi k hranici 190,1 mil. Kč. Tato částka nebyla doposud žádnou ze zemí Balkánu překonána, ani se k ní žádná z těchto zemí nepřiblížila. Zároveň od tohoto roku dochází k postupnému snižování finančních prostředků směřovaných do této země. Srbsko patřilo v této době mezi programové země společně s BaH. Do té však v těchto letech proudilo mnohem méně finančních prostředků, nežli do Srbska. V roce 2005 tak finanční objem na bilaterální ZRS do Srbska činil více než pětinasobek finančního objemu poskytnutého BaH. V roce 2006 a 2007 se jednalo o více než trojnásobek a v roce 2008 o dvojnásobek, přičemž v roce 2009 směřovalo do BaH již více finančních prostředků než do Srbska. Od téhož roku poskytuje ČR rozvojovou spolupráci i Kosovu, jakožto nově vzniklému samostatnému státu zařazeného do projektových zemí (viz Příloha č. 8). S výhledem na přijetí nové Koncepce ZRS ČR

na období 2010–2017, ve které figuruje jako programová země z balkánského regionu pouze BaH, se začal vyvíjet i finanční tok na bilaterální ZRS pro tyto tři země a to zejména ve prospěch BaH.

V období 2010–2016 je BaH jedinou ze zkoumaných zemí, které je každoročně stabilně navyšován finanční rozpočet bilaterální ODA. V roce 2010 směřovalo na celkovou bilaterální ODA do BaH 59,15 mil. Kč, v roce 2015 šlo již o částku 91,38 mil. Kč. V roce 2010 se BaH zároveň ocitla v pořadí financování za Srbskem (68,30 mil. Kč) i Kosovem (67,16 mil. Kč). Zde je na místě opět připomenout, že v roce 2010 dobíhaly rozvojové projekty dle předcházející Koncepce, resp. Programů spolupráce na období 2006–2010. Nové Programy spolupráce s prioritními zeměmi tak vešly v platnost roku 2011. Od této doby patří BaH, coby jediné zemi s Programem spolupráce na období 2011–2017 z balkánských zemí, přední pozice příjemce české ZRS.

Celková bilaterální ODA směřovaná do Srbska poklesla v rozmezí let 2010–2015 z 68,30 mil. Kč na 45,63 mil. Kč. V Kosovu došlo v průběhu těchto let také k poklesu, a to z 67,16 mil. Kč na 40,76 mil. Kč. Pokud se podíváme na žebříček deseti největších příjemců české bilaterální ODA v průběhu těchto 6 let (viz Příloha č. 8), tak zjistíme, že BaH patří stabilně 4 až 5 místo. Zatímco Srbsko a Kosovo se pohybuje v druhé půli tohoto žebříčku, přičemž v roce 2011 a 2013 se Kosovo mezi deset největších příjemců neumístilo. Na základě těchto informací lze vyvodit, že ve zkoumaném období nabývá na významu, pro bilaterální spolupráci z těchto tří balkánských zemí, BaH.

Tato kapitola dosud vychází z finančních údajů, vztahující se k celkové bilaterální ODA pro dané země. Pokud budeme na druhou stranu vycházet z finančních údajů týkajících se pouze dvoustranných rozvojových projektů tak, jak jsou uvedeny v každoročních plánech MZV, daný vývoj a rozdíly mezi nimi se v jednotlivých zemích rapidně prohloubí. Bude tak zároveň i více zřetelné jakým směrem se česká ZRS v těchto zemích ubírá. Pro rozlišení předcházejících informací o bilaterální ODA směřující do těchto zemí a informacemi, které budou následovat, je nutné vymezit vzájemné rozdíly. Výše zmíněné finanční toky do balkánských zemí i do regionu západního Balkánu jako celku představovaly bilaterální ODA, do které se řadí veškeré započitatelné položky bilaterální spolupráce, tedy včetně humanitární pomoci, stipendií, atd. (viz 3.3.1). Následující informace ohledně vývoje finančních prostředků v BaH,

Srbsku a Kosovu, budou vycházet pouze z alokovaných finančních prostředků na dvoustranné rozvojové projekty.

ČR v roce 2010 realizovala v BaH dvoustranné projekty v hodnotě 30,4 mil. Kč. V následujících letech docházelo ke konstantnímu navyšování prostředků na rozvojové projekty. Výjimkou je rok 2014, kdy BaH zasáhly rozsáhlé povodně a z alokovaných 65,5 mil. Kč bylo skutečně čerpáno 50,3 mil. Kč (ČRA 2015c: 12). V roce 2015 bylo čerpáno na rozvojové projekty 70,2 mil. Kč. Oproti roku 2010 tak došlo k více než 50% nárůstu finančního objemu na dvoustranné rozvojové projekty. Stejně jako u celkové ODA, směřující do BaH v rozmezí let 2010–2015, lze zaznamenat stoupající trend v navyšování finančních prostředků. V tomto případě je nárůst ještě znatelnější (viz Příloha č. 7).

Pokud vezmeme v potaz i informace vztahující se k vynaložení finančních prostředků na rozvojové projekty v BaH z vládou schváleného *Plánu dvoustranné ZRS v roce 2016 a střednědobého výhledu jejího financování do roku 2018* a *Plánu ZRS ČR na rok 2017 a střednědobého výhledu jejího financování do roku 2019*, tak zjistíme, že by měl být tento trend navyšování financí pro BaH i nadále zachován. V roce 2019 by měla dosahovat částka na dvoustranné rozvojové projekty pro BaH hodnoty 84,5 mil. Kč (MZV 2015b: 1; MZV 2016d: 1). To samé se však nedá říct o Kosovu a Srbsku.

Do Kosova v období 2010–2015 směřovalo nejméně finančních prostředků na dvoustranné rozvojové projekty ze zkoumaných zemí. V roce 2010 se jednalo o pouhých 5,9 mil. Kč. V roce 2015 se jednalo už o 14,5 mil. Kč a došlo tak k více než dvojnásobnému nárůstu. Do budoucna se však počítá s postupným snižováním a v roce 2019 by měly klesnout na hodnotu 5,5 mil. Kč (viz Příloha č. 7).

Co se týče Srbska, do této země bylo alokováno na dvoustranné rozvojové projekty v roce 2010 50,1 mil. Kč. V následujících letech došlo k výraznému poklesu, který se v roce 2015 zastavil na částce 18,4 mil. Kč. Na rozdíl od BaH a Kosova, kde v rozmezí 6 let došlo k více než dvojnásobnému nárůstu, došlo v Srbsku naopak k více než dvojnásobnému poklesu. Dle střednědobého výhledu by měly nadále klesat finanční prostředky na rozvojové projekty s touto zemí a v roce 2019 se předpokládá, že by měly klesnout až na 0 Kč (viz Příloha č. 7).

Pokud k výše zmíněným informacím vezmeme v potaz *Plán činnosti a rozpočtu České rozvojové agentury na rok 2017* tak zjistíme, že BaH zůstane i v následné Koncepci ZRS ve skupině prioritních programových zemí. V Kosovu je na druhou

stranu předpokládaný phase-out ZRS s ohledem na snižující se alokace finančních prostředků. Phase-out ZRS se týká také Srbska vzhledem k postupnému snižování objemu aktivit s výhledem na ukončení zdejší české ZRS po roce 2017 (ČRA 2017a: 3, 8; MZV 2016a: 4). Je tak možné, že BaH zůstane jediným zástupcem balkánských států v rámci prioritních zemí v nadcházející Koncepci ZRS ČR na období 2018–2024.

4.2 Bosna a Hercegovina jako programová země

BaH se i nadále v roce 2010 potýkala s politickými i ekonomickými následky války, které se jí nepodařilo výrazně zmírnit ani v následujících letech. V žebříčku zemí dle HDI se BaH v roce 2010 řadila na 68. místo, přičemž pod hranicí chudoby žilo 14 % obyvatel (ČRA 2011a: 24). V roce 2011 se propadla na 74. místo (MZV 2012a: 17). Dle nejaktuálnějších informací klesla s indexem 0.750 na 81. místo s více než 17% počtem obyvatel pod hranicí chudoby a nezaměstnaností přesahující 40 %. Hůře jsou na tom v oblasti Balkánu pouze Makedonie a Kosovo (viz Příloha č. 5).

BaH představuje od roku 2010, resp. 2011 jedinou balkánskou zemi s Programem spolupráce, dle kterého by měla česká rozvojová spolupráce směřovat celkem do 6 prioritních sektorů dle terminologie OECD/DAC (viz 3.4.1.) V roce 2010 směřovala česká ZRS celkem do 10 sektorů (viz Příloha č. 11). ČR realizovala v BaH v roce 2010 celkem 17 dvoustranných projektů z toho 9 velkých rozvojových a 8 MLP³⁴. Dále byl realizován 1 projekt Aid for Trade k problematice odpadového hospodářství. V rámci transformační spolupráce byly realizovány 2 projekty zaměřené na oblasti prevence obchodu s lidmi a integrace romské menšiny. Podpořen byl také trojstranný projekt na rozvoj ekologického parku Blidinje (MZV 2011a: 16; MZV 2011c).

Nejvíce finančních prostředků na rozvojovou spolupráci s touto zemí směřovalo do sektoru zemědělství, lesnictví a rybolov, do kterého bylo alokováno necelých 14 mil. Kč (přes 32 % z alokovaných peněz pro BaH v roce 2010 na rozvojové projekty) (viz Příloha č. 11). V roce 2010 byl v rámci tohoto sektoru zahájen projekt „Zvýšení produkce mléka v severovýchodní BaH“ s dobou realizace 2010–2013. Dosažení soběstačnosti ve výrobě mléka představuje v BaH prioritu v oblasti zemědělství. Ačkoliv má tato země dostatečné výrobní kapacity, zemědělcům chybí finance

³⁴Jedním z MLP byl projekt „Green space – Better Place“ týkající se rekonstrukce centrálního parku v obci Bosanka Krupa. Ten byl symbolicky pojmenován jako Park českého a bosenského přátelství (ČRA 2011a: 25).

i znalosti. Chov zvířat a výroba mléka je přitom ve většině případů jediným zaměstnáním a zdrojem příjmů ve venkovských oblastech. ČR může bosenským zemědělcům nabídnout své mnohaleté zkušenosti s chovem hospodářských zvířat i předat své zkušenosti s transformací ekonomiky a přípravou na vstup do EU (ČRA 2017e). Pro BaH platí zákaz dovozu mléčných výrobků do EU a to zejména kvůli nedostatečným hygienickým standardům. I v tomto ohledu ČR předává své doporučení a znalosti tak, aby bosensští zemědělci a výrobci splňovali kýžené standardy a mohli tak následně zajistit odbyt svých produktů na trh (Šebek 2016: 5).

Druhým největším sektorem s podílem 20,66 % v celkové hodnotě 8,8 mil. Kč byl doprava a skladování, který nepatří mezi nové prioritní sektory dle stávajícího Programu spolupráce s BaH. V tomto případě se jedná o dobíhající projekt z předešlého období zaměřený na dodávku technologie pro zavedení integrovaného systému nakládání s odpady v Unsko-Sanském kantonu v gesci MPO (MZV 2011c). Dalším sektorem, do kterého bylo alokováno necelých 7 mil. Kč, bylo zdravotnictví s podílem 16,43 %. Následovaly sektory výroba a dodávka energie (12,91 %) a zásobování vodou a sanitace (10,09 %). Nejméně finančních prostředků poté směřovalo do sektorů: obecná ochrana ŽP (0,33 %), vzdělávání (0,94 %) a státní správa a občanská společnost (1,32 %) (viz Příloha č. 11). Jak již bylo zmíněno, v roce 2010 probíhaly stále projekty dle předchozího Programu spolupráce na období 2006–2010. To se projevuje zejména dobíhajícími projekty ze sektoru doprava a skladování. Pokud bychom chtěli porovnat celkový objem sektorů, které jsou prioritní dle nového Programu spolupráce, tak by jejich podíl činil 74,44 %. Ze zbylých 25,56 % představuje 20,66 % sektor doprava.

V roce 2011 bylo zrealizováno celkem 26 projektů, z toho 16 dvoustranných rozvojových projektů a 10 MLP. Dále byly realizovány 2 projekty Aid for Trade v sektoru zásobování vodou a sanitace a 2 projekty transformační spolupráce, nadále zaměřené na boj proti obchodování s lidmi a nově na podporu multikulturní knihovny ve městě Gornji Vakuf. Znovu byly také poskytnuty finance na trojstranný projekt z roku 2010 (MZV 2012b: 14; 2012c).

Celkově se v tomto roce ČR zaměřila na 9 sektorů. Oproti předešlému roku došlo ke snížení z toho důvodu, že nebyly realizovány projekty v sektoru zdravotnictví. Rozvojové projekty byly v tomto roce realizovány již v rámci nového Programu spolupráce s BaH. Výjimku však stále představoval sektor doprava a skladování,

ve kterém byl dokončen projekt „Generální oprava a modernizace tramvají v Sarajevu“ a v souladu s Konceptí ZRS ČR byly následně ukončeny aktivity v tomto sektoru. Během ukončení projektu byla diskutována také možnost návazné komerční dodávky nových tramvají pro Sarajevo (ČRA 2012b: 10).³⁵ V tomto roce nově směřovalo nejvíce finančních prostředků do sektoru výroba a dodávka energie (31,01 %), ve kterém se ČR zaměřuje zejména na obnovitelné zdroje energie. To potvrzuje také finančně nejobsáhlejší projekt zahájený v tomto roce s názvem „Využití obnovitelných zdrojů energie pro systém centrálního zásobování teplem v obci Nemila“, na který bylo alokováno 17,14 mil Kč, tedy více než polovina všech prostředků směřovaných do tohoto sektoru v daném roce (MZV 2012c). Cílem tohoto projektu, dokončeného v roce 2013, bylo nahradit individuální tepelné zdroje jednotlivých budov, díky nimž docházelo ke značnému znečištění ovzduší, které sebou zákonitě nese zdravotní potíže. Toho bylo docíleno výstavbou teplárny spalující biomasu (dřevní štěpku) a páteřní sítě rozvodu tepla. Teplárna na biomasu představovala logické řešení, jakožto zdroj levného ekologického paliva s ohledem na vysoký poměr zalesněného území BaH a počtu dřevozpracujících závodů (ČRA 2017c).

Druhý největší sektor představoval zásobování vodou a sanitace (29,61 %) (viz Příloha č. 12). V tomto sektoru byl zahájen významný projekt (s dobou realizace 2011–2016) s názvem „Zajištění přístupu k pitné vodě v obci Lukavac“. Ten má přispět ke zlepšení systému vodního hospodářství v regionu a zlepšení zdravotních a hygienických standardů. Dosud čerpalo město pitnou vodu z jezera Modrac, ze kterého čerpá vodu i společnost zabývající se těžbou uhlí v blízkosti města (ČRA 2017d). Třetím největším sektorem v roce 2011 byl zemědělství, lesnictví a rybolov (22,67 %). V tomto ohledu zaznamenalo české působení v BaH významného posunu a to především v harmonizaci ZRS s ostatními dárci. ČR podepsala memorandum o porozumění se Švédskou rozvojovou agenturou (SIDA) a s Agenturou Spojených států amerických pro mezinárodní rozvoj (USAID). ČRA tak zapojila své experty do společného projektu SIDA a USAID (FARMA) a experti z projektu FARMA se naopak zapojili do českého projektu týkajícího se navýšení produkce mléka (MZV 2012a: 17).

³⁵ Tramvajová doprava je páteří MHD v Sarajevu (ČRA 2011a: 25). Většina zdejších tramvají je české výroby, které byly do BaH poskytnuty v 70. a 80. letech, během války v 90. letech byly však značně poničeny (ČRA 2011b: 6).

Nejméně finančních prostředků bylo v roce 2011 věnováno na sektory: obecná ochrana ŽP (0,22 %), státní správa a občanská společnost (0,24 %), vzdělávání (0,73 %) a ostatní sociální infrastruktura a služby (0,86 %). Celkově v tomto roce směřovalo na sektory dle Programu ZRS ČR 83 % finančních prostředků, zbylých 17 % spadalo na sektory nad rámec Programu (viz Příloha č. 12).

V následujícím roce opět stoupl počet realizovaných projektů. Dle *Přehledu čerpání finančních prostředků na ZRS v roce 2012* bylo realizováno celkem 22 dvoustranných projektů a 11 MLP. Ty směřovaly nejvíce do sektoru ostatní sociální infrastruktura a služby. Dále byl realizován 1 trojstranný projekt, 1 projekt Aid for Trade, 8 dodatečných rozvojových projektů při ZÚ a 2 transformační projekty zaměřené na zlepšení lidsko-právní legislativy a větší občanské angažovanosti mládeže (MZV 2013d).

ČR se i nadále věnovala celkem 9 sektorům, oproti předešlým rokům již nebyly realizovány projekty v sektoru dopravy. Mezi 3 největší sektory, kam směřovaly české finance, patřily výroba a dodávka energie (37,55 %), zemědělství, lesnictví a rybolov (27,63 %), zásobování vodou a sanitace (21,73 %). Na vysokých podílech financování těchto sektorů se nadále podílejí zejména pokračující projekty z těchto sektorů (viz výše). Nejméně financí směřovalo naopak do sektorů: vzdělávání (0,78 %), obecná ochrana ŽP (0,87 %), zdravotnictví (1,01 %) a ostatní sociální infrastruktura a služby (2,23 %) (viz Příloha č. 13).

V tomto roce byly také zahájeny nové projekty v sektoru zdravotnictví, ve kterém ČR poskytla bosenským lékařům zejména školení a předávání znalostí, zkušeností a postupů v cévní chirurgii, které jsou uplatňovány v českých nemocnicích a patří v tomto oboru na evropské úrovni k těm nejlepším. Dále byly také zahájeny nové projekty v sektoru státní správa a občanská společnost. Cílem těchto projektů bylo napomoci bosenským státním institucím překonávat překážky v přístupu do EU (ČRA 2013b: 10). Do tohoto sektoru směřovalo necelých 1,3 mil. Kč, tedy 2,5 % z celkového finančního objemu. Do sektoru zdravotnictví směřovalo pouhých 521 tis. Kč, tedy pouhé 1 % (viz Příloha č. 13).

Důležitým aspektem, který vychází ze samotného Programu ZRS ČR s BaH, je snaha o rovnoměrné zapojení partnerů z obou bosenských entit. To se ČR daří například v rámci projektu na zlepšení odpadového hospodářství v municipalitách Doboj a Maglaj (MZV 2013c: 13). Z celkového objemu finančních prostředků

směřovaných na rozvojové projekty v roce 2012 spadalo na sektory dle Programu spolupráce celkem 91,2 %, na sektory nad rámec Programu poté pouhých 8,8 %.

V roce 2013 i nadále pokračoval stoupající trend v počtu realizovaných projektů v BaH. Pro tento rok se jednalo o 44 projektů z toho 32 dvoustranných rozvojových projektů a 12 MLP. MLP byly zaměřeny na sektory vzdělávání a ostatní sociální infrastrukturu a služby (MZV 2014c). Dále byl realizován 1 transformační projekt, který byl opět zaměřen na dialog, jehož prostřednictvím by mělo dojít k vzájemnému porozumění a větší angažovanosti mládeže. V gesci Ministerstva vnitra (MV) ČR byl také realizován 1 bezpečnostní projekt (MZV 2014a: 14).

ČR směřovala v daném roce své projekty do 7 sektorů, oproti předešlým rokům tak v tomto ohledu došlo k poklesu. Projekty nebyly realizovány v sektorech: obecná ochrana ŽP, obchod a další služby. Nejvíce finančních prostředků směřovalo i nadále do sektorů výroba a dodávka energie (27,47 %), zemědělství lesnictví a rybolov (24,02 %) a zásobování vodou a sanitace (18,41 %). Nejméně prostředků bylo poskytnuto na sektor ostatní sociální infrastruktura a služby (1,92 %) a vzdělávání (3,29 %) (viz Příloha č. 14). Je tak patrné, že v těchto dvou sektorech byly realizovány pouze MLP, na jejichž financování je alokováno méně financí, než na velké dvoustranné projekty.

V tomto roce došlo k úspěšnému ukončení několika významných projektů. V sektoru zemědělství byl ukončen projekt „Zvýšení produkce mléka v severovýchodní Bosně“ na kterém se v průběhu realizace podíleli i odborníci z projektu FARMA a zároveň byl nově zahájen projekt „Rozvoj systému šlechtění masného skotu v Bosně a Hercegovině“, který je spojen zejména s posílením legislativního rámce spojeného s chovem zvířat. Na tomto projektu se aktivně podílí Ministerstva zemědělství (MZ) obou bosenských entit (Federace BaH a Republika srbská). Dále byl dokončen projekt v sektoru výroba a dodávka energie v obci Nemila. V témže sektoru byla zahájena strategická spolupráce s UNDP. Čeští experti se tak zapojili do projektu UNDP-GEF (*Global Environmental Facility*) v oblasti využití biomasy v regionu Srebrenica. Dokončen byl také projekt v sektoru odpadového hospodářství v regionu Dobojský a Magaj (MZV 2014a: 13). Oproti předešlému roku došlo také k výraznému nárůstu v sektoru zdravotnictví, kde pokračovaly projekty v oblasti cévní chirurgie. V roce 2012 z celkového podílu 1 % došlo v roce 2013 k nárůstu na 13,39 %. Významný nárůst finančního objemu zaznamenal také sektor státní správa a občanská společnost

a to zejména z důvodu rostoucí poptávky po přenosu transformačních zkušeností a budování kapacit státních institucí. Oproti roku 2012, kdy bylo do tohoto sektoru alokováno pouhých 2,5 % financí, došlo v roce 2013 k nárůstu na 11,5 % (viz Příloha č. 14). V tomto sektoru byly realizovány projekty zaměřené na posílení efektivity práce soudů, posilování kapacit veterinárních laboratoří pro implementaci Národního programu pro monitoring residuí v souladu se standardy EU. Dále se jednalo o podporu aplikace zásad volného pohybu zboží a zvýšení bezpečnosti výrobků uváděných na trh, budování kapacit policejní potápěčské jednotky v BaH, či pomoc Policie ČR při čištění dna řeky Sávy od nevybuchlé munice (MZV 2014c; ČRA 2014b: 14). V roce 2013 spadalo na rozvojové projekty v BaH dle Programu spolupráce 94,79 % a opět tak došlo k navýšení. Na projekty nad rámec tohoto Programu směřovalo pouhých 5,21 % financí.

Rok 2014 byl z pohledu ZRS komplikovanější z důvodu povodní, které BaH zasáhly. Z alokovaných 65,5 mil. Kč byly skutečně čerpány zhruba tři čtvrtiny tohoto rozpočtu a vzhledem k odložení některých rozvojových projektů nedošlo k dosavadnímu trendu v nárůstu počtu realizovaných projektů (ČRA 2015c: 12). Dvoustranných rozvojových projektů bylo realizováno 31 a MLP bylo realizováno 9. Kromě vzdělávání a ostatní sociální infrastruktury a služby byly MLP zaměřeny také na sektory: obecná ochrana ŽP, voda a sanitace, výroba a dodávky energie (MZV 2015d).

V tomto roce směřovaly české projekty opět do 9 sektorů. Nejvíce finančních prostředků (21,69 mil. Kč s podílem 39,19 %) bylo alokováno do sektoru zemědělství, lesnictví a rybolov (viz Příloha č. 15). Jedná se prozatím o největší finanční částku věnovanou do jednoho sektoru v této zemi od roku 2010 a podtrhává tak samotný význam tohoto sektoru, který patří každoročně na přední příčky v počtu alokovaných financí na ZRS pro tuto zemi. V tomto sektoru byl zahájen projekt „Rozvoj ekologické těžby dřeva a lesního hospodaření v Bosně a Hercegovině“, který reaguje na současné potřeby BaH v sektoru lesnictví. Dřevozpracovatelský průmysl je jednou z hlavních součástí státní ekonomiky (cca 37 % území je pokryto lesy). Při těžbě dřeva dochází v BaH z důvodu využívání zastaralých technik a postupů k neekologickým výsledkům. Cílem ČR je zajistit ekologické hospodaření s lesy a přispět tak k plnění strategie rozvoje lesnictví, který si BaH vymezila (ČRA 2017b).

Na druhém místě se v počtu alokovaných financí umístil sektor státní správa a občanská společnost s podílem 27,5 %, což poukazuje na pokračující zájem ze strany

BaH o přenos transformačních zkušeností a budování kapacit státních institucí. Kromě pokračujících projektů byl v tomto sektoru nově zahájen také projekt na rozšíření kapacit Metrologického institutu v BaH, nebo také přenos českých zkušeností s čerpáním předvstupních fondů EU (MZV 2015d; ČRA 2016c: 98). Třetím největším sektorem byl výroba a dodávka energie (13,97 %) a následně zdravotnictví (10,76 %). Mezi nejmenší sektory patřily: průmysl, těžba surovin a stavebnictví (0,44 %), ostatní sociální infrastruktura a služby (0,87 %), vzdělávání (1,04 %) a obecná ochrana ŽP (1,48 %) (viz Příloha č. 15). Sektory dle Programu spolupráce dosahovaly v tomto roce rekordního podílu 97,65 %, zatímco sektory nad rámec Programu pouze 2,35 %.

V roce 2015 došlo k opětovnému nárůstu alokovaných prostředků na rozvojové projekty v BaH s částkou přesahující 70 mil. Kč. V počtu realizovaných projektů však došlo k poklesu. Celkem bylo realizováno 17 dvoustranných rozvojových projektů a 6 MLP. Dále byl realizován 1 projekt Aid for Trade a 3 projekty transformační spolupráce zaměřené na protikorupční standardy veřejných zakázek, prosazení právní ochrany obětí znečištění životního prostředí a zapojení mládeže do veřejného dění na komunální úrovni (MZV 2016e; MZV 2016f).

Rozvojové projekty ČR i nadále mířily celkem do 9 sektorů. Nejvíce finančních prostředků směřovalo do sektorů výroba a dodávka energie (40,85 %), zemědělství, lesnictví a rybolov (22,51 %), zásobování vodou a sanitace (17,53 %) a státní správa a občanská společnost (13,49 %). Nejméně prostředků bylo alokováno do sektorů obchod a další služby (0,41 %), zdravotnictví (0,45 %), obecná ochrana ŽP (0,60 %), ostatní sociální infrastruktura a služby (0,83 %), vzdělávání (3,33 %) (viz Příloha č. 16). V tomto roce představoval finanční objem směřovaný do sektorů dle Programu spolupráce s BaH celkem 94,36 %. Na projekty nad rámec tohoto Programu poté směřovalo 5,64 % financí.

4.3 Kosovo jako projektová země

Kosovo patří mezi nejchudší země Evropy, ve které se nachází přibližně 30 % obyvatel pod hranicí chudoby, s čímž se pojí také vysoké procento nezaměstnanosti (cca 35 %) (viz Příloha č. 5).³⁶ ČR do této země alokovala v období 2010–2015 nejméně finančních prostředků na dvoustranné rozvojové projekty ze zkoumaných balkánských

³⁶ Kosovo disponuje v současné době dle HDI indexem 0,739. Do žebříčku zemí však zařazeno není. Důvodem je zejména problematičnost nezávislosti Kosova, která nebyla uznána řadou členů OSN (MZV 2016a: 9–10).

zemí (viz Příloha č. 7). Důvodem je vydávání značné části financí do Kosova multilaterálně. V rámci dvoustranné rozvojové spolupráce se ČR dlouhodobě věnuje zejména sektorům: vzdělávání, zásobování vodou a sanitace, ostatní sociální infrastruktura a služby (ČRA 2011a: 31). V rámci posledně zmíněného sektoru, ale i sektoru vzdělávání, se ČR v Kosovu ve značné míře zaměřuje na poskytování pomoci zranitelným skupinám obyvatelstva a komunit. V tomto ohledu je nutné si uvědomit, že situace lidí se zdravotním postižením v Kosovu se značně liší např. od těch žijících v ČR. Podpora lidí se zdravotním postižením je v Kosovu minimální. Nevidomí lidé se tak běžně ocitají v situaci, kdy nemají přístup k žádným kompenzačním pomůckám, které by jim usnadnily život a napomohly v začlenění se do společnosti. Pro nevidomé je zde typická absence vodících psů či slepeckých holí, neslyšící nemají možnost využívat tlumočnicka znakového jazyka a to ani v takových případech, jako je návštěva lékaře, úřadů a soudů. Tato situace je navíc umocňována využíváním nevhodných metod výuky. Tito lidé se tak nacházejí ve značné izolaci od zbytku společnosti s minimální šancí uplatnit se na pracovním trhu (Nádvořník 2013: 8).

Vzdělávání lze považovat za zásadní způsob v boji proti nezaměstnanosti. Vzdělání a kvalifikování obyvatelé následně snáz získají pracovní pozice, přičemž nárůst aktivně výdělečného obyvatelstva s sebou musí zákonitě přinést i snížení počtu obyvatel pod hranici chudoby. Toto zaměření rozvojové spolupráce ze strany ČR ostatně koresponduje i s vydaným dokumentem Kosova (PRSP), který považuje právě sektor vzdělávání a vybudování nové vzdělané a kvalifikované elity, za zásadní prvek při rozvoji státu (viz 3.4.3).

ČR realizovala v roce 2010 v Kosovu 7 dvoustranných rozvojových projektů, z toho 5 velkých a 2 MLP. Ty směřovaly do sektorů obecná ochrana ŽP a energetika (MZV 2011c). České rozvojové projekty přitom mířily celkem do 5 sektorů. Více než polovina finančních prostředků směřovala do sektoru zásobování vodou a sanitace (54,24 %). Do sektoru vzdělávání bylo alokováno 33,70 % prostředků, do sektoru obecná ochrana ŽP 5,06 %, stejný podíl prostředků mířil i do sektoru výroba a dodávka energie. Nejméně prostředků poté zamířilo do sektoru státní správa a občanská společnost 1,94 % (viz Příloha č. 11). Významným projektem realizovaným v tomto roce byl „Asistence při odstraňování ekologických zátěží“. Projekt byl zaměřen na průmyslový park Mitrovica, který byl identifikován jako jedno z nejzávažnějších

ohnisek znečištění regionu, jehož důsledky ovlivňovaly také ŽP v Srbsku. Nezabezpečené průmyslové odpady prosakovaly mimo jiné do řeky Ibar, která překračuje srbsko-kosovské hranice asi 40 km od průmyslového parku. V Srbsku tento problém přímo ohrožoval zdroje pitné vody i ekosystém Dunaje, do které se řeka Ibar vlévá. ČR, která disponuje zkušenostmi s procesem nápravy starých ekologických zátěží, je tak mohla v této situaci patřičně využít. Bylo uskutečněno školení a předávání znalostí na toto téma (ČRA 2011b: 45).

V následujícím roce stoupl počet finančních prostředků alokovaných na rozvojové projekty z 5,9 mil. Kč na 12,6 mil. Kč, zároveň stoupl i počet sektorů z 5 na 9, ve kterých byly české projekty realizovány. Rozvojových projektů bylo v roce 2011 realizovaných 11, z toho 8 velkých dvoustranných a 3 MLP (MZV 2012c). Dále byly realizovány 2 projekty transformační spolupráce zaměřené na podporu nezávislé žurnalistiky a zlepšení prostředí pro zahraniční investice a podnikání (MZV 2012e). Nejvíce finančních prostředků bylo alokováno do sektoru vzdělávání (41,29 %). Do sektoru ostatní sociální infrastruktura a služby 26,92 % a zásobování vodou a sanitace 18,80 %. Dále byly realizované projekty v sektorech: zemědělství (1,59 %), obchod a další služby (3,27 %), výroba a dodávka energie (3,97 %) a státní správa a občanská společnost (4,16 %) (viz Příloha č. 12).

ČR kladla největší důraz v tomto roce na spolupráci se sdruženími handicapovaných obyvatel Kosova, s cílem zlepšit postavení nevidomých a neslyšících, podpořit prosazení úprav zákona o postavení nevidomých ve společnosti, či poskytnout profesní školení pro zvýšení šance neslyšících uplatnit se na trhu práce (MZV 2012a: 23). Vzhledem k tomu, že se zde nachází vysoké procento dětí, které nechodí do školy či nedokončí základní školu, byl v tomto roce také zahájen projekt „Inkluzivní vzdělávání v Kosovu“ s dobou realizace 2011–2014. Ten je zaměřen na začlenění dětí ze znevýhodněných skupin (z různých národnostních a kulturních menšin, např. romské, aškétské a egyptské) do vzdělávacího systému. Projekt byl také zaměřen na snižování předsudků a potírání diskriminace ve školách (ČRA 2015b). V sektoru zásobování vodou a sanitace se jako významný jeví projekt „Výstavba čistírny odpadních vod v obci Harilači“ s dobou realizace 2011–2013 a to z toho důvodu, že se jedná o vůbec první funkční čistírnu odpadních vod v celém Kosovu (ČRA 2013b: 15).

V roce 2012 směřovaly české rozvojové projekty pouze do 3 sektorů, ve kterých bylo realizováno 7 dvoustranných projektů, 2 MLP zaměřené na sektory vzdělávání

a ostatní sociální infrastruktura a služby. Dále byl také realizován 1 trilaterální projekt a 1 projekt transformační spolupráce cílený na zatraktivnění měst a obcí v Kosovu pro zahraniční investory společně s tím, aby pro ně byla připravena infrastruktura (MZV 2013d; MZV 2013e). Do sektoru ostatní sociální infrastruktura a služby směřovalo 63,12 % financí, do sektoru zásobování vodou a sanitace 32,18 % a do sektoru vzdělávání 4,70 % (viz Příloha č. 13).

I v tomto roce hrály významnou roli rozvojové projekty zaměřené na menšiny. Byl zahájen trilaterální projekt s názvem „Balkánská iniciativa pro sociální inkluzi“ s dobou realizace 2011–2012, za spolufinancování EK nejen na území Kosova, ale zároveň i na území BaH i Srbska. Cílem tohoto projektu bylo snížit diskriminaci a prosazovat rovné příležitosti pro menšiny pomocí aktivního zapojení do společnosti. Zároveň se projekt zaměřoval na posílení kompetencí NNO v těchto zemích, aby mohly efektivněji hájit práva lidí s mentálním postižením (ČRA 2012a).

V sektoru zásobování vodou a sanitace pokračovala realizace projektu z předešlého roku a zároveň došlo ke spuštění zkušebního provozu této čistírny odpadních vod. Akce sklidila ohromný mediální ohlas vzhledem k tomu, že se na celém území Kosova do této doby nenacházela žádná funkční čistírna odpadních vod. V návaznosti na to projevíli zájem o využití obdobných technologií pro nakládání s odpadními vodami další zástupci municipalit v Kosovu (ČRA 2013b: 17).

ČR v Kosovu v roce 2013 realizovala celkem 15 projektů, z toho 10 dvoustranných rozvojových, 2 MLP v sektorech vzdělávání a ostatní sociální infrastruktura a služby, 1 projekt Aid for Trade v sektoru průmysl, těžba surovin a stavebnictví, zaměřený na vypracování studie proveditelnosti výstavby průmyslové zóny v oblasti Llabjan a 2 transformační projekty (MZV 2014c; MZV 2014d). Projekty směřovaly celkem do 4 sektorů, přičemž největší finanční podíl směřoval opět na rozvojové projekty v sektoru ostatní sociální infrastruktura a služby s podílem 62,34 %. Do sektoru zásobování vodou a sanitace bylo alokováno 18,16 %, na vzdělávání 14,47 % a do průmyslového sektoru na projekt Aid for Trade 5,03 %. (viz Příloha č. 14). Jak napovídá samotné rozložení finančních prostředků do jednotlivých sektorů, české působení v Kosovu bylo i nadále zaměřené převážně na znevýhodněné osoby. Nově však došlo k navázání kontaktů a spolupráce mezi Konzervatoří Jana Deyla v Praze a školou pro zrakově postižené v Peji/Peći. Čeští pedagogové se zaměřili na zrakově postižené a zlepšení jejich výuky v oblasti hudební nauky a vybavení školy

nutnými pomůckami. ČR tímto mimo jiné napomáhá i k rozšíření možností zaměstnání pro nevidomé. V sektoru zásobování vodou a sanitace byl také ukončen tříletý projekt „Výstavba čistírny odpadních vod v obci Harilači“ (ČRA 2014b: 21).

V roce 2014 bylo realizováno 5 velkých dvoustranných rozvojových projektů a 3 MLP. Dále byl realizován také 1 projekt Aid for Trade, 1 bezpečnostní projekt v gesci MV a 1 projekt v rámci rozvojově-ekonomického partnerství, který byl zaměřen na přenos českého know-how v oblasti vývoje a výroby čistíren odpadních vod (MZV 2015d). V tomto roce směřovaly finance na rozvojové projekty celkem do 6 sektorů, primárně však do sektoru vzdělávání (48,41 %) a ostatní sociální infrastruktura a služby (34,73 %) (viz Příloha č. 15).

V obou těchto sektorech směřovalo zaměření projektů opět zejména na podporu menšin a zdravotně postižených. V roce 2015 bylo následně realizováno 5 velkých dvoustranných rozvojových projektů a 3 MLP, které směřovaly zejména do sektoru zdravotnictví. Celkově směřovaly rozvojové projekty do 3 sektorů, z toho primárně do zásobování vodou a sanitace (62,86 %), ve kterém nadále pokračoval přenos českého know-how a do sektoru ostatní sociální infrastruktura a služby (33,22 %) (viz Příloha č. 16). Byl také zahájen projekt na vybudování nové čističky odpadních vod na území obce Mramor. V této oblasti je čerpána pitná voda z jezera Badovac, která je však kontaminována nekontrolovaným vypouštěním z obcí nacházejících se kolem přítoků jezera. Toto jezero slouží také jako zdroj pitné vody pro města Priština a Gračanica. Projekt tak přispěje nejen ke zlepšení stavu ŽP, ale také k lepšímu zdravotnímu stavu populace (MZV 2016e; MZV 2016f; ČRA 2016c: 115).

4.4 Srbsko jako projektová země

Srbsku patří mezi zkoumanými zeměmi pozice nejvíce rozvinuté země. Dle žebříčku HDI se nacházelo v roce 2010 na 60. místě. V současné době se řadí s indexem 0.776 na 66. místo a stejně jako BaH si v tomto ohledu přihoršila. Dle nejaktuálnějších informací se pohybuje nezaměstnanost v Srbsku okolo 18,9 % a počet obyvatel pod hranicí chudoby 9,2 %. Porovnání jednotlivých indikátorů ve zkoumaných zemích viz Příloha č. 5.

Srbsko patřilo před přijetím stávající Koncepce ZRS mezi programové země s vymezenými sektorovými prioritami českého zaměření (viz 3.4.2), na ty v jisté míře navazuje i v období od roku 2010. Dle stávající Koncepce ZRS by měla i nadále

pokračovat realizace projektů v sektorech: životní prostředí, ekonomický rozvoj a sociální rozvoj (MZV 2010b: 14). To se však netýká sektoru dopravy, ve kterém byla v roce 2011 spolupráce ukončena. Podobně jako u BaH v roce 2010 a 2011 stále dobíhaly projekty, které tvořily značný podíl na celkovém objemu vynaložených prostředků na rozvojové projekty.

ČR v roce 2010 realizovala v Srbsku 19 dvoustranných rozvojových projektů, z toho 14 velkých a 5 MLP. V rámci transformační spolupráce pokračoval projekt z předešlého období zaměřený zejména na finanční udržitelnost srbských NNO (ČRA 2011a: 32). V rámci české ZRS se v Srbsku jako zajímavé jeví zapojení českých krajů a obcí na rozvojových aktivitách v rámci „Podpory rozvojových aktivit krajů a obcí v prioritních zemích ZRS ČR“. Vzhledem k tomu, že v BaH ani v Kosovu se české kraje popřípadě města na rozvojových aktivitách nepodílejí. V roce 2010 se Ústecký kraj zaměřil na zvyšování absorpčních kapacit pro rozvoj venkova. Olomoucký kraj se zaměřil na budování kapacit státní správy, samosprávy a neziskového sektoru autonomní oblasti Vojvodina v sociální oblasti (MZV 2011c).

České rozvojové projekty směřovaly v tomto roce celkem do 9 sektorů. Nejvíce finančních prostředků směřovalo do sektoru zásobování vodou a sanitace s podílem 39,15 %, zdravotnictví 18,47 %, obecná ochrana ŽP 14,83 % a doprava a skladování 13,35 %. Čtvrtým největším sektorem byl v tomto roce výroba a dodávka energie s podílem 10,21 %. Nejméně finančních prostředků bylo alokováno do sektorů obchod a další služby (1,36 %) a státní správa a občanská společnost (0,89 %) (viz Příloha č. 11). V roce 2010 byly dokončovány několikaleté projekty z předešlého období, konkrétně se jedná o 8 velkých dvoustranných projektů (z celkových 14 v roce 2010). Kromě sektoru dopravy se jednalo o projekty v sektorech zdravotnictví, zásobování vodou a sanitace, obecná ochrana ŽP a energetika. Tedy ty sektory, do kterých v roce 2010 směřovalo nejvíce financí.

V průběhu roku byly dále zahájeny nové projekty v sektoru zdravotnictví, které byly zaměřeny na podporu prevence rakoviny v regionu Šumadija a na zvýšení kvality a dostupnosti zdravotní péče zdravotnického centra Arandjelovac. Dále bylo dodáno zdravotnické vybavení pro nemocnici v Bělehradě (MZV 2011c). V sektoru ŽP byl zahájen projekt „Rozvoj odpadového hospodářství v oblasti města Valjevo“, jehož cílem je zlepšit systém nakládání s komunálním odpadem v regionu Kolubara s tím, aby byly splněny přísné mezinárodní standardy (ČRA 2011b: 14–15). Co se týče projektu

realizovaného v sektoru dopravy „Zvyšování bezpečnosti na železničních přejezdech“, byla zde zaznamenána úspěšná ekonomická návaznost. V průběhu roku došlo k podepsání úvěru mezi Českou exportní bankou a srbskou vládou za účelem další modernizace železničního koridoru, na jejíž realizaci se budou podílet české firmy (ČRA 2011b: 60). V tomto případě tak můžeme poukázat na komerční návaznost ZRS (viz 3.2.1).

V následujícím roce klesl počet realizovaných rozvojových projektů na 13. To lze přičíst také k poklesu financí alokovaných na rozvojové projekty pro Srbsko. Uskutečněno bylo 8 velkých dvoustranných projektů a 5 MLP, které byly realizovány nákupem a dodáním různých vybavení (např. nákup kardiografů, školní vybavení, atd.). Dále byl uskutečněn 1 projekt Aid for Trade zaměřený na sdílení českých zkušeností ze vstupu do EU v oblasti fungování společného trhu. V rámci podpory rozvojových aktivit krajů a obcí došlo k předávání zkušeností v oblasti regionálního rozvoje a budování absorpčních kapacit pro efektivní čerpání finančních prostředků z fondů EU. Realizátorem tohoto projektu byl Olomoucký kraj (tento projekt pokračoval i v roce 2012) (MZV 2012c). V rámci transformační spolupráce pokračovaly projekty na podporu srbských novinářů v oblasti zvyšování jejich schopnosti informovat o otázkách ochrany ŽP a na podporu udržitelnosti srbských NNO (MZV 2012a: 25; MZV 2012e).

V tomto roce došlo také k jisté změně z pohledu poskytování české rozvojové spolupráce v Srbsku. Ta se týkala aktivnějšího zapojení srbských státních institucí do projektových aktivit (MZV 2012a: 25).

Rozvojové projekty směřovaly v tomto roce celkem do 10 sektorů. Oproti předchozímu roku směřovaly finance i do sektoru zemědělství, na který se však ČR v této zemi primárně nezaměřuje, čemuž odpovídá jak četnost realizovaných projektů, tak jejich finanční proporce z celkového finančního objemu (v tomto roce 3,94 %) v rozmezí let 2010–2015. Finance na rozvojové projekty byly poskytnuty do tohoto sektoru následně pouze v roce 2014 (viz níže). V tomto sektoru byl realizován 1 MLP formou nákupu zemědělského vybavení. Zbytek financí byl poskytnut Úřadu OSN pro servisní zabezpečení projektů (UNOPS), se kterým ČR v roce 2011 navázala partnerství (v rámci vzájemné spolupráce na projektu na podporu výroby sýrů v regionu Sandžak) (MZV 2012c).

Sandžak představuje multietnický region na jihozápadě Srbska, pro který je typická vysoká míra nezaměstnanosti a s ní související migrace venkovského obyvatelstva do měst. Příčinou je nedostatek ekonomických příležitostí, který je dán agrární povahou této oblasti. Jediný ekonomický potenciál pro zdejší obyvatele tak představuje právě výroba zemědělských produktů. ČR se v rámci projektu „Podpora výroby sýrů v oblasti Pešter/Sandžak“ zaměřuje na posílení konkurenceschopnosti lokálních producentů sýra a jejich schopnosti dostát hygienickým a tržním požadavkům a i na drobné farmáře poskytující mléko, zejména způsobem poskytnutím potřebného vybavení a know-how, včetně poskytnutí znalostí s legislativou EU pro tuto oblast (ČRA 2011b : 75–76; ČRA 2016c: 55).

Nejvíce financí bylo alokováno do sektoru doprava a skladování (32,15 %), ve kterém byl dokončen projekt „Zvyšování bezpečnosti na železničních přejezdech“. V souladu s Konceptí ZRS tak došlo i k ukončení spolupráce v tomto sektoru. Následoval sektor zásobování vodou a sanitace, do kterého bylo alokováno 28,33 % financí. Zde byly realizovány 2 velké rozvojové projekty zaměřené na zlepšení přístupu k pitné vodě v obci Osečina-Belotić (na realizaci projektu se podílelo i samotné město Osečina) a rozvoj odpadového hospodářství v oblasti města Valjevo (MZV2012c; ČRA2012b: 75). Třetím největším sektorem bylo zdravotnictví s podílem 16,23 %, ve kterém byly opět alokovány finance na pokračující rozvojové projekty z předešlého roku. Oproti předešlému roku lze zaznamenat nárůst v sektoru obchod a další služby z 1,36 % na 7,67 %. Příčinou toho bylo zahájení nového projektu na podporu výroby sýrů, zatímco v sektoru obecná ochrana ŽP došlo k výraznému poklesu z 14,83 % na 0,35 %. (viz Příloha č. 12). V tomto sektoru byl realizován jen 1 MLP a po ukončení velkých rozvojových projektů v roce 2010 dochází k ukončování české spolupráce. V následujících letech ČR v tomto sektoru, podobně jako v sektoru dopravy, již nadále nerealizuje rozvojové projekty.³⁷

V roce 2012 bylo realizováno 14 rozvojových projektů, z toho 7 velkých dvoustranných, 5 MLP, 1 projekt Aid for Trade zaměřený na podporu rozvoje obchodu v Srbsku a 1 trilaterální projekt („Balkánská iniciativa pro sociální inkluzi“ zmíněný viz 4.3). České projekty směřovaly v tomto roce celkem do 6 sektorů, přičemž

³⁷ V tomto případě je nutné rozlišovat rozdíl mezi sektorem životní prostředí a obecná ochrana životního prostředí. Sektor životní prostředí je primárním sektorem české ZRS dle současné Koncepce ZRS, dle terminologie OCED/DAC se tento sektor dělí, resp. obsahuje tyto 3 sektory: zásobování vodou a sanitace, obecná ochrana ŽP a prevence katastrof a připravenosti na jejich řešení (viz Příloha č. 1). ČR se v této zemi bude i nadále věnovat sektoru ŽP, nikoliv však sektoru obecná ochrana ŽP.

se i nadále ČR snažila o co největší zapojení srbské strany do rozvojových aktivit. Nejvíce finančních prostředků bylo alokováno do sektoru zásobování vodou a sanitace (36,68 %). Došlo zde, kromě dokončení dvou velkých projektů (viz výše), také k zahájení projektu „Výstavba kanalizační sítě v obci Kruščica“. Tato obec se nachází při hranicích s Rumunskem v oblasti srbského Banátu, která patří k nejméně ekonomicky rozvinutým v Srbsku. Tento projekt je zaměřen na realizaci tlakové kanalizace a odvedení odpadních vod mimo obec tak, aby nedocházelo ke znečištění ulic. Dojde tak ke zlepšení ekologické situace v exponované oblasti a nepřímo přispěje i k rozvoji turistického ruchu. Důležitým aspektem tohoto projektu je vysoké zapojení města Bela Crkva, pod které spadá obec Kruščica, do realizace projektu tak, že zajistí všechna povolení v souladu s právními předpisy Srbské republiky a zajistí výkopové práce, které budou financovány vládou autonomní oblasti Vojvodina v hodnotě 50 tis. eur (ČRA 2013b: 102–103). Dalším sektorem, do kterého bylo alokováno nejvíce prostředků, byl výroba a dodávka energie (25,96 %), dále zdravotnictví (23,85 %) a obchod a další služby (10,49 %) (viz Příloha č. 13).

V roce 2013 bylo realizováno 22 projektů, z toho 10 dvoustranných projektů, 6 MLP, které v tomto roce představují hlavní složku sektoru vzdělávání a 1 trojstranný projekt, týkající se zlepšení ochrany obětí domácího násilí cestou zavedení monitoringu a evaluace mezisektorové spolupráce. Dále byly realizovány 3 projekty B2B zaměřené zejména na přenos moderních stavebních technologií a posílení regionální spolupráce, 1 projekt Aid for Trade zaměřený na projektový management a sociálně zodpovědné podnikání malých a středních podniků a 1 projekt transformační spolupráce zaměřený na předání expertních znalostí místním NNO pro vytvoření místního know-how tak, aby docházelo k prosazování zákazu diskriminace v praxi (MZV 2014c; MZV 2014d; ČRA 2014b: 23). V sektoru státní správa a občanská společnost byly uskutečněny 2 projekty českými kraji. Projekt „Posilování absorpčních kapacit regionu Banát“ Královéhradeckého kraje cílil na asistenci regionu Banát s přípravou procesu regionalizace a na transfer zkušeností s procesem přípravy na vstup do EU. Projekt realizovaný Jihomoravským krajem s názvem „Využití zkušeností Jihomoravského kraje při transformaci a zvyšování kapacit veřejné správy v regionu Šumadija v Srbsku“ cílil na poskytnutí zkušeností tohoto kraje z transformačního procesu decentralizace veřejné správy (ČRA 2014a: 31).

České rozvojové projekty směřovaly v tomto roce celkem do 8 sektorů. Nejvíce finančních prostředků (42,99 %) směřovalo do sektoru zásobování vodou a sanitace, ve kterém pokračoval rozsáhlý projekt na výstavbu kanalizační sítě v obci Kruščica. V sektoru obchod a další služby (24,85 %) navazovala česká spolupráce s UNOPS v rámci projektu „Podpora výroby sýrů v oblasti Pešter“ (ČRA 2014b: 23). V sektoru zdravotnictví (4,46 %) byl zahájen projekt „Modernizace a posílení kapacit chirurgické jednotky ve Všeobecné nemocnici Pirot“. V rámci tohoto projektu byly dané nemocnici poskytovány dodávky technologického vybavení včetně profesního zaškolení personálu a předávání odborných znalostí (ČRA 2016c: 129). V sektoru výroba a dodávky energie (16,22 %) byl ukončen projekt „Zvýšení energetické účinnosti při vytápění nemocnice ve městě Valjevo“. Vzhledem k poloze města Valjevo a nevhodným palivům využívaným jako zdroje tepla docházelo obzvláště v zimním období ke značnému znečištění ovzduší zplodinami. To mělo za následky častá onemocnění spojená s dýchacími cestami, rakovinou, atd. Cílem daného projektu bylo napojení nemocnice na systém centrálního vytápění pomocí nově vybudované přípojky a tím nahradit zastaralé kotle na mazut, které představovaly jedny z hlavních znečišťovatelů ovzduší města (ČRA 2014a: 109). Výše finančních objemů pro jednotlivé sektory v roce 2013 viz Příloha č. 14.

V roce 2014 byla rozvojová spolupráce v Srbsku ovlivněna dvěma faktory. Jednak tuto zemi zasáhly povodně a obdobně jako u BaH byla část určených finančních prostředků na ZRS využita na technickou asistenci a pomoc s obnovou po povodních. Dále byly na mezivládní konferenci v lednu 2014 v Bruselu slavnostně zahájeny přístupové rozhovory Srbska s EU. Zahájení jednání o vstupu do EU ovlivnilo českou rozvojovou spolupráci se Srbskem v tom ohledu, že bude daná spolupráce nadále postupně snižována a transformována zejména do formy vysílání expertů (ČRA 2015c: 20).

V roce 2014 bylo realizováno 13 dvoustranných projektů a 5 MLP, v rámci kterých bylo poskytnuto školní, zdravotnické i zemědělské vybavení. Dále bylo realizováno 6 projektů B2B, 1 projekt Aid for Trade zaměřený na technickou a designovou přípravu čištění odpadních vod v regionu Kolubara, 1 bezpečnostní projekt v gesci MV zaměřený na expertní školení a výcviky směřující k posílení kapacit místních bezpečnostních sborů (MZV 2015d). V rámci podpory rozvojových aktivit krajů a obcí byly realizovány 2 projekty. Projekt realizovaný Ústeckým krajem

s názvem „Zvyšování kompetencí pracovníků ve zdravotnictví a navázání dlouhodobé spolupráce mezi studenty středních škol ve městech Vršac a Bela Crkva (Srbsko) a Ústeckém kraji“ měl za cíl zvýšit odborné dovednosti zdravotnického personálu nemocnic v těchto městech a umožnit jim absolvovat stáž s cílem zvýšit jejich kvalifikovanost. Projekt měl také přispět k seznámení české veřejnosti s kulturním prostředím Srbska a naopak. Dále pokračoval projekt v gesci Královéhradeckého kraje z předešlého roku (ČRA 2015c: 27; MZV 2015d).

České rozvojové projekty směřovaly v daném roce celkem do 9 sektorů. Nejvíce finančních prostředků bylo alokováno do sektoru zásobování vodou a sanitace (34,27 %), zdravotnictví (27,10 %), průmysl (16,47 %) a výroba a dodávka energie (8,10 %) (viz Příloha č. 15). Dvoustranné projekty realizované v tomto roce se týkaly zejména pokračování již probíhajících projektů. Nově byly zahájeny pouze 3 projekty zaměřené na zajištění zásobování pitné vody pro municipalitu Bela Crkva a modernizaci systému centrálního vytápění ve městě Srbobran (se zaměřením na využití alternativních tepelných zdrojů). V sektoru průmyslu se jednalo o zpracování studie technického řešení rozvoje těžby na lignitovém dole Cirikovac (MZV 2015d). Nejméně finančních prostředků bylo alokováno do sektorů: zemědělství (1,12 %), vzdělávání (1,45 %) a ostatní sociální infrastruktura a služby (2,29 %) (viz Příloha č. 15).

Z pohledu velkých dvoustranných rozvojových projektů lze v roce 2015 zaznamenat výše zmíněné snižování spolupráce. To se projevilo zejména tím, že v daném roce nebyly zahájeny žádné nové několikaleté a finančně rozsáhlé rozvojové projekty jako dosud. Projekty tohoto rozsahu byly v daném roce dokončovány, popřípadě pokračovala jejich realizace dle plánu do roku 2016.

Rozvojové projekty směřovaly v tomto roce do 7 sektorů, oproti předešlému roku došlo i v tomto směru k poklesu. Téměř tři čtvrtiny veškerých financí byly alokovány do 2 sektorů. Sektor zásobování vodou a sanitace (46,28 %) a výroba a dodávka energie (25,76 %). Následoval sektor státní správa a občanská společnost (6,84 %) a zdravotnictví (6,67 %). V těchto sektorech nadále probíhaly projekty s dobou realizace do roku 2016. Nejméně finančních prostředků směřovalo do sektoru vzdělávání (4,09 %) (viz Příloha č. 16).

V daném roce byly také realizovány první dva projekty formou vysílání expertů. Tyto projekty spadají dle terminologie OECD/DAC pod sektor státní správa a občanská společnost. Jejich cílem je předávat transformační zkušenosti institucím v partnerských

zemích (ČRA 2015c: 31). Prvním z nich byl projekt zaměřený na sběr dat potřebných k vypracování Strategie ochrany biologické rozmanitosti v Srbsku a návrhu indikátorů klimatické změny v hodnotě 151,6 tis. Kč. V rámci druhého projektu byly skrze expertku z Ministerstva zdravotnictví sdíleny zkušenosti ČR s tvorbou hlukových map a to tím způsobem, aby byly v souladu se směrnicí Evropského parlamentu a došlo tím k harmonizaci srbské legislativy s legislativou EU. Rozpočet tohoto projektu dosahoval částky 59 tis. Kč (ČRA 2016c: 139). Realizovány byly také 3 MLP zaměřené na poskytnutí výbavy školního zařízení a následné školení. V rámci Aid for Trade byl realizován 1 projekt zaměřený na rozvoj kvality infrastruktury (zvýšení konkurenceschopnosti srbských podniků). Dále 1 projekt transformační spolupráce zaměřený na boj proti korupci a 1 bezpečnostní projekt týkající se expertního školení a výcviku směřující k posílení kapacit místních bezpečnostních sborů (MZV 2016f). V rámci podpory rozvojových aktivit krajů a obcí byly realizovány 2 projekty městem Valašské Meziříčí se srbským městem Čačak. Jeden z projektů byl zaměřen na zemědělskou problematiku, kdy došlo k výměně expertů v zemědělské oblasti za účelem přenosu zkušeností. Druhý projekt byl zaměřen na výměnu zkušeností v problematice elektronizace veřejné správy a jejich implementace. Realizován byl také projekt Ústeckým krajem zaměřený na poskytnutí zkušeností s přípravou a řešením mimořádných událostí a krizových situací v návaznosti na přírodní katastrofy (SMO 2017; MZV 2016e).

5 Závěr

ČR se na oblast Balkánu zaměřuje od 90. let. Od této doby docházelo ke změnám teritoriálního i sektorového zaměření české ZRS v této oblasti. Tyto změny lze vypočítat i v námi zkoumaném období. Hlavním cílem předkládané bakalářské práce bylo analyzovat českou dvoustrannou ZRS v rozmezí let 2010–2016 s BaH, Kosovem a Srbskem. Vzhledem k tomu, že v průběhu psaní této práce nebyly k dispozici veškeré údaje týkající se české rozvojové spolupráce za rok 2016, nebylo možné plně dosáhnout stanoveného cíle práce. Práce je z tohoto důvodu zaměřena v rámci zkoumání rozvojových aktivit ČR ve zkoumaných zemích Balkánu na období 2010–2015.

V tomto období jsem se nejprve pokusil demonstrovat, jaký význam představuje oblast západního Balkánu pro českou ZRS z pohledu poskytovaných financí. Jedná se o jeden ze tří regionů (společně s východní Evropou a střední a jižní Así), kam nejvíce směřují české finance. Na tomto místě je zajímavé zmínit, že do oblasti Balkánu v rozmezí let 2010–2015 putuje každoročně více peněz, než do celé Afriky (s výjimkou roku 2011). Z pohledu regionu jako celku nebylo možné určit, jakým směrem se vyvíjí česká rozvojová spolupráce s tímto regionem. Z pohledu jednotlivých zkoumaných zemí byl tento vývoj více než patrný. I přesto, že se jedná relativně o krátké časové rozmezí, bylo možné zjistit, jakým směrem se česká ZRS vůči těmto zemím ubírá. V tomto ohledu byly využity také informace z let 2005–2010 a následně i informace ze schválených Plánů ZRS na rok 2016 a 2017 a jejich střednědobých výhledů financování. Na základě těchto informací bylo možné zjistit, že v rámci ZRS je Srbsku poskytováno od roku 2007 stále méně financí, zatímco BaH jsou finance na rozvojové projekty navyšovány. Tím se dostáváme i k výzkumné otázce, do které ze zkoumaných zemí česká ZRS nejvíce směřuje? V rozmezí let 2010–2015 pokračuje trend z předešlých let, kdy je nadále BaH navyšován každoroční rozpočet na rozvojové projekty, zatímco Srbsku je tento rozpočet snižován. Co se týče Kosova, u této země lze zaznamenat také nárůst. V porovnání s BaH a Srbskem se jedná o značně menší sumy. V tomto ohledu bylo zajímavé podívat se na plánované financování do roku 2019 a tím zodpovědět další výzkumnou otázku ohledně toho, zda mají finanční prostředky věnované na ZRS těmto zemím trend se zvyšovat popřípadě snižovat. Na základě plánovaného financování bude i nadále BaH jedinou z Balkánských zemí, které bude navyšován rozpočet. S tím je i spojené její opětovné zařazení mezi programové země v rámci nové Koncepce ZRS ČR platné od roku 2018. Kosova a Srbska se na druhou

stranu týká postupný phase-out české ZRS. V Kosovu tak dojde k postupnému snižování vynakládaných financí. V Srbsku se očekává ukončení rozvojových aktivit v roce 2019, kdy by měly klesnout finance poskytnuté na rozvojové projekty v této zemi na 0 Kč. Na základě těchto informací je patrné, že ze zemí Balkánu zůstává v popředí české ZRS pouze BaH. Vzhledem k tomu, že již v minulosti došlo ke snížení počtu prioritních zemí v oblasti Balkánu a nyní se schyluje k ukončení rozvojových projektů v Kosovu a Srbsku, lze konstatovat, že význam Balkánu v rámci české ZRS klesá na významu.

Česká ZRS se v jednotlivých zemích liší i z pohledu realizovaných rozvojových aktivit. To vyplývá zejména z rozdílných socio-ekonomických úrovní zemí i jejich potřeb. Ty jsou v každé z těchto zemí uvedeny v dokumentech PRSP. ČR se proto v každé zemi primárně zaměřuje na jiné sektory spolupráce.

BaH disponuje ve zkoumaném období jako jediná Programem spolupráce, dle kterého se odvíjí i sektorové zaměření české ZRS v této zemi. To by mělo směřovat primárně do 6 sektorů dle terminologie OECD/DAC. K tomu se váže další ze zkoumaných otázek, zda směřuje česká rozvojová spolupráce v BaH pouze do sektorů vymezených Programem ZRS ČR s BaH na období 2011–2017. Ze zkoumání rozvojových aktivit v BaH v jednotlivých letech vyplývá, že české rozvojové aktivity směřují převážně do 9 sektorů (v roce 2010 dokonce do 10 sektorů). Rozvojové projekty tak byly realizovány i nad rámec Programu spolupráce. Na druhou stranu bylo do prioritních sektorů alokováno nejvíce finančních prostředků, na které bylo navíc každým rokem vynakládáno stále více financí. Pokud nebudeme počítat sektor dopravy, ve kterém dobíhaly v letech 2010 a 2011 projekty dle předchozího Programu spolupráce na období 2006–2010, tak české projekty směřovaly zejména do sektorů zemědělství, lesnictví a rybolov, výroba a dodávka energie a zásobování vodou a sanitace. Pro rozvojové projekty v BaH je typické, že mají pozitivní dopad nejen na daný sektor, kterému se věnují, ale zároveň pozitivně ovlivňují i jiné problémy. Od roku 2013 lze také zaznamenat výrazný nárůst financí do sektoru státní správa a občanská společnost a to zejména z důvodu rostoucí poptávky po přenosu transformačních zkušeností a budování kapacit státních institucí. Do budoucna se tak dá očekávat u BaH podobný vývoj české ZRS, jako tomu je nyní v Srbsku. Tedy postupné dokončení typických rozvojových projektů a následné zaměření se na asistenci před vstupem do EU.

V případě Kosova je z uvedených informací v textu patrné, že životní úroveň v této zemi má stále daleko ke standardům vyspělého státu. To také potvrzují zmíněné rozvojové projekty, ze kterých vyplývá, že v Kosovu ještě donedávna nebyly v rámci infrastruktury funkční žádné čističky odpadních vod a kvalita pitné vody nedosahovala kýžené úrovně, která je ve vyspělých státech považována za samozřejmost. Realizovaný projekt na vybudování první plně funkční čističky tak zaznamenal velký ohlas. Rozvojové projekty byly také zaměřeny zejména na znevýhodněné skupiny obyvatelstva, tj. obyvatelé se zdravotním postižením a menšiny. Tato skupina je v rámci Kosova značně opomíjená a nejsou jim umožněny takové podmínky, které by vedly k normálnímu začlenění se do společnosti. V rámci vyspělého, demokratického státu by přitom měli mít všichni občané stejná práva a stejné příležitosti na vedení plnohodnotného života.

I přesto, že Kosovo patří mezi nejhudší země Evropy, ČR alokuje na dvoustranné rozvojové projekty v této zemi nejméně finančních prostředků ze zkoumaných zemí. Např. v roce 2012 se jednalo o 16 mil. Kč (nejvíce poskytnutých finančních prostředků na rozvojové projekty pro tuto zemi ve zkoumaném období), daná částka by však nepokryla finančně nejnákladnější sektor v BaH v témže roce, do kterého plynulo 19,5 mil. Kč. Toto lze spatřit v celém období 2010–2015. Navzdory velmi nízkému finančnímu objemu, se kterým ČR každoročně v Kosovu pracovala v rozmezí let 2010–2015 lze konstatovat, že dokázala tyto finance velmi efektivně využít. Realizovala takové projekty, které mají reálné a viditelné dopady pro zdejší obyvatelstvo. Sektorové zaměření směřované primárně do sektorů: zásobování vodou a sanitace, vzdělávání, ostatní sociální infrastruktura a služby zároveň koresponduje s potřebami Kosova stanovenými v PRSP této země, které se týká „lidského kapitálu“ (vybudování vzdělaného a kvalifikovaného obyvatelstva) a infrastruktury (budování nového vodního a odpadového hospodářství). Zároveň je potřebné uvědomit si, že vzhledem k socio-ekonomické úrovni Kosova je v této zemi zapotřebí realizace rozsáhlejších projektů, kterých lze nejlépe dosáhnout multilaterálně, tedy způsobem, na který ČR vynakládá nejvíce finančních prostředků.

Srbsko je ze zkoumaných zemí nejvíce rozvinuté a rozvojová spolupráce je s touto zemí v několika ohledech specifická. Oproti BaH a Kosovu zde ČR ve značné míře usilovala o co největší zapojení srbských státních institucí do projektových aktivit. To se na některých projektech projevilo např. podílením se na manuálních pracích,

financováním, i zajištěním potřebných povolení ze srbské strany. Na rozvojovou spolupráci v Srbsku lze pohlížet z pohledu realizátorů ZRS jako na specifickou. Podílejí se na ní také české kraje a obce. Role takového typu realizátora ZRS však nemá prozatím v ČR dostatečně pevné kořeny a není považován za jednoho z hlavních realizátorů ZRS. To ostatně dokazují samotné rozvojové dokumenty, kdy např. Koncepce ZRS ČR zmiňuje jako realizátory české ZRS pouze soukromý sektor, NNO popřípadě akademický sektor. České kraje a municipality nezmiňuje. Tento typ realizátora přitom disponuje oproti jiným realizátorům výhodou ve znalosti regionálních problematik. Toho si je vědoma i EU, kde má tato forma spolupráce dlouholetou tradici. ČR v tomto ohledu prozatím zaostává za jinými rozvojovými donory ze zemí EU.

Z pohledu sektorového zaměření a realizovaných projektů lze v Srbsku zaznamenat přechod od typicky rozvojových projektů směrem k asistenci před vstupem do EU. K této změně, avizované již v samotné Koncepti ZRS ČR, došlo v roce 2014 po zahájení přístupových jednání Srbska s EU. To se projevilo v roce 2015 tím, že již nebyly zahájeny žádné nové velké dvoustranné rozvojové projekty. Naopak ČR zahájila nové projekty formou vysílání expertů. Těmito projekty, které jsou finančně ještě méně náročné nežli např. MLP, se ČR zaměřila právě na poskytování českých znalostí a zkušeností s tímto procesem. Je tak patrné, že česká rozvojová spolupráce reaguje aktivně na aktuální potřeby partnerských států a dle těchto potřeb upravuje formu české ZRS vůči nim.

Poslední výzkumnou otázkou je, zda se ČR vůči BaH, Kosovu a Srbsku zaměřuje na snižování chudoby. Vzhledem k rozdílným socio-ekonomickým rozdílům i potřebám zkoumaných zemí se ČR zaměřuje v každé zemi na snižování chudoby v jiném rozsahu i s jiným dopadem na rozdílné složky obyvatelstva. V BaH se tak ČR v tomto ohledu angažuje zejména ve venkovských oblastech, ve kterých bývá jediným zdrojem příjmů zemědělská produkce. V Srbsku, ve kterém je ze zkoumaných zemí nejnižší míra nezaměstnanosti i počet obyvatel pod hranicí chudoby, lze spatřit tuto snahu v zaměření se na ekonomicky nejchudší regiony této země (tj. Sandžak či oblast srbského Banátu). V Kosovu je na druhou stranu nejvyšší výskyt obyvatel pod hranicí chudoby i vysoké procento nezaměstnaných obyvatel. ČR do této země navíc alokuje nejméně financí na rozvojové projekty. I přesto svým zaměřením v rámci rozvojových projektů přispívá ke snižování chudoby. Tyto projekty navíc poukazují na morální postoj české ZRS.

Na samotný závěr nelze jinak, než souhlasit s výsledky prvního hodnocení OECD české ZRS, dle kterého ČR na ZRS poskytuje relativně nízký objem finančních prostředků, který však dokáže velmi efektivně, chytře a prakticky využít. To ostatně dokazují zmíněné příklady realizovaných rozvojových projektů v BaH, Kosovu i Srbsku, které svým zaměřením pozitivně ovlivňují nejen jeden sektor, ve kterém je daný projekt realizovaný. České rozvojové projekty tak v mnoha případech nabývají multisektorového charakteru. Rozvojové projekty realizované ČR tak napomáhají předcházet dalším problémům, které by se v budoucnu musely řešit, a na které by následně musely být vynaloženy další finanční prostředky. Na druhou stranu je nutné zdůraznit, že se ČR zaměřuje na příliš velké množství sektorů. V BaH se v roce 2010 jednalo až o 10 sektorů. Dle EU by se přitom měly země poskytující ZRS zaměřit maximálně na 3 sektory.

6 Seznam použité literatury a pramenů

Adamcová, N. a kol. (2006). *Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů).

Aidwatch (2013). Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky – Příspěvek k odstraňování chudoby ve světě. *FoRS* (<http://www.fors.cz/wp-content/uploads/2014/04/brief-web.pdf>, 01. 03. 2017), s. 1–16.

Aidwatch (2014). Co Česko (u)dělá pro odstranění chudoby ve světě do roku 2015 a dále. *FoRS* (<http://www.fors.cz/wp-content/uploads/2014/10/aidwatch-final-4-web.pdf>, 01. 03. 2017), s. 1–24.

Aidwatch (2015). Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky ve světle nových cílů udržitelného rozvoje. *FoRS* (<http://www.fors.cz/wp-content/uploads/2012/08/Aidwatch-2015.pdf>, 10. 03. 2017), s. 1–40.

Ashoff, G. (2010). Triangular Cooperation: Opportunities, risks, and conditions for effectiveness. *World Bank* (<http://siteresources.worldbank.org/WBI/Resources/213798-1286217829056/ashoff.pdf>, 06. 03. 2017), s. 1–3.

Baru, S. (1998). Mahbub ul Haq and Human Development: A Tribute. *Economic and Political Weekly* 33 (35), s. 2275–2279.

Buchtíková, L. (2015). Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce. *Cevro*. 29. 09. 2015 (http://www.cevro.cz/web_files/soubory/ctrnacni-deniky/2015/14denik_16_2015_koncepce%20trans.pdf, 05. 03. 2017), s. 1–2.

Cabada, L. (2005). Mezinárodní protektoráty a neokolonialismus. In: Waisová, Š. a kol., *Ve stínu modernity: Perspektivy a problémy rozvoje*. (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 139–157.

Cabada, L. (2008a). Jugoslávie: Základní charakteristiky politického systému Titovy SFRJ. In: Cabada, L. a kol., *Nové demokracie střední a východní Evropy*. (Praha: Oeconomica), s. 220–236.

Cabada, L. (2008b). Srbsko: K demokracii bez vyrovnání s minulostí?. In: Cabada, L. a kol., *Nové demokracie střední a východní Evropy*. (Praha: Oeconomica), s. 302–321.

CIA World Factbook (2017a). *Country Comparison: Population below poverty line* (<https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/fields/2046.html#kv>, 19. 03. 2017).

CIA World Factbook (2017b). *Country Comparison: Unemployment rate* (<https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/rankorder/2129rank.html#kv>, 19. 03. 2017).

CONCORD (2017). *Who we are* (<https://concordeurope.org/who-we-are/>, 07. 03. 2017).

ČRA (2011a). *Česká republika pomáhá: Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky v roce 2010* (http://czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/CR_pomaha_2010.pdf, 24. 02. 2017), s. 1–76.

ČRA (2011b). *Česká rozvojová agentura: Výroční zpráva 2010* (<http://www.czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/Vyrocnizprava-CRA-2010.pdf>, 03. 04. 2017), s. 1–61.

ČRA (2012a). *Balkánská iniciativa pro sociální inkluzi* (<http://www.czechaid.cz/projekty/balkanska-iniciativa-pro-socialni-inkluzi/>, 06. 04. 2017).

ČRA (2012b). *Česká rozvojová agentura: Výroční zpráva 2011* (http://czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/04/Vyrocnizprava-CRA-2011_Final.pdf, 03. 04. 2017), s. 1–84.

ČRA (2012c). *Statut České rozvojové agentury*. 31. 05. 2012 (<http://www.czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/Statut-CRA-120601.pdf>, 25. 02. 2017), s. 1–3.

ČRA (2013a). *Česká republika pomáhá: Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky v roce 2012* (http://www.czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/CR_pomaha_2012.pdf, 17. 03. 2017), s. 1–80.

ČRA (2013b). *Česká rozvojová agentura: Výroční zpráva 2012* (<http://www.czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/Vyrocnizprava-za-rok-2012.pdf>, 05. 04. 2017), s. 1–112.

ČRA (2014a). *Česká republika pomáhá: Výroční zpráva 2013* (http://czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/04/Vyrocnizprava-CRA-2013-tisk_kvalita.pdf, 07. 04. 2017), s. 1–124.

- ČRA (2014b). *Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky v roce 2013* (http://www.czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/Publikace_o_ZRS_CR_v_roce_20131.pdf, 17. 03. 2017), s. 1–65.
- ČRA (2015a). *Globální cíle a Agenda 2030* (<http://www.czechaid.cz/nase-aktivity/globalni-cile-a-agenda-2030/>, 10. 03. 2017).
- ČRA (2015b). *Inkluzivní vzdělávání v Kosovu* (<http://www.czechaid.cz/projekty/inkluzivni-vzdelavani-v-kosovu/>, 05. 04. 2017).
- ČRA (2015c). *Výroční zpráva* (http://czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/04/Vyrocní_zprava_CRA_2014.pdf, 18. 03. 2017), s. 1–145.
- ČRA (2016a). *Téma: trojstranné projekty v zahraničí* (<http://www.czechaid.cz/temata/trojstranne-projekty-v-zahranici/>, 05. 02. 2017).
- ČRA (2016b). *Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky v roce 2015* (http://www.czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/10/Factsheet_ZRS_CR_2015.pdf, 28. 03. 2017), s. 1–9.
- ČRA (2016c). *Zpráva o činnosti a hospodaření České rozvojové agentury za rok 2015* (http://czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/Zprava_o_cinnosti_a_hospodareni_CRA_2015.pdf, 02. 03. 2017), s. 1–151.
- ČRA (2017a). *Plán činnosti a rozpočtu České rozvojové agentury na rok 2017* (<http://www.czechaid.cz/wp-content/uploads/2017/02/Pl%C3%A1n-%C4%8Dinnosti-%C4%8CRA-na-rok-2017.pdf>, 20. 03. 2017), s. 1–21.
- ČRA (2017b). *Rozvoj ekologické těžby dřeva a lesního hospodaření v Bosně a Hercegovině* (<http://www.czechaid.cz/projekty/rozvoj-ekologicke-tezby-dreva-a-lesniho-hospodareni-v-bosne-a-hercegovine/>, 05. 04. 2017).
- (ČRA 2017c). *Využití obnovitelných zdrojů energie pro systém centrálního zásobování teplem v obci Nemila* (<http://www.czechaid.cz/projekty/vyuziti-obnovitelnych-zdroju-energie-pro-system-centralniho-zasobovani-teplem-v-obci-nemila-bosna-a-hercegovina/>, 05. 04. 2017).

- ČRA (2017d). *Zajištění přístupu k pitné vodě v obci Lukavac* (<http://www.czechaid.cz/projekty/zajisteni-pristupu-k-pitne-vode-v-obci-lukavac/>, 04. 04. 2017).
- ČRA (2017e). *Zvýšení produkce mléka v severovýchodní Bosně* (<http://www.czechaid.cz/projekty/zvyseni-produkce-mleka-v-severovychodni-bosne/>, 01. 04. 2017).
- DEMÁS (2015). *Konkrétní případy transformační spolupráce* (<http://www.demas.cz/novinky/8013-debatn-cyklus-o-transforma-n-politice-zpr-vy-z-debat-2?aid=8018&pid=8013&sa=1>, 06. 03. 2017).
- DEMÁS (2017). *Kdo jsme* (<http://www.demas.cz/o-spolecnost/demas>, 05. 03. 2017).
- Demekas, D., G. a kol. (2002). Southeastern Europe After the Kosovo Crisis. *Finance & Development* 39 (1) (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2002/03/demekas.htm>, 17. 02. 2017).
- Dienstbier, J. (2006). Stabilita Balkánu. In: Dienstbier, J. a kol., *Stabilita Balkánu a Evropská unie: Příspěvek České republiky* (Praha: Rada pro mezinárodní vztahy), s. 11–16.
- DRC (2007). *Migration and Poverty Reduction in Kosovo* (http://www.migrationdrc.org/publications/working_papers/WP-C12.pdf, 04. 03. 2017), s. 1–27.
- Dvořák, M. (2007). Vzpomínky starostů: První roky na radnici. In: Dvořák, M. a kol., *Transformace: Česká zkušenost. Místní samospráva* (Praha: Člověk v tísni).
- Emmerij, L. (2004). Aid as a Flight Forward. In: Pronk, J. P. et al., *Catalysing Development?: A Debate on Aid*. (Bodmin: Blackwell Publishing), s. 29–42.
- Evropa (2007). *EU Code of Conduct on Complementarity and Division of Labour in Development Policy*. 15. 05. 2007 (<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%209558%202007%20INIT>, 10. 03. 2017), s. 1–17.
- Evropa (2008). *Donors Conference for Kosovo on 11 July* (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-08-913_en.htm, 04. 03. 2017).

- Evropská komise (2015). *Soukromý sektor v zahraniční rozvojové spolupráci ČR* (<https://europa.eu/eyd2015/cs/czech-republic/posts/private-sector-international-development-cooperation-czech-republic>, 06. 03. 2017).
- Evropská komise (2016). *Rozvoj a spolupráce* (http://europa.eu/european-union/topics/development-cooperation_cs, 23. 02. 2017).
- Evropská komise (2015). *Politiky Evropské unie: Rozšíření* (<http://bookshop.europa.eu/cs/enlargement-pbNA0215516/?CatalogCategoryID=sciexp2OwkkgkAAAE.xjhtLxJz>, 03. 02. 2017), s. 1–16.
- Exnerová, V. – Jelínek, P. a kol. (2008). Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky. In: Hokrová, M. – Táborská, S. a kol., *Globální problémy a rozvojová spolupráce: Témata, o která se lidé zajímají*. (Praha: Člověk v tísni), s. 127–137.
- FoRS (2009). *Jakou chceme rozvojovou spolupráci České republiky? Příspěvek FoRS k nové koncepci* (http://fors.cz/user_files/pozicni_dokument_web.pdf, 26. 02. 2017).
- FoRS (2011). *Zahraniční rozvojová spolupráce v roce 2010: Stínová zpráva nevládních neziskových organizací sdružených ve FoRS* (http://www.fors.cz/user_files/aid2011_web+print.pdf, 24. 02. 2017), s. 1–31.
- FoRS (2012). *Zpráva FoRS o zahraniční rozvojové spolupráci ČR za rok 2011* (<http://www.fors.cz/wp-content/uploads/2012/12/AW-FoRS.pdf>, 28. 02. 2017), s. 1–52.
- FoRS (2016a). *Co je zahraniční rozvojová spolupráce (ZRS)* (<http://www.fors.cz/rozvojova-spoluprace/ceska-politika/pojem-zahranicni-rozvojove-spoluprace/#.Vs2JuuaO7oo>, 04. 02. 2017).
- FoRS (2016b). *Struktura ZRS ČR* (<http://www.fors.cz/rozvojova-spoluprace/ceska-politika/struktura-zrs/>, 22. 02. 2017).
- FoRS (2016c). *Vývoj ZRS ČR do transformace* (<http://www.fors.cz/rozvojova-spoluprace/ceska-politika/vyvoj-ceske-zrs-do-transformace/>, 20. 02. 2017).
- FoRS (2017a). *Program rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Bosnou a Hercegovinou na období 2006 – 2010* (http://www.fors.cz/user_files/bosna_a_hercegovina.pdf, 03. 03. 2017), s. 1–31.

- FoRS (2017b). *Program rozvojové spolupráce mezi Českou republikou a Srbskem a Černou horou na období 2006 – 2010* (http://www.fors.cz/user_files/srbsko_a_cerna_hora.pdf, 03. 03. 2017), s. 1–32.
- FoRS (2017c). *Seznam členů a pozorovatelů FoRS* (<http://www.fors.cz/clenove-a-pozorovatele/seznam-clenu-a-pozorovatelu/>, 07. 03. 2017).
- Glennie, J. (2011). Development co-operation: aid by any other name. *The Guardian*. 27. 07. 2011 (<https://www.theguardian.com/global-development/poverty-matters/2011/jul/27/aid-and-development-coordination>, 19. 01. 2017).
- Glopolis (2009). *Czech Republic: The North-South Country Profile* (<http://glopolis.org/wp-content/uploads/soubory/Glopolis-Czech-Republic-North-south-Country-Profile.pdf>, 10. 03. 2017), s. 1–52.
- Hokrová, M. – Táborská, S. a kol. (2008). Globální problémy a rozvojová spolupráce: Témata, o která se lidé zajímají. *Rozvojovka* (http://www.rozvojovka.cz/download/pdf/pdfs_136.pdf, 01. 02. 2017) s. 1–218.
- Horký, O. (2011a). Rozvoj. In: Dušková, L. a kol., *Encyklopedie rozvojových studií*. (Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci), s. 262–266.
- Horký, O. (2011b). Rozvojová spolupráce. In: Dušková, L. a kol., *Encyklopedie rozvojových studií*. (Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci), s. 266–268.
- Horký, O. (2011c). Rozvojový rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, M. a kol., *Česká zahraniční politika v roce 2010*. (Praha: Ústav mezinárodních vztahů).
- Horký, O. (2013). Rozvojový rozměr české zahraniční politiky. In: Kořan, M. a kol., *Česká zahraniční politika v roce 2012*. (Praha: Ústav mezinárodních vztahů).
- Hricová, H. (2008). Bosna a Hercegovina: Země neslučitelných nacionalismů?. In: Cabada, L. a kol., *Nové demokracie střední a východní Evropy*. (Praha: Oeconomica), s. 282–301.
- IMF (2004). *Mid-Term Development Strategy of Bosnia and Herzegovina (PRSP) 2004-2007* (<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2004/cr04114.pdf>, 02. 03. 2017), s. 1–362.

- Kaplan, M. a kol. (2008). Rozvoj. In: Hokrová, M. – Táborská, S. a kol., *Globální problémy a rozvojová spolupráce: Témata, o která se lidé zajímají*. (Praha: Člověk v tísni), s. 102–108.
- Kreyemnistri (2016). *National Development Strategy 2016 – 2021 (NDS)* (http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/National_Development_Strategy_2016-2021_ENG.pdf, 04. 03. 2017).
- Krylová, P. (2011). Trilaterální spolupráce. In: Dušková, L. a kol., *Encyklopedie rozvojových studií*. (Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci), s. 333–334.
- Krylová, P. – Opršál, Z. (2013). *Hledání cest spolupráce v rozvojových zemích* (Praha: Univerzita Hradec Králové).
- Leichterová, J. (2017). Bílkový: Koncepce zahraniční politiky – revoluce se nekoná. *Ústav mezinárodních vztahů*. 03. 03. 2017 (<http://www.iir.cz/en/article/nova-koncepce-zahranicni-politiky-revoluce-se-nekona>, 06. 03. 2017).
- Leichtová, M. – Piknerová, L. (2013). *Rozvojová spolupráce východního bloku v době studené války* (Praha: Dokoran).
- Matějka, Z. (2006). Úloha Severoatlantické aliance při stabilizaci Balkánu. In: Dienstbier, J. a kol., *Stabilita Balkánu a Evropská unie: Příspěvek České republiky* (Praha: Rada pro mezinárodní vztahy), s. 52–62.
- MPO (2016). *Aid for Trade shrnutí*. 28. 01. 2016 (<http://www.mpo.cz/dokument169027.html>, 28. 02. 2017).
- MZHE (2015). *Kosovo will soon have a National Development Strategy*. 17. 06 2015 (<http://www.mzhe-ks.net/en/news/kosovo-will-soon-have-a-national-development-strategy#.WL6ueIWceE6Y>, 04. 02. 2017).
- MZV (2001). *Koncepce zahraniční rozvojové pomoci České republiky na období let 2002 až 2007* (https://www.businessinfo.cz/files/archiv/2005/070628_koncepce_zrs_02-07.pdf, 22. 02. 2017), s. 1–18.
- MZV (2002). *Zpráva o zahraniční politice České republiky za období od ledna 2001 do prosince 2001* (Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR).

- MZV (2007a). *Statut Rady pro zahraniční rozvojovou spolupráci*. 19. 12. 2007 (http://www.mzv.cz/file/75674/UV_1439_2007_Priloha.pdf, 25. 02. 2017), s. 1–7.
- MZV (2007b). *Transformace systému zahraniční rozvojové spolupráce ČR*, 25. 09. 2007 (http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustran_na_zrs_cr/transformace_systemu_zahranicni.html, 20. 02. 2017).
- MZV (2007c). *Zahranicni rozvojova spoluprace České republiky: Statistická příloha 2002–2006*. 11. 09. 2007 (http://www.mzv.cz/file/75802/STATIST_DVOJLISTar07_cz_09_12.pdf, 18. 03. 2017), s. 1–4.
- MZV (2008). *Transformace ZRS*. 14. 10. 2008 (http://www.mzv.cz/file/75626/Transformace_systemu_ZRS_final.doc, 24. 02. 2017), s. 1–23.
- MZV (2009). *Zahranicni rozvojova spoluprace České republiky: Statistická příloha 2004–2008* (http://www.mzv.cz/file/421919/MZV_RS_Statistika_09_220x308_CZ.pdf, 18. 03. 2017), s. 1–4.
- MZV (2010a). *Informace o zahraniční rozvojové spolupráci ČR v roce 2010*. 28. 07. 2011 (http://www.mzv.cz/file/683881/I._Informace_za_rok_2010_verze_k_06_13_.doc, 26. 02. 2017), s. 1–56.
- MZV (2010b). *Koncepce ZRS ČR 2010–2017*. 02. 06. 2010 (http://www.mzv.cz/file/501254/Koncepce_ZRS.doc, 11. 02. 2017), s. 1–36.
- MZV (2011a). *Informace o ZRS ČR za rok 2010*. 01. 08. 2011 (http://www.mzv.cz/file/683881/I._Informace_za_rok_2010_verze_k_06_13_.doc, 20. 03. 2017), s. 1–56.
- MZV (2011b). *Program rozvojové spolupráce s Bosnou a Hercegovinou 2011–17*. 29. 09. 2011 (http://www.mzv.cz/file/693379/PROGRAM_ROZVOJOVE_SPOLUPRACE_Bosna_a_Hercegovina_2011_2017_CZ.pdf, 02. 03. 2017), s. 1–15.
- MZV (2011c). *Příloha č. 2 – Využití finanční prostředky na ZRS ČR v roce 2010 dle Usnesení vlády ČR č. 1134/2009 (v Kč)*. 01. 08. 2011 (http://www.mzv.cz/file/683883/Priloha_c._2___Vyuzite_financni_prostredky_na_ZRS_CR_v_roce_2010_dle_Usneseni_vlady_CR_690_2008.xls, 24. 03. 2017).

- MZV (2011d). *Zpráva o zahraniční politice ČR za rok 2010*. 26. 08. 2011 (http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/zprava2010.html, 23. 02. 2017), s. 1–397.
- MZV (2012a). *Česká republika pomáhá: Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky v roce 2011* (http://www.czechaid.cz/wp-content/uploads/2016/09/CR_Pomaha_2011.pdf, 03. 03. 2017), s. 1–39.
- MZV (2012b). *Informace o ZRS ČR v roce 2011*. 09. 07. 2012 (http://www.mzv.cz/file/848470/II_Text_Informace_o_ZRS_CR_2011.doc, 20. 03. 2017), s. 1–51.
- MZV (2012c). *Příloha č. 1 – Využité finanční prostředky na ZRS ČR v roce 2011 dle Usnesení vlády ČR č. 440/2010 (v Kč)*. 09. 07. 2012 (http://www.mzv.cz/file/848472/Prilohy_materialu_Informace_o_ZRS_2011.zip, 24. 03. 2017).
- MZV (2012d). *Strategie poskytování vládních rozvojových stipendií 2013–2018*. 21. 05. 2012 (http://www.mzv.cz/file/823499/III.VLADA_strategie_vl.stipendia_2013_2018.doc, 08. 03. 2017), s. 1–12.
- MZV (2012e). *Příloha č. 2 - Využité finanční prostředky na projekty transformační spolupráce v roce 2011 dle Usnesení vlády ČR č. 440/2010 (v Kč)*. 09. 07. 2012 (http://www.mzv.cz/file/848472/Prilohy_materialu_Informace_o_ZRS_2011.zip, 06. 04. 2017).
- MZV (2012f). *Zahraniční vztahy: Krajané – Z čeho vychází naše práce?*. 17. 07. 2012 (http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/krajane/koncepce_vztahu_mzv_k_cekum_v_zahranici.html, 20. 03. 2017).
- MZV (2013a). *Česká zahraniční politika a region západního Balkánu*. 21. 02. 2013 (http://www.mzv.cz/public/58/6/d0/958190_883836_Ceska_zahranicni_politika_a_region_zapadniho_Balkanu.pdf, 07. 02. 2017), s. 1–17.
- MZV (2013b). *Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Srbské republiky o rozvojové spolupráci*. 31. 07. 2013 (http://www.mzv.cz/file/1026791/smlouva_CJ.pdf, 04. 02. 2017), s. 1–6.

- MZV (2013c). *Informace o ZRS ČR v roce 2012*. 17. 09. 2013 (http://www.mzv.cz/file/1039279/II._Text_Informace_o_ZRS_CR_2012.doc, 20. 03. 2017), s. 1–58.
- MZV (2013d). *Příloha č. 1 – Využité finanční prostředky na ZRS ČR v roce 2012 dle Usnesení vlády ČR č. 407/2011 (v Kč)*. 26. 07. 2013 (http://www.mzv.cz/file/1026175/INFORMACE_ZRS_2012_PRILOHY.ZIP, 24. 03. 2017).
- MZV (2013e). *Příloha č. 2 - Využité finanční prostředky na projekty transformační spolupráce v roce 2012 dle Usnesení vlády ČR č. 407/2011 (v Kč)*. 26. 07. 2013 (http://www.mzv.cz/file/1026175/INFORMACE_ZRS_2012_PRILOHY.ZIP, 05. 04. 2017).
- MZV (2013f). *Rozvojová pomoc*. 30. 12. 2013 (http://www.mzv.cz/pristina/cz/rozvojova_spoluprace/rozvojova_pomoc.html, 04. 02. 2017).
- MZV (2014a). *Informace o ZRS ČR v roce 2013*. 01. 07. 2014 (http://www.mzv.cz/file/1200292/Informace_ZRS_2013_text.doc, 20. 03. 2017), s. 1–59.
- MZV (2014b). *Oficiální rozvojová pomoc (ODA) ČR za rok 2013*. 11. 09. 2014 (http://www.mzv.cz/file/1226253/ODA_statisticka_priloha_2010_2013.pdf, 19. 03. 2017), s. 1–4.
- MZV (2014c). *Příloha č. 1 - Využité finanční prostředky na ZRS ČR v roce 2013 dle Usnesení vlády ČR č. 413/2012 (v Kč)*. 01. 07. 2014 (http://www.mzv.cz/file/1200296/Prilohy_InformaceZRS_2013.zip, 24. 03. 2017).
- MZV (2014d). *Příloha č. 2 - Využité finanční prostředky na projekty transformační spolupráce v roce 2013 dle Usnesení vlády ČR č. 413/2012 (v Kč)*. 01. 07. 2014 (http://www.mzv.cz/file/1200296/Prilohy_InformaceZRS_2013.zip, 24. 03. 2017).
- MZV (2014e). *Strategie mnohostranné ZRS 2013–2017*. 26. 06. 2014 (http://www.mzv.cz/file/1198565/Strategie_mnohostranne_ZRS_2013_2017.doc, 09. 03. 2017), s. 1–30.

- MZV (2015a). *Koncepce podpory lidských práv a transformační spolupráce*. 16. 09. 2015
(http://www.mzv.cz/file/1610424/Koncepce_podpory_lidskych_prav_a_transformacni_spoluprace.pdf, 08. 02. 2017), s. 1–14.
- MZV (2015b). *Plán ZRS na rok 2016*. 30. 06. 2015
(http://www.mzv.cz/file/1547870/Plan_ZRS_na_rok_2016.xlsx, 19. 03. 2017), s. 1–6.
- MZV (2015c). *Program transformační spolupráce*. 16. 09. 2015
(http://www.mzv.cz/file/1610427/Program_transformacni_spoluprace.pdf, 05. 03. 2017), s. 1–4.
- MZV (2015d). *Příloha č. 1 - Využité finanční prostředky na ZRS ČR v roce 2014 dle Usnesení vlády ČR č. 403/2013*. 30. 06. 2015
(http://www.mzv.cz/file/1547703/III._Seznam_priloh_final.zip, 05. 04. 2017).
- MZV (2015e). *Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky: Statistická příloha 2011–2014*
(http://www.mzv.cz/file/1792554/statisticka_priloha_CZ_komplet_2011_2014.pdf, 18. 03. 2017), s. 1–5.
- MZV (2016a). *Informace o ZRS ČR v roce 2015*. 23. 06. 2016
(http://www.mzv.cz/file/1996271/II_Informace_ZRS_2015_text.doc, 20. 03. 2017), s. 1–34.
- MZV (2016b). *Koordinace ZRS*. 22. 03. 2016
(http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koordinace_zrs/index.html, 24. 02. 2017).
- MZV (2016c). *Mnohostranná zahraniční rozvojová spolupráce ČR*. 22. 03. 2016
(http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/mnohostranna_zrs_cr/index.html, 09. 03. 2017).
- MZV (2016d). *Plán ZRS ČR na rok 2017*. 11. 08. 2016
(http://www.mzv.cz/public/e2/b9/ba/2038742_1562000_Plan_2017.pdf, 19. 03. 2017), s. 1–5.
- MZV (2016e). *Příloha č. 2 - Využité finanční prostředky na ZRS ČR v roce 2015 dle Usnesení vlády ČR č. 480/2014*. 23. 06. 2016
(http://www.mzv.cz/file/1996287/III._Seznam_priloh_final.zip, 24. 03. 2017).

- MZV (2016f). *Příloha č. 3 - Využité finanční prostředky na ZRS ČR v roce 2015 dle Usnesení vlády č. 480/2014 - přehled projektů v gesci MZV a jiných resortů*. 23. 06. 2016 (http://www.mzv.cz/file/1996287/III._Seznam_priloh_final.zip, 28. 03. 2017).
- MZV (2016g). *Statistický přehled* (http://www.mzv.cz/file/2102247/ODA_2015.pdf, 19. 03. 2017), s. 1–5.
- MZV (2016h). *Statistická příloha: Oficiální rozvojová pomoc (ODA) České republiky (mil. Kč) (dle statistického výkaznictví OECD DAC)*. 11. 02. 2016 (http://www.mzv.cz/file/1792554/statisticka_priloha_CZ_komplet_2011_2014.pdf, 20. 03. 2017), s. 1–5.
- MZV (2016i). *Základní informace o OECD* (http://www.mzv.cz/oecd.paris/cz/zakladni_informace_o_oecd/index.html, 12. 02. 2017).
- Nádvořík, O. (2013). *Česko podporuje nevidomé i neslyšící v Kosovu. Rozvojovka* (http://www.rozvojovka.cz/download/docs/220_lide-na-okraji-spolecnosti-4-2013.pdf, 06. 04. 2017), s. 1–12.
- OECD (2007). *Special Review of the Czech Republic* (<http://www.oecd.org/development/peer-reviews/45367897.pdf>, 27. 02. 2017), s. 1–14.
- OECD (2013). *Triangular Co-operation: What's the literature telling us?* (<http://www.oecd.org/dac/dac-global-relations/OECD%20Triangular%20Co-operation%20Literature%20Review%20June%202013.pdf>, 08. 03. 2017), s. 1–47.
- OECD (2015). *Promoting Better Triangular Co-operation: Where Have We Got to Since Busan and Where to Next After 2015?* (http://www.oecd.org/dac/dac-global-relations/Aug%202014%20-%20Focus%20Session%20Triangular%20Co-operation_FULL%20SUMMARY.pdf, 07. 03. 2017), s. 1–2.
- OECD (2016a). *About the OECD: History* (<https://www.oecd.org/about/history/>, 09. 02. 2017).
- OECD (2016b). *Dispelling the myths of triangular co-operation – Evidence from the 2015 OECD survey on triangular co-operation* (http://www.oecd.org/dac/dac-global-relations/OECD_Triangular_co-operation_survey_report_2016.pdf, 07. 03. 2017), s. 1–52.

- ORS (2016). *Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky v roce 2015*. 03. 10. 2016 (http://www.mzv.cz/file/2096639/Leaflet_CZ.pdf, 08. 03. 2017), s. 1–9.
- Pelikán, J. (2016). Aktuální situace a perspektivy vývoje států západního Balkánu. In: Pelikán, J. a kol., *Státy západního Balkánu v uplynulém čtvrtstoletí a perspektivy jejich vývoje* (Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy), s. 9–26.
- PLAN (2016a). *Competitiveness* (<http://plan-rks.org/en/competitiveness>, 04. 03. 2017).
- PLAN (2016b). *Human Capital* (<http://plan-rks.org/en/human-capital>, 04. 03. 2017).
- Povolná, I., P. (2015). Bosna a Hercegovina: chirurgové se učí v Česku. *Rozvojovka*. 16. 02. 2015 (http://www.rozvojovka.cz/download/docs/316_2-2015-zdravejsi-svet.pdf, 03. 02. 2017), s. 6.
- PPZRS (2017). *O platformě* (<https://www.ppzrs.org/inpage/o-platforme/>, 03. 03. 2017).
- Rozvojovka (2014). *Česko pomáhá* (http://www.rozvojovka.cz/download/docs/234_bulletin-cesko-pomaha-4-2014.pdf, 06. 03. 2017), s. 1–16.
- Řechková, Š. (2013). *Co je zahraniční rozvojová spolupráce ČR?* (<http://www.partnerskamesta.cz/zahranicni-rozvojova-spoluprace/co-je-zahranicni-rozvojova-spoluprace-cr.aspx>, 27. 02. 2017).
- Řiháčková, V. (2013). Role občanské společnosti v rozvojové spolupráci. *Pasos* (<http://pasos.org/wp-content/uploads/2013/08/Role-ob%C4%8Dansk%C3%A9-spole%C4%8Dnosti-v-rozvojov%C3%A9-spolupr%C3%A1ci.pdf>, 05. 03. 2017), s. 1–14.
- SEIO (2003). *The poverty reduction strategy paper for Serbia* (http://www.seio.gov.rs/upload/documents/powerty_reduction_strategy_0310.zip, 03. 02. 2017), s. 1–209.
- SMO (2017). *Dlouhodobá rozvojová spolupráce s partnerskou obcí - příklad Valašského Meziříčí* (<http://www.partnerskamesta.cz/zahranicni-rozvojova-spoluprace/dobra-praxe-zahranicni-rozvojove-spoluprace-obci/dlouhodobá-rozvojova-spoluprace-s-partnerskou-obci-priklad-valasskeho-mezirici.aspx>, 07. 04. 2017).
- SMO (2014). *Decentralizovaná rozvojová spolupráce českých samospráv: studie*. 31. 07. 2014 (<http://www.smocr.cz/getFile.aspx?itemID=889899>, 20. 03. 2017), s. 1–38.

- Southsouth (2010). *ROUNDTABLE 3: Teaming up for South-South Cooperation and Capacity Development: the role of triangular cooperation* (http://api.ning.com/files/TqrIro7OEa6OVQym2xM4LkfmDMhsNX1QwApkeSM9ux53rwLs18s10QQ98jf0faYa3D92bR-yeFa95RLG4MI97tlQKhAY8GvG/SummaryRT3_FINAL.pdf, 07. 03. 2017), s. 1–4.
- Stach, S. (2006). Rozvojová spolupráce České republiky. In: Dienstbier, J. a kol., *Stabilita Balkánu a Evropská unie: Příspěvek České republiky* (Praha: Rada pro mezinárodní vztahy), s. 112–120.
- Stojanov, R – Nádvořík, O. a kol. (2008). Rozvoj: Historický vývoj pojmu rozvoj ve světě. *Rozvojovka* (<http://www.rozvojovka.cz/rozvoj>, 01. 02. 2017).
- Surmanová, K. (2016). Česká pomoc má světovou pochvalu. *Lidové noviny*. 21. 11. 2016, s. 5.
- Syrovátka, M. (2011). Index lidského rozvoje. In: Dušková, L. a kol., *Encyklopedie rozvojových studií*. (Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci), s. 107–109.
- Šanc, D. (2005). Protektorát OSN v Kosovu – Hra na demokracii?. In: Waisová, Š. a kol., *Ve stínu modernity: Perspektivy a problémy rozvoje*. (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 158–177.
- Šanc, D. (2008). Kosovo 1999–2008: Experimentální prostor mezinárodního společenství. In: Cabada, L. a kol., *Nové demokracie střední a východní Evropy*. (Praha: Oeconomica), s. 359–378.
- Šebek, F. (2016). Česko pomáhá Bosně a Hercegovině. *Rozvojovka* (http://www.rozvojovka.cz/download/docs/399_rozvojovka-4-2016.pdf, 05. 04. 2017), s. 1–16.
- Špok, R. (2013). Role českého soukromého sektoru v zahraniční rozvojové spolupráci. *Pasos* (<http://pasos.org/wp-content/uploads/2013/08/soukromy-sektor-rozvoj-politik-spok.pdf>, 06. 03. 2017), s. 1–13.
- Štouračová, J. (2006). Hospodářská spolupráce České republiky s balkánským regionem. In: Dienstbier, J. a kol., *Stabilita Balkánu a Evropská unie: Příspěvek České republiky* (Praha: Rada pro mezinárodní vztahy), s. 97–111.

- UNDP (2015a). *Human Development Index (HDI)* (<http://hdr.undp.org/en/content/human-development-index-hdi>, 02. 02. 2017).
- UNDP (2015b). *International Human Development Indicators* (<http://hdr.undp.org/en/countries>, 03. 02. 2017).
- UNDP (2016). *Human Development Data (1990-2015)* (<http://hdr.undp.org/en/data#>, 25. 03. 2017).
- UNESCAP (2009). *What is Good Governance?* (<http://www.unescap.org/sites/default/files/good-governance.pdf>, 20. 01. 2017), s. 1–3.
- Waisová, Š. (2005). Česká republika a zahraniční rozvojová pomoc: Od příjemce k dárci. In: Waisová, Š. a kol., *Ve stínu modernity: Perspektivy a problémy rozvoje*. (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 352–348.
- World Bank (2004). *Bosnia and Herzegovina: Post-Conflict Reconstruction and the Transition to a Market Economy* (<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/14900/302270PAPER0Bilflict0reconstruction.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, 16. 02. 2017), s. 1–108.
- Záčalová, J., P. a kol. (2012). Zahraniční rozvojová spolupráce ČR. *Rozvojovka* (<http://www.rozvojovka.cz/zahranicni-rozvojova-spoluprace-cr>, 07. 02. 2017).
- Zákon č. 151/2010 Sb., *Zákon o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci poskytované do zahraničí a o změně souvisejících zákonů*.
- Zázvorková, M. – Miléřová, J. – Dudová, Z. (2012). *Zpráva FoRS o zahraniční rozvojové spolupráci ČR za rok 2011* (Praha: FoRS).
- Zbořil, F. (2010). *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost* (Praha: Leges).
- Zíková, T. (2005). Rozvojová pomoc na pozadí teorií rozvoje. In: Waisová, Š. a kol., *Ve stínu modernity: Perspektivy a problémy rozvoje*. (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 50–70.

7 Resumé

The topic of this bachelor thesis is „Czech Development Cooperation towards Balkan Countries in 2010–2016”. The main goal is to analyze Czech bilateral cooperation towards the Balkan countries in 2010–2016; specifically it is Bosnia and Herzegovina, Kosovo and Serbia. These countries are presented as the only representatives of Balkan territory in *The Development Cooperation Strategy of the Czech Republic 2010–2017*. For this reason, the work focuses only on these three countries.

This thesis is divided into three parts. The first part focuses on the definition of development cooperation and its historical context as well as the Czech development cooperation and its progression through the time. At the end of the chapter, there is a part about the breakup of Yugoslavia. This breakup was accompanied by wars and struggles and left not only Bosnia and Herzegovina, Kosovo and Serbia in a very poor condition and therefore the Balkans became a region where various development actors, including the Czech Republic, began to provide aid.

The second part of the thesis focuses mainly on the current Development Cooperation Strategy of the Czech Republic and the individual surveyed Balkan countries from the point of view of territorial and sector priorities. There are also described forms of providing Czech development cooperation as well as the institutional background. At the end of the chapter, there is a part about the financial framework of Czech foreign development cooperation which contains information about the development of funding provided for bilateral and multilateral form of cooperation.

The third and the last part, deals with the analysis of bilateral development cooperation of the Czech Republic towards Bosnia and Herzegovina, Kosovo and Serbia. In this part I analyze the financial volume of Czech development cooperation for the Western Balkans as a whole as well as for individual countries. I attempt to reveal the development of the importance of the Czech interest in the Balkan countries from the point of view of the provided finances. The following chapters focus individually on the surveyed countries. I examine here the sectoral focus of the Czech development cooperation, development projects and their character.

8 Seznam příloh

Příloha č. 1 – Porovnání sektorových priorit.....	89
Příloha č. 2 – Teritoriální priority na období 2006–2010 a 2011–2017.....	90
Příloha č. 3 – Institucionální charakter systému ZRS ČR.....	91
Příloha č. 4 – Rozvojové cíle tisíciletí a cíle udržitelného rozvoje	92
Příloha č. 5 – HDI, nezaměstnanost a chudoba v zemích západního Balkánu.....	93
Příloha č. 6 – Vývoj české ODA v letech 2000–2016.....	94
Příloha č. 7 – Vývoj financování rozvojových projektů ve zkoumaných zemích.	95
Příloha č. 8 – 10 největších příjemců české ODA v letech 2005–2015	96
Příloha č. 9 – Prioritní země a sektory dle jednotlivých období	98
Příloha č. 10 – Vývoj české ODA v rámci západního Balkánu	99
Příloha č. 11 – Sektory spolupráce v BaH, Kosovu a Srbsku v roce 2010	100
Příloha č. 12 – Sektory spolupráce v BaH, Kosovu a Srbsku v roce 2011	101
Příloha č. 13 – Sektory spolupráce v BaH, Kosovu a Srbsku v roce 2012	102
Příloha č. 14 – Sektory spolupráce v BaH, Kosovu a Srbsku v roce 2013	103
Příloha č. 15 – Sektory spolupráce v BaH, Kosovu a Srbsku v roce 2014	104
Příloha č. 16 – Sektory spolupráce v BaH, Kosovu a Srbsku v roce 2015	105

9 Přílohy

Příloha č. 1 – Porovnání sektorových priorit

Prioritní sektory dle Zásad na období 2006–2010	Prioritní sektory dle Koncepce ZRS ČR na období 2010–2017	Prioritní sektory dle terminologie DAC OECD
Životní prostředí	Životní prostředí	Zásobování vodou a sanitace
		Obecná ochrana životního prostředí
		Prevence katastrof a připravenosti na jejich řešení
Sociální rozvoj	Sociální rozvoj (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb)	Ostatní sociální infrastruktura a služby
Vzdělávání		Vzdělávání
Zdravotnictví		Zdravotnictví
Migrace a dobrá správa věcí veřejných	Podpora demokracie, lidských práv a společenské transformace	Státní správa a občanská společnost
		Výroba a dodávka energie
		Obchod a další služby
Hospodářská infrastruktura	Ekonomický rozvoj (včetně energetiky)	Průmysl, těžba surovin a stavebnictví
Zemědělství	Zemědělství	Zemědělství, lesnictví a rybolov
<i>Celkový počet sektoru: 7</i>	<i>Celkový počet sektoru: 5</i>	<i>Celkový počet sektoru: 11</i>

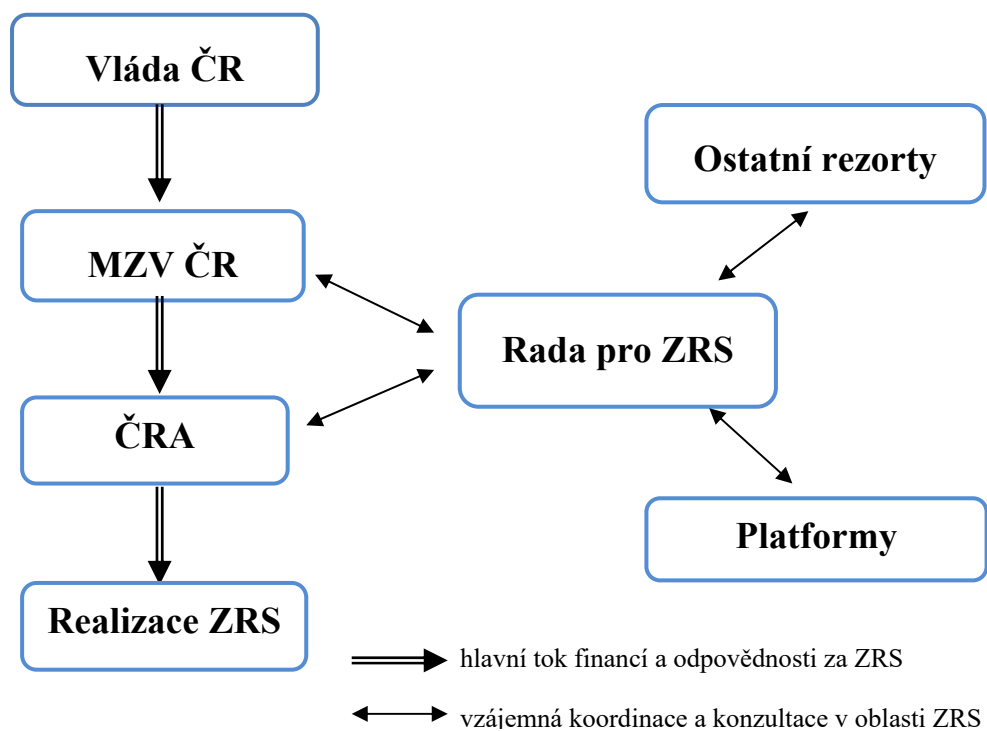
Zdroj: FoRS 2011: 18

Příloha č. 2 – Teritoriální priority na období 2006–2010 a 2011–2017

Teritoriální priority na období 2006–2010		Teritoriální priority na období 2011–2017	
Programové země (8)	Angola, Bosna a Hercegovina, Jemen, Moldavsko, Mongolsko, Srbsko, Vietnam, Zambie	Programové země (5)	Afghánistán, Bosna a Hercegovina, Etiopie, Moldavsko, Mongolsko
Střednědobé prioritní země (2)	Afghánistán, Irák	Projektové země (5)	Gruzie, Kambodža, Kosovo, Palestinské autonomní území, Srbsko
Projektové země (4)	Kambodža, Palestinské autonomní území, Kosovo, Etiopie	Phase out země (4)	Angola, Jemen, Vietnam, Zambie
<i>Celkový počet partnerských zemí: 14</i>		<i>Celkový počet partnerských zemí: 14</i>	

Zdroj: FoRS 2011: 16

Příloha č. 3 – Institucionální charakter systému ZRS ČR



Vlastní zpracování ze zdroje: MZV 2008: 13

Příloha č. 4 – Rozvojové cíle tisíciletí a cíle udržitelného rozvoje

ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ 2000 – 2015	CÍLE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE 2015 – 2030
MDG 1	SDG 1
Vymýtit extrémní chudobu a hlad	Vymýtit chudobu ve všech jejích formách všude na světě
MDG 2	SDG 2
Zpřístupnit základní vzdělání všem	Vymýtit hlad, dosáhnout potravinové bezpečnosti a zlepšení výživy, prosazovat udržitelné zemědělství
MDG 3	SDG 3
Prosazovat rovnost pohlaví a posílit postavení žen	Zajistit zdravý život a zvyšovat jeho kvalitu pro všechny v jakémkoliv věku
MDG 4	SDG 4
Snížit dětskou úmrtnost	Zajistit rovný přístup k inkluzivnímu a kvalitnímu vzdělání a podporovat celoživotní vzdělávání pro všechny
MDG 5	SDG 5
Zlepšit zdraví matek	Dosáhnout genderové rovnosti a posílit postavení všech žen a dívek
MDG 6	SDG 6
Bojovat proti HIV/AIDS, malárii a dalším nemocem	Zajistit všem dostupnost vody a sanitačních zařízení a udržitelné hospodaření s nimi
MDG 7	SDG 7
Zajistit trvalou udržitelnost životního prostředí	Zajistit všem přístup k cenově dostupným, spolehlivým, udržitelným a moderním zdrojům energie
MDG 8	SDG 8
Vytvořit globální partnerství pro rozvoj	Podporovat trvalý, inkluzivní a udržitelný hospodářský růst, plnou a produktivní zaměstnanost a důstojnou práci pro všechny
	SDG 9
	Vybudovat odolnou infrastrukturu, podporovat inkluzivní a udržitelnou industrializaci a inovace
	SDG 10
	Snížit nerovnosti uvnitř zemí i mezi nimi
	SDG 11
	Vytvořit inkluzivní, bezpečná, odolná a udržitelná města a obce
	SDG 12
	Zajistit udržitelnou spotřebu a výrobu
	SDG 13
	Přijmout bezodkladná opatření na boj se změnami klimatu a zvládnání jejich dopadů
	SDG 14
	Chránit a udržitelně využívat oceány, moře a mořské zdroje pro zajištění udržitelného rozvoje
	SDG 15
	Chránit, obnovovat a podporovat udržitelné využívání suchozemských ekosystémů, udržitelně hospodařit s lesy, potírat rozšiřování pouští, zastavit a následně zvrátit degradaci půdy a zastavit úbytek biodiverzity
	SDG 16
	Podporovat mírové a inkluzivní společnosti pro udržitelný rozvoj, zajistit všem přístup ke spravedlnosti a vytvořit efektivní, odpovědné a inkluzivní instituce na všech úrovních
	SDG 17
	Oživit globální partnerství pro udržitelný rozvoj a posílit prostředky pro jeho uplatňování
<h1>21</h1> <p>ÚKOLŮ</p>	<h1>169</h1> <p>DÍLČÍCH CÍLŮ</p>

Zdroj: Aidwatch 2015: 4

Příloha č. 5 – HDI, nezaměstnanost a chudoba v zemích západního Balkánu

Země	HDI		Nezaměstnanost (v %)	Počet obyvatel pod hranicí chudoby (v %)
	Index	Pořadí		
Kosovo*	0.739	-	35,3 % (k roku 2013)	30 % (k roku 2013)
Makedonie	0.748	82	24,9 % (k roku 2016)	30,4 % (k roku 2011)
BaH	0.750	81	43,2 % (k roku 2015)	17,2 % (k roku 2011)
Albánie	0.764	75	17,3 % (k roku 2015)	14,3 % (k roku 2012)
Srbsko	0.776	66	18,9 % (k roku 2016)	9,2 % (k roku 2013)
Černá hora	0.807	48	18,5 % (k roku 2014)	8,6 % (k roku 2013)
Chorvatsko	0.827	45	15,8 % (k roku 2016)	19,5 % (k roku 2014)
<p>Vysvětlivky:</p> <p>* OSN prozatím Kosovo do statistik HDI nezařazuje vzhledem k tomu, že nezávislost daného státu nebyla řadou členů OSN uznána.</p>				

Vlastní zpracování ze zdrojů: UNDP 2016; CIA World Factbook 2017a; CIA World Factbook 2017b; MZV 2016a: 9–10

Příloha č. 6 – Vývoj české ODA v letech 2000–2016

Rok	Bilaterální ODA (mil. Kč)	Multilaterální ODA (mil. Kč)	Celkem ODA (mil. Kč)	ODA/HND (%)
2000	245	378	623	0,032
2001	568	439	1007	0,047
2002	1025	461	1486	0,065
2003	2268	288	2556	0,101
2004	1632	1149	2780	0,106
2005	1542	1694	3236	0,114
2006	1757	1880	3637	0,120
2007	1644	1989	3633	0,110
2008	1996	2250	4245	0,124
2009	1918	2159	4077	0,120
2010	1514	2827	4342	0,127
2011	1359	3066	4426	0,125
2012	1298	2993	4291	0,124
2013	1115	3009	4124	0,114
2014	1298	3064	4363	0,111
2015	1724	3169	4893	0,115
2016*	n/a	n/a	n/a	n/a
Vysvětlivky:				
* Údaje nejsou dostupné (k 31. 03. 2017)				

Vlastní zpracování ze zdrojů: Adamcová 2006: 76; MZV 2007c: 4; MZV 2009: 4; MZV 2015e: 1–2; MZV 2016g: 1–2

Příloha č. 7 – Vývoj financování rozvojových projektů ve zkoumaných zemích

Rok	Bosna a Hercegovina	Kosovo	Srbsko
	Bilat. projekty (mil. Kč)	Bilat. projekty (mil. Kč)	Bilat. projekty (mil. Kč)
2010	30,4	5,9	50,1
2011	51,5	12,6	33
2012	53,4	16	34
2013	60,2	14,5	21,5
2014	65,5	13	19
2015	70,2	14,5	18,4
2016*	71	16	14
2017*	81,5	16	4
2018*	83,5	7,5	1,5
2019*	84,5	5,5	0
Celkem	331,2	76,5	176
Vysvětlivky:			
* Údaje pro období 2016–2019 vychází z Plánů ZRS ČR na roky 2016 a 2017 a jejich střednědobého výhledu financování do roku 2018, resp. 2019.			

Vlastní zpracování ze zdrojů: ČRA 2011a: 25, 32; MZV 2012a: 18, 24; ČRA 2013a: 20, 28, 29; ČRA 2014b: 14, 22, 24; ČRA 2015c: 12, 18, 20; ČRA 2016c: 17; MZV 2015b: 6; MZV 2016d: 1–2

Příloha č. 8 – 10 největších příjemců české ODA v letech 2005–2015

pořadí	2005		2006		2007		2008	
	země	mil. Kč	země	mil. Kč	země	mil. Kč	země	mil. Kč
1	Irák	194,69	Irák	266,79	Afghánistán	215,67	Afghánistán	717,17
2	Srbsko a Černá Hora	164,99	Srbsko	135,65	Srbsko	190,90	Srbsko	132,87
3	Ukrajina	110,64	Afghánistán	94,96	Mongolsko	82,04	Mongolsko	102,21
4	Pákistán	88,60	Indonésie	74,16	Vietnam	61,74	Palestina	80,06
5	Mongolsko	72,79	Mongolsko	61,50	Bosna a Hercegovina	53,00	Vietnam	66,44
6	Afghánistán	46,94	Ukrajina	60,82	Moldavsko	48,94	Bosna a Hercegovina	56,22
7	Vietnam	34,00	Bosna a Hercegovina	48,16	Ukrajina	46,71	Ukrajina	54,51
8	Bosna a Hercegovina	32,09	Vietnam	43,18	Indonésie	37,37	Moldavsko	49,40
9	Indie	31,37	Bělorusko	38,66	Angola	29,85	Gruzie	37,48
10	Čína	31,13	Egypt	30,52	Bělorusko	29,45	Angola	32,37

pořadí	2009		2010		2011		2012	
	země	mil. Kč	země	mil. Kč	země	mil. Kč	země	mil. Kč
1	Mongolsko	129,59	Afghánistán	252,99	Afghánistán	200,76	Afghánistán	248,11
2	Gruzie	106,72	Mongolsko	128,98	Mongolsko	82,88	Moldavsko	95,35
3	Ukrajina	95,29	Moldavsko	75,75	Moldavsko	75,64	Mongolsko	79,36
4	Bosna a Hercegovina	95,29	Gruzie	74,22	Bosna a Hercegovina	63,27	Bosna a Hercegovina	61,87
5	Afghánistán	87,66	Srbsko	68,30	Srbsko	56,37	Etiopie	60,62
6	Srbsko	85,76	Kosovo	67,16	Ukrajina	53,55	Gruzie	51,35
7	Vietnam	68,61	Bosna a Hercegovina	59,15	Etiopie	51,78	Ukrajina	49,63
8	Kosovo	64,79	Ukrajina	57,43	Gruzie	36,23	Srbsko	46,49
9	Moldavsko	59,08	Haiti	52,85	Bělorusko	31,46	Kosovo	44,18
10	Kambodža	53,36	Vietnam	45,03	Palestina	31,10	Palestina	32,82

pořadí	2013		2014		2015	
	země	mil. Kč	země	mil. Kč	země	mil. Kč
1	Moldavsko	83,91	Ukrajina	171,48	Moldavsko	100,00
2	Mongolsko	74,71	Afghánistán	120,94	Ukrajina	91,75
3	Afghánistán	74,13	Moldavsko	103,78	Afghánistán	91,54
4	Etiopie	70,22	Etiopie	77,32	Bosna a Hercegovina	91,38
5	Bosna a Hercegovina	69,24	Bosna a Hercegovina	76,22	Etiopie	79,46
6	Gruzie	57,70	Gruzie	59,72	Jordánsko	73,45
7	Ukrajina	54,45	Mongolsko	56,66	Gruzie	68,91
8	Srbsko	31,59	Kosovo	44,78	Srbsko	45,63
9	Sýrie	29,70	Sýrie	38,53	Kosovo	40,76
10	Vietnam	28,96	Srbsko	35,43	Mongolsko	39,76

Vlastní zpracování ze zdrojů: ČRA 2011a: 69; MZV 2012b: 12; MZV 2014a: 11; MZV 2014b: 2; MZV 2016g: 2

(Pro rozmezí let 2005–2010 byly přepočítány jednotlivé finanční hodnoty z USD na CZK dle průměrných ročních kurzů dle ČNB)

Příloha č. 9 – Prioritní země a sektory dle jednotlivých období

	Koncepce 2002-2007	Programy spolupráce 2006-2010		Koncepce 2010-2017
Prioritní země Balkánu	Jugoslávie (a Kosovo) Bosna a Hercegovina Makedonie	Bosna a Hercegovina Srbsko a Černá Hora Kosovo od r. 2009 jako projektová země		Bosna a Hercegovina Srbsko Kosovo
Sektorové priority	Životní prostředí Sociální rozvoj Vzdělávání Zdravotnictví Prevence migrace a Good governance Infrastruktura (energetika, doprava) Zemědělství	Životní prostředí Sociální rozvoj Vzdělávání Zdravotnictví Migrace a dobrá správa věcí veřejných Hospodářská infrastruktura Zemědělství		Životní prostředí Sociální rozvoj (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb) Podpora demokracie, lidských práv a společenské transformace Ekonomický rozvoj (včetně energetiky) Zemědělství
Zaměření ČR ve zkoumaných zemí	Good governance Prevence migrace Infrastruktura (energetika, doprava) Životní prostředí Krajané Regionální spolupráce	BaH	Sektor ekonomicko-průmyslového rozvoje Sektor zemědělství a rozvoj venkova Sektor dopravní infrastruktury	Životní prostředí Ekonomický rozvoj (včetně energetiky) Sociální rozvoj (včetně vzdělávání, sociálních a zdravotnických služeb) Zemědělství
		Srbsko	Životní prostředí Sektor ekonomicko-průmyslového rozvoje Sektor práce a sociálních věcí Sektor dopravy Zdravotnictví	Životní prostředí Ekonomický rozvoj Sociální rozvoj Asistence před vstupem do EU
		Kosovo	Vzdělávání Zásobování vodou a sanitace Ostatní sociální infrastruktura a služby	

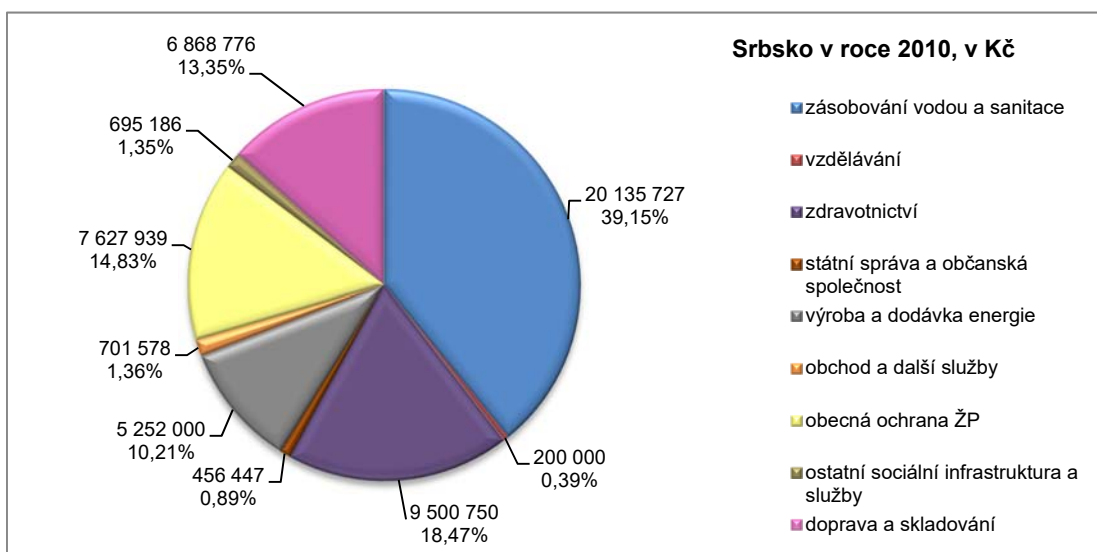
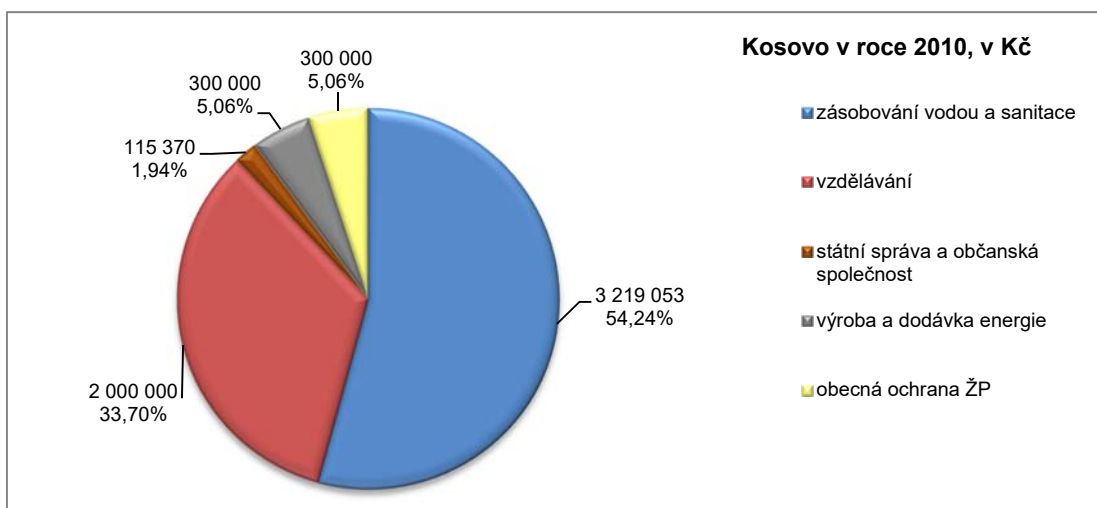
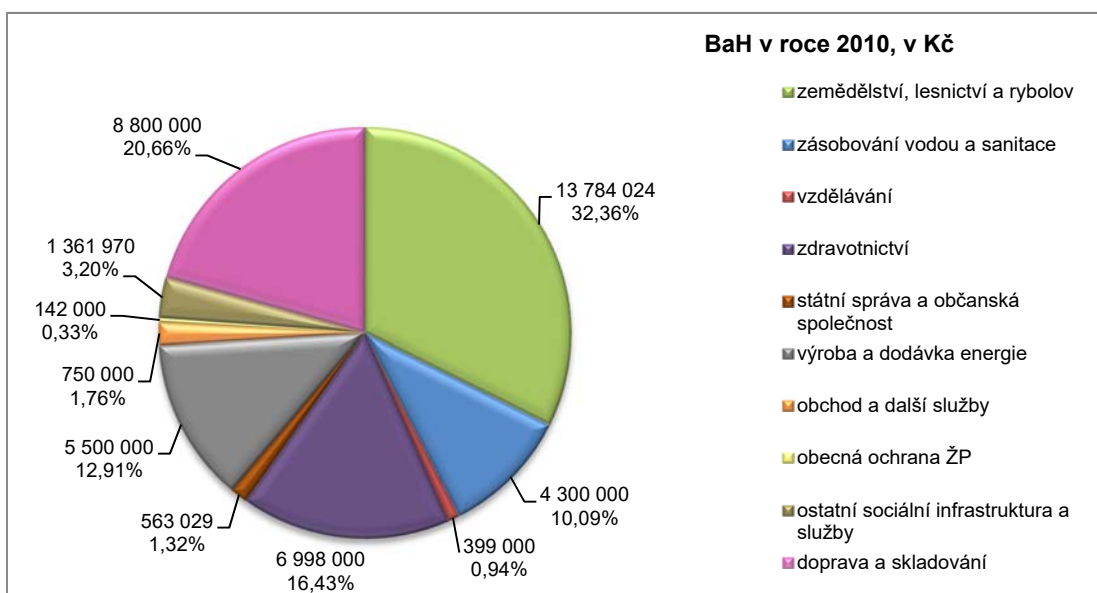
Vlastní zpracování ze zdrojů: ČRA 2011a: 31; MZV 2001: 4–5; MZV 2010b: 14–17; MZV 2011b: 6–7; FoRS 2011: 18; FoRS 2017a: 21; FoRS 2017b: 20

Příloha č. 10 – Vývoj české ODA v rámci západního Balkánu

Rok	Západní Balkán (v mil. Kč)	Podíl na dvoustranné ODA ČR (v %)	Z toho BaH, Kosovo a Srbsko (v mil. Kč)
2010	209,50	13,84 %	194,45
2011	153,39	11,28 %	138,37
2012	175,26	13,50 %	152,54
2013	160,40	14,50 %	126,89
2014	170,56	13,14 %	156,43
2015	199,95	11,60 %	177,76

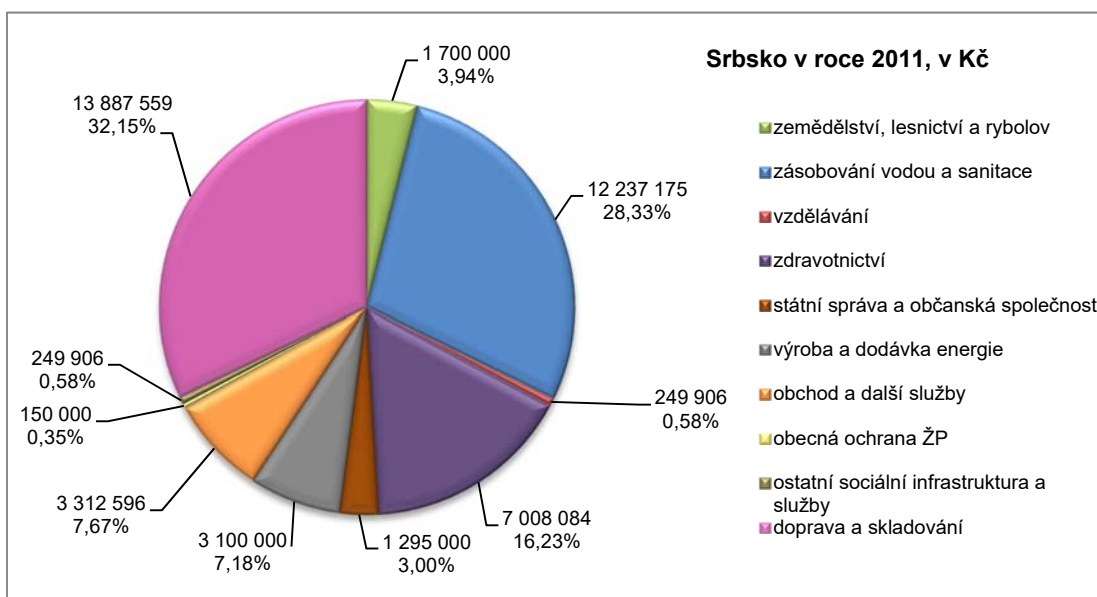
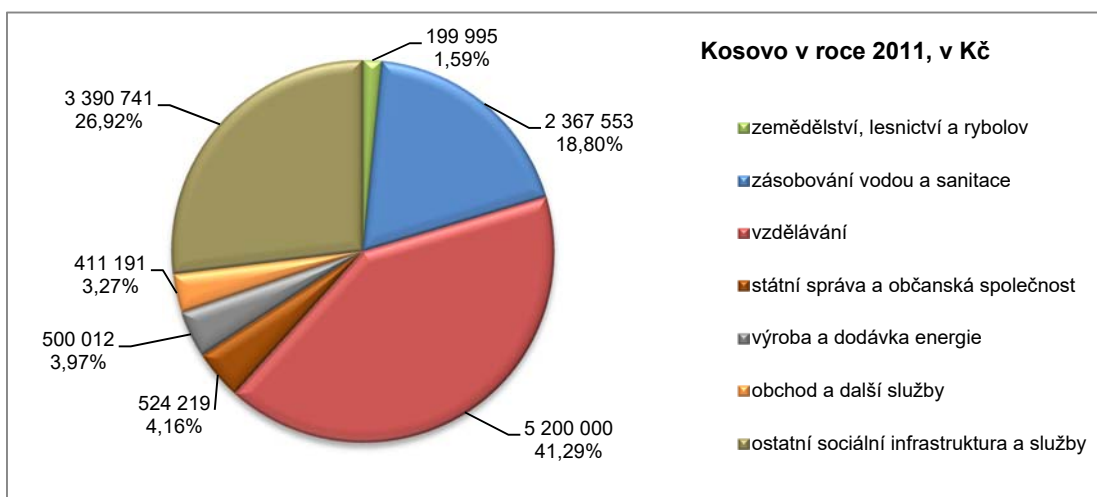
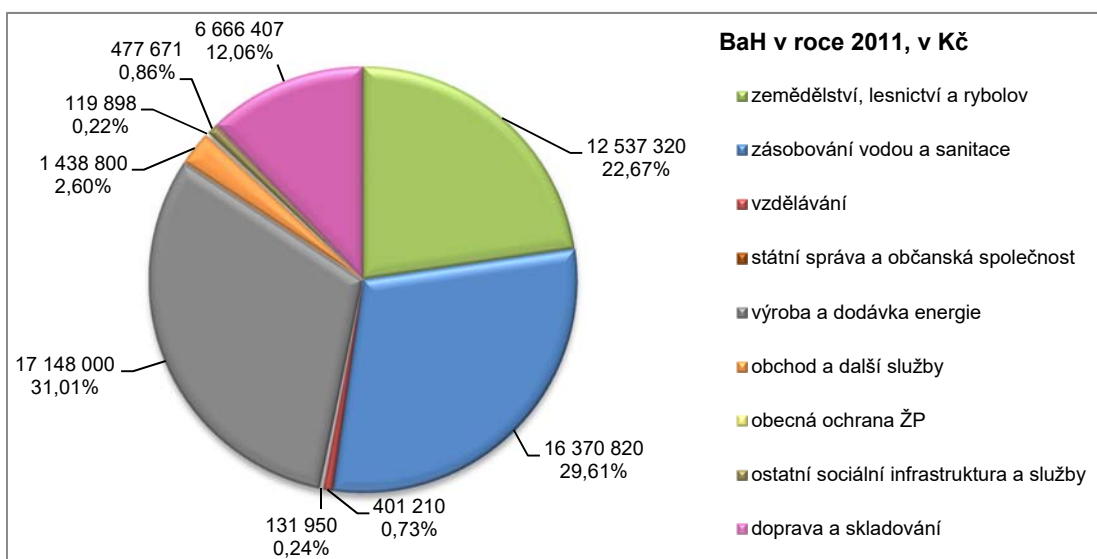
Vlastní zpracování ze zdrojů: 2011a: 11; MZV 2012a: 9; ČRA 2013a: 11; MZV 2014a: 8; MZV 2016g: 5; MZV 2016h: 5

Příloha č. 11 – Sektory spolupráce v BaH, Kosovu a Srbsku v roce 2010



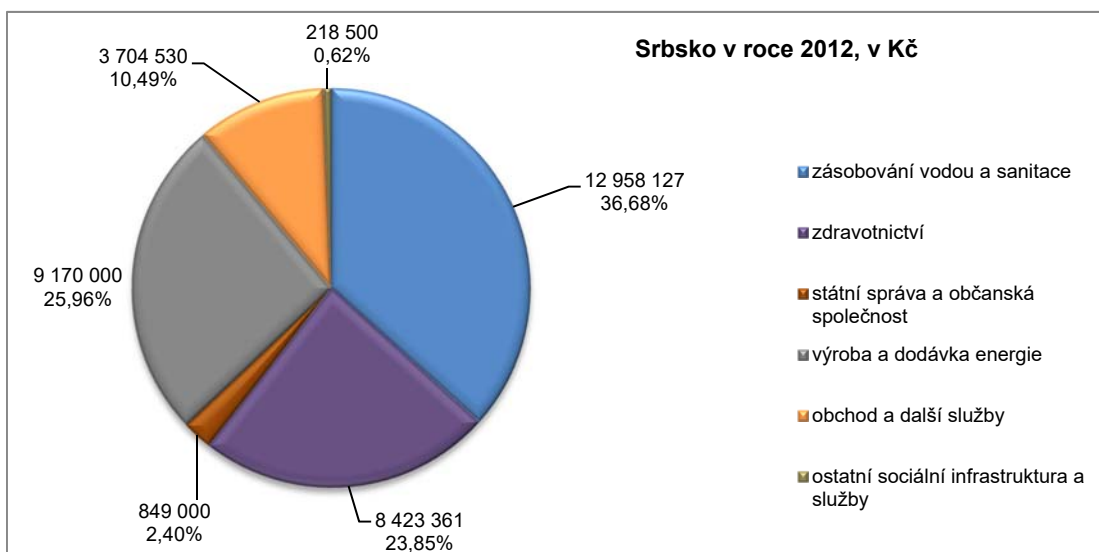
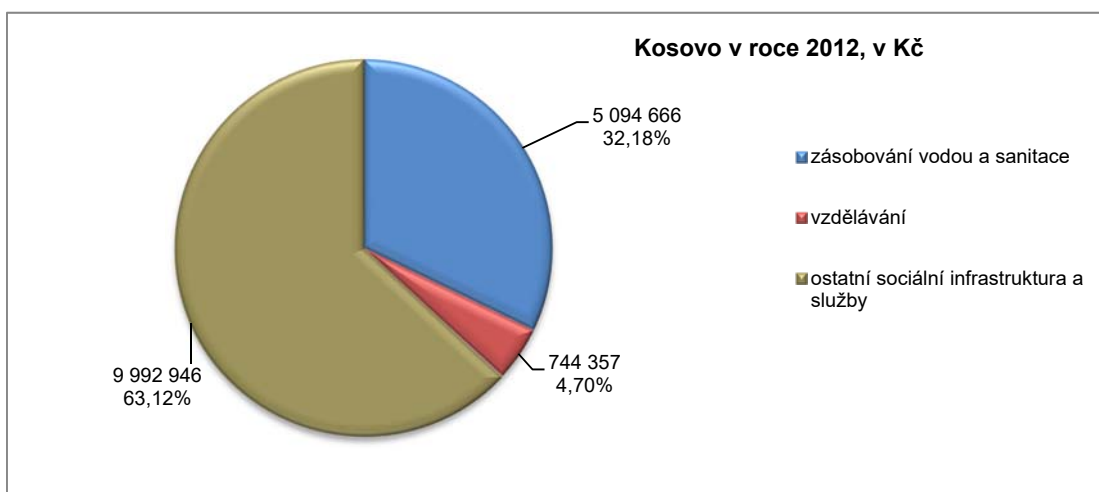
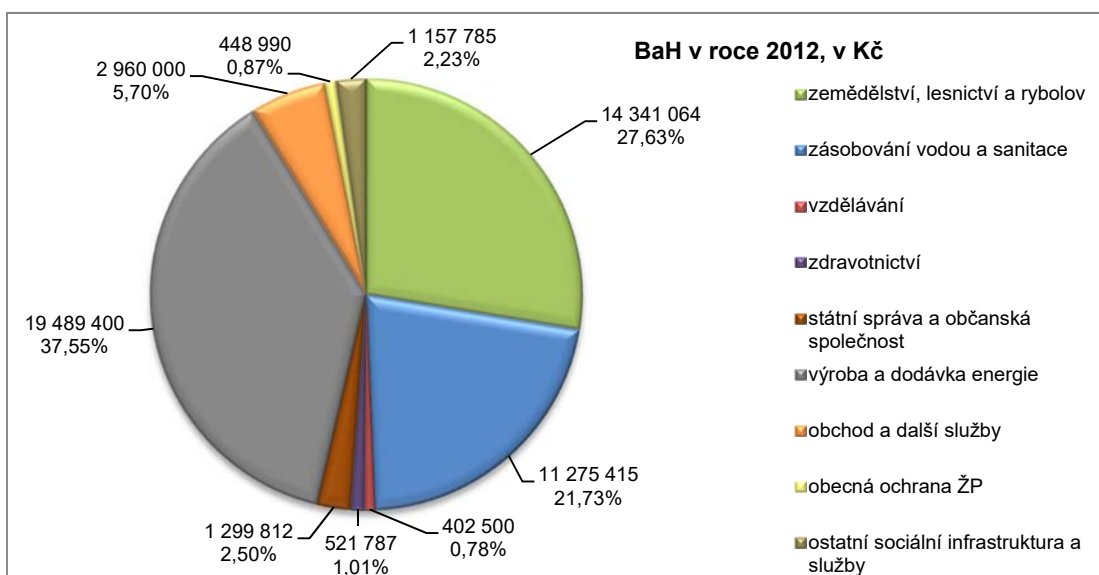
Vlastní zpracování ze zdroje: MZV 2011c

Příloha č. 12 – Sektory spolupráce v BaH, Kosovu a Srbsku v roce 2011



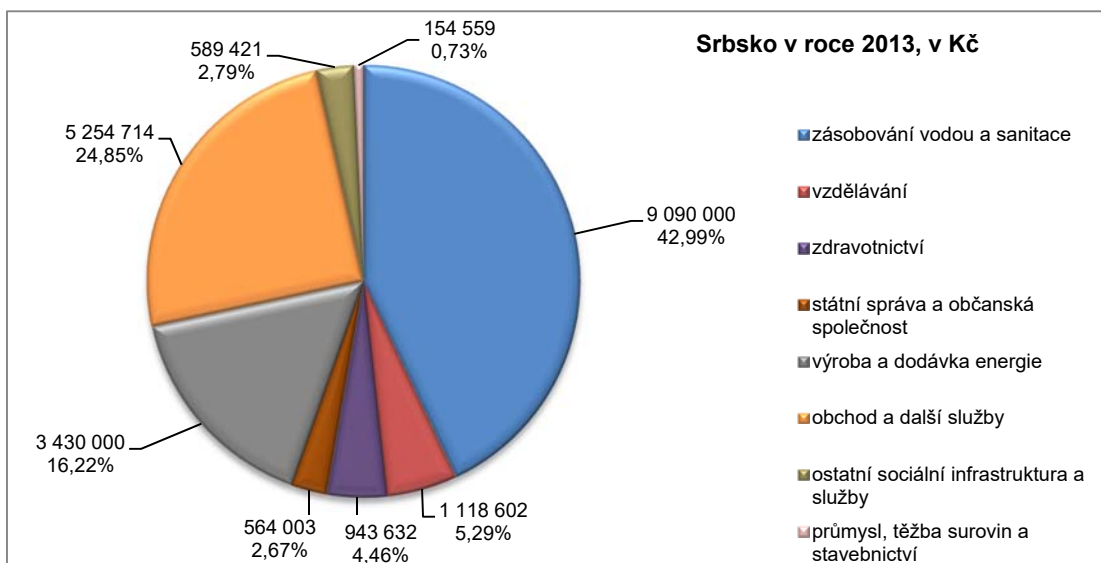
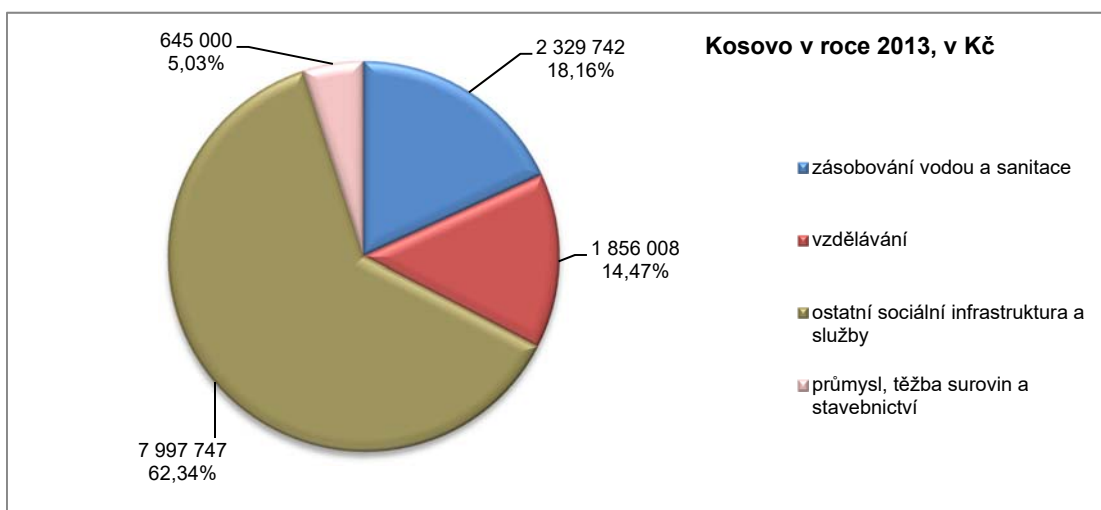
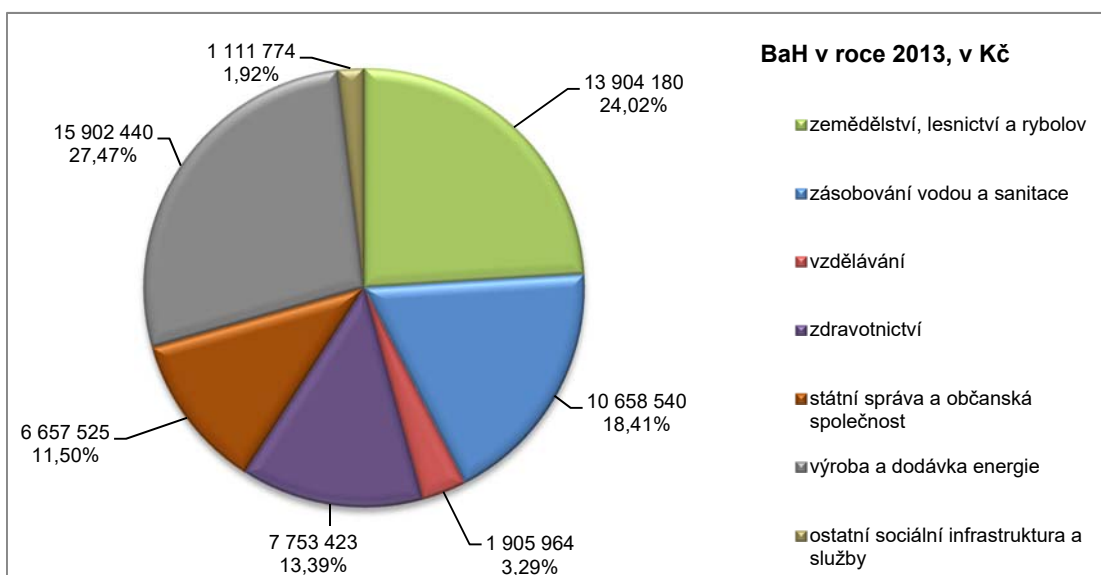
Vlastní zpracování ze zdrojů: MZV 2012c; MZV 2012e

Příloha č. 13 – Sektory spolupráce v BaH, Kosovu a Srbsku v roce 2012



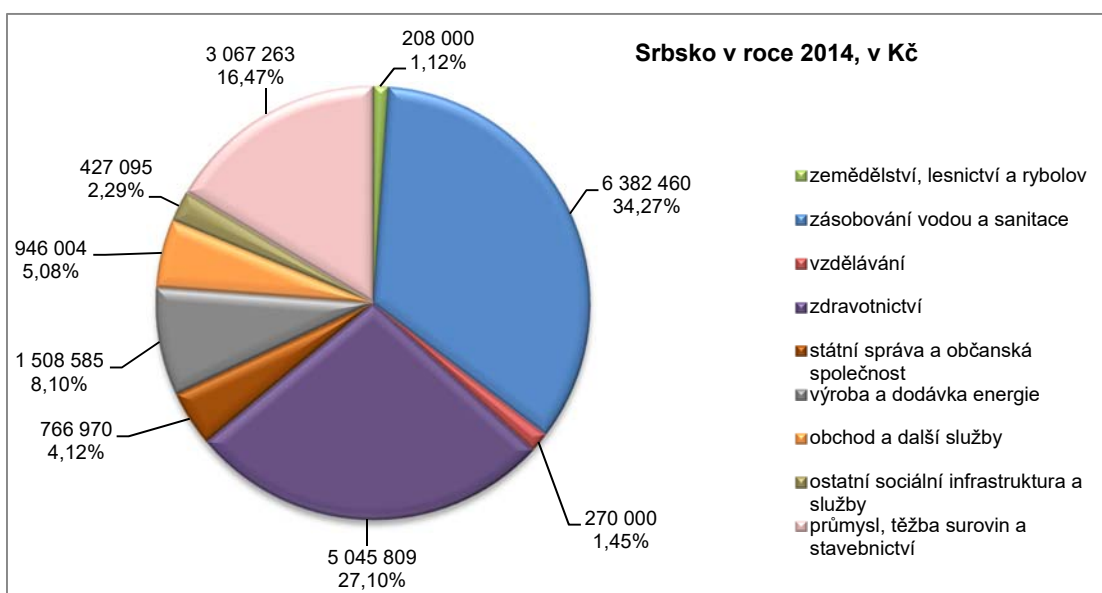
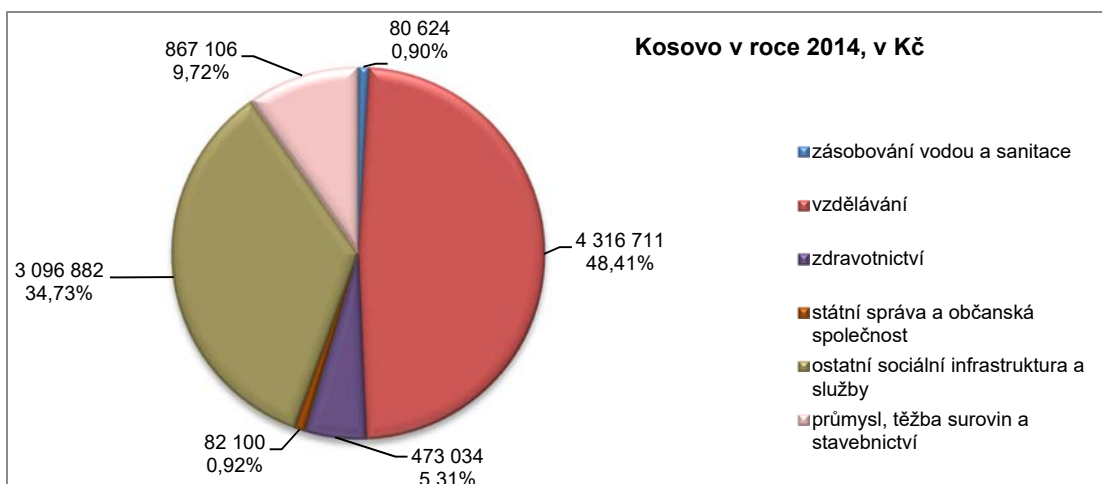
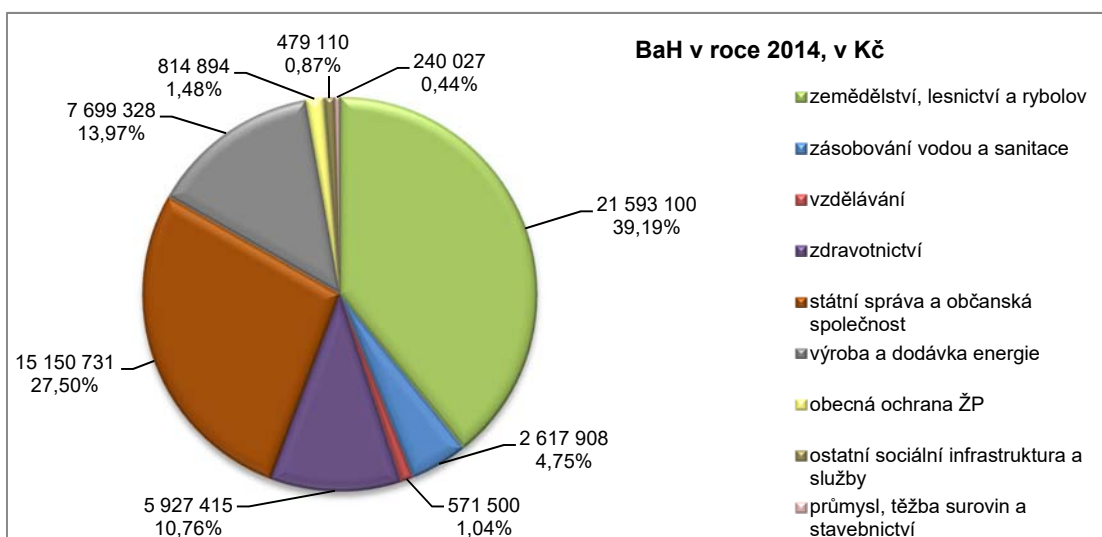
Vlastní zpracování ze zdrojů: MZV 2013d; MZV 2013e

Příloha č. 14 – Sektory spolupráce v BaH, Kosovu a Srbsku v roce 2013



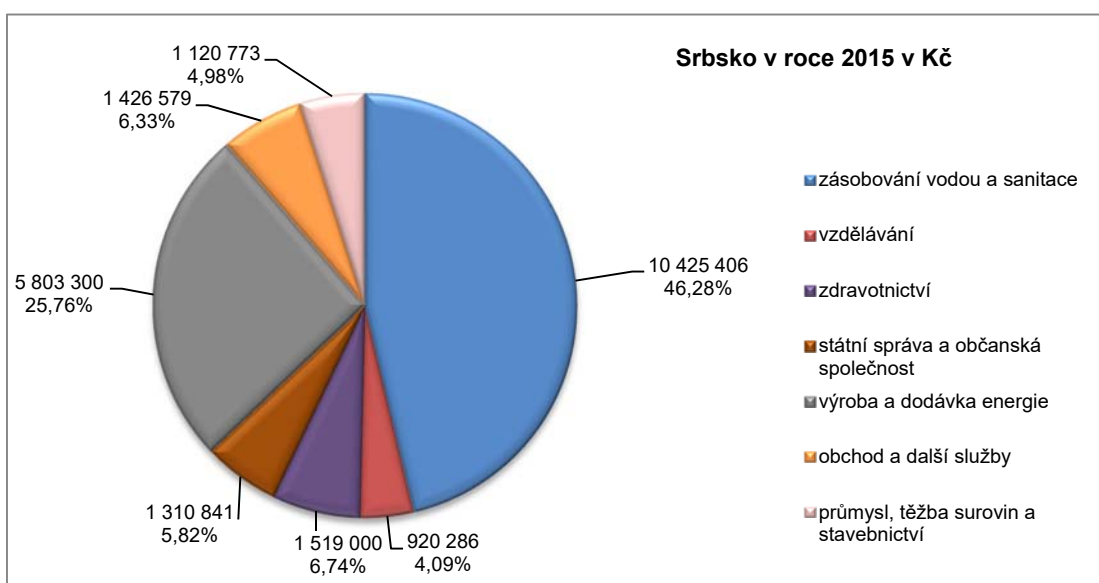
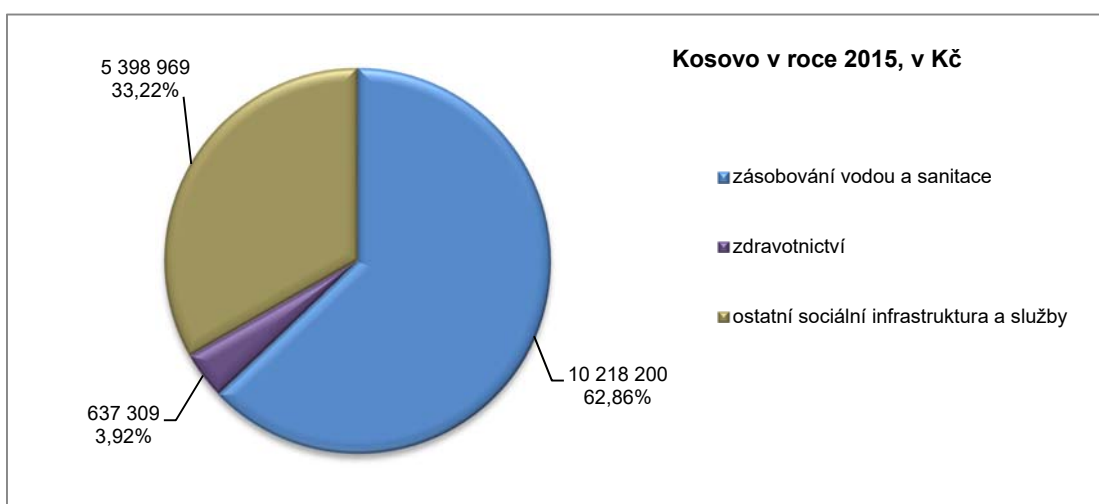
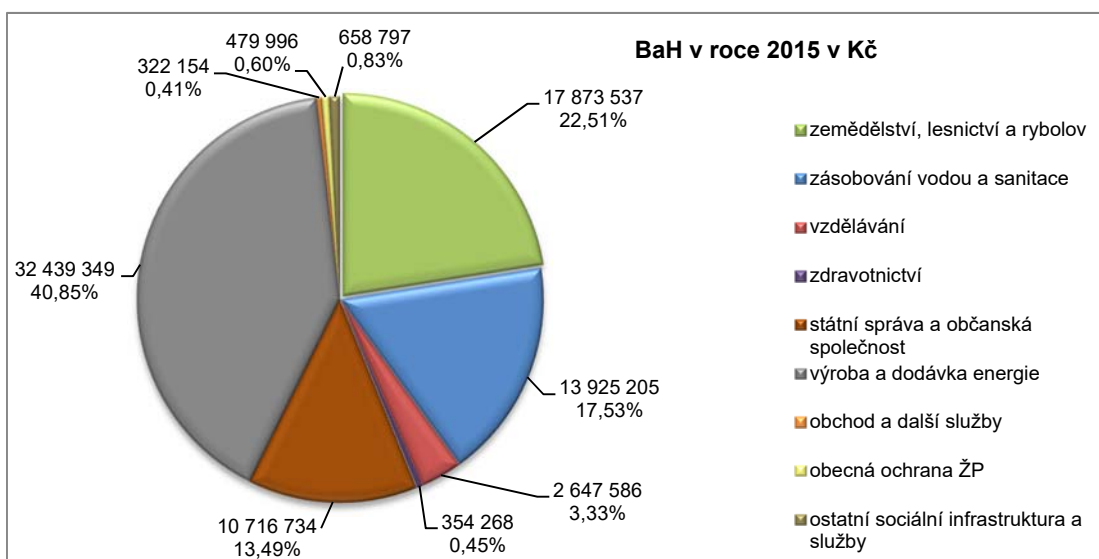
Vlastní zpracování ze zdrojů: MZV 2014c; MZV 2014d

Příloha č. 15 – Sektory spolupráce v BaH, Kosovu a Srbsku v roce 2014



Vlastní zpracování ze zdroje: MZV 2015d

Příloha č. 16 – Sektory spolupráce v BaH, Kosovu a Srbsku v roce 2015



Vlastní zpracování ze zdrojů: MZV 2016e; MZV 2016f